

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Bc. et Bc. Martin Pola

**Dějiny Bukovce
od 18. do poloviny 19. století**

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Praha 2017

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. dubna 2017

Martin Pola

Bibliografická citace

Dějiny Bukovce od 18. do poloviny 19. století [rukopis] : diplomová práce / Bc. et Bc. Martin Pola ; vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc. -- Praha, 2017. -- 124 s.

Anotace

Tato diplomová práce popisuje dějiny vsi Bukovec u Horšovského Týna od počátku 18. století do poloviny 19. století. Časový rámeček byl zvolen na jedné straně s ohledem na již sepsané dějiny vsi do konce 17. století, zatímco druhá hranice byla vymezena revolučním rokem 1848, který přinesl zásadní změny ve fungování obcí a jejich samospráv. Po celé vymezené období byl Bukovec součástí rozsáhlého trauttmansdorffského dominia s centrem v Horšovském Týně. Zároveň byl sídlem farnosti; právě analýza panských a farních dokumentů umožňuje do značné míry pochopit sociální a hospodářské vazby v rámci obce, a nastínit tak její historický vývoj ve sledovaném období

Klíčová slova

Bukovec, panství Horšovský Týn, farnost Bukovec, sociální dějiny, hospodářské dějiny, mikrohistorie

Abstract

The topic of the master thesis is the history of the village of Bukovec near Horšovský Týn, beginning with the early 18th century to the half of 19th century. The timeframe was chosen on the one hand with the consideration to the already written history of the village until the late 17th century, while the other boundary was defined by the revolutionary year of 1848, which brought major changes in the functioning of municipalities and their governments. Bukovec was a part of the large Trauttmansdorffs' dominion with its centre in Horšovský Týn throughout the specified period. It was also the seat of the parish: The analysis of manor and parish documents allows largely understand the social and economic ties within the village, and outline its historical development in the described period.

Keywords

Bukovec, manor of Horšovský Týn, parish of Bukovec, social history, economic history, microhistory

Počet znaků (včetně mezer): 212 265

Poděkování

V první řadě bych rád poděkoval panu prof. PhDr. Jaroslavu Čechurovi, DrSc. za to, že mi umožnil napsat pod svým vedením tuto práci a že mi při jejím sepisování pomohl vstřícným a odborným vedením, množstvím konstruktivních podnětů a řadou užitečných rad. Mé díky za vlídné přijetí a pomoc patří též pracovníkům 1. oddělení Národního archivu, SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně a SOA Plzeň v pracovišti Klášter. Nakonec bych chtěl poděkovat i svým rodičům a všem, kteří mě při sepisování této práce podporovali, nebo které jsem kvůli němu zanedbával.

Obsah

Úvod	7
1. Prameny a literatura.....	9
1.1. Nevydané prameny	9
1.2. Vydané prameny	10
1.3. Literatura.....	11
2. Vrchnost v Horšovském Týně	12
3. Bukovecká farnost a její sídlo	21
3.1. Historický vývoj	21
3.2. Bukovečtí faráři v 18. a v první polovině 19. století	23
3.3. Sídlo bukovecké farnosti	33
4. Bukovecká společnost v letech 1720–1850.....	38
4.1. Struktura bukovecké společnosti	38
4.2. Narození a křty	42
4.3. Sňatky	46
4.4. Mortalita	49
4.5. Bukovečtí hospodáři a jejich rodiny	56
4.6. Další významné bukovecké rodiny.....	67
5. Hospodaření bukoveckých	71
5.1. Tereziánský katastr	78
5.2. Josefínský katastr.....	93
5.3. Stabilní katastr	96
5.4. Robotní a další povinnosti bukoveckých.....	98
5.5. Povolání bukoveckých.....	108
5.6. Dobytek ve vsi	110
Závěr.....	113
Seznam tabulek.....	115
Seznam grafů	116
Seznam obrazových příloh	117
Seznam literatury.....	118
Nevydané prameny	118
Vydané prameny	119
Literatura.....	119
Internetové zdroje	122
Příloha 1 – Bukovec dle indikační skici z roku 1838.....	123
Příloha 2 – Pečeť a podpis bukoveckého faráře Wenera	124

Úvod

Ačkoliv na první pohled působí vesnice Bukovec, vzdálená necelých deset kilometrů od města Horšovský Týn, takřka obyčejným dojmem, skrývá v sobě jedinečnou a velmi dlouhou historii. Odleskem jeho dávné slávy je v jádru románský, goticky přestavěný kostel, který stojí ve středu svažité návsi a z jižní strany je obklopen rozvalenými pozůstatky středověkých valů, které jej obklopovaly až do poloviny 19. století. Tyto valy původně tvořily fortifikační prvek rozsáhlého raně středověkého komplexu, představovaného unikátním spojením sakrálního objektu a ještě ve 12. století přistavěného kamenného refugia, které sloužilo s nejvyšší pravděpodobností majiteli vsi v době ohrožení.

Na východ od kostela se rozprostírá nevýrazná terasa, na které dnes stojí budova malého, pozdně barokního zámečku. Jeho historie je však překvapivě pravděpodobně stejně dlouhá, možná i delší nežli historie kostela. Původně se totiž snad mohlo jednat o dřevěný velmožský dvorec, existující nejspíše ještě před samotnou výstavbou kostela.¹ Tento dvorec patřil významnému českému rodu Vršovců. Později sloužila částečně kamenná budova, která vznikla na přelomu 13. a 14. století nejspíše přestavbou staršího objektu, jako obytný panský dům a posléze jako sídlo bukoveckého faráře, během čehož získala v roce 1771 svou současnou podobu. Pozůstatky středověké stavby jsou však stále dochovány ve sklepení objektu. Ani funkce farního sídla však budově nezůstala na trvalo, a ještě před formálním zrušením bukovecké farnosti byla využívána k hospodářským účelům, například jako místní zemědělské ředitelství, posléze i jako rekreační objekt a tuto funkci má v podstatě doposud.

Historie tohoto domu je bytostně spojena s historií celé vsi: Budova nejprve sloužila jako sídlo místního feudála, posléze, když rod pánů z Bukovce přesunul svou rezidenci do sousedních Čechovic, zde začal sídlit bukovecký farář, čímž se začala psát nová kapitola dějin vsi, ve které Bukovec nadále nefiguruje jako centrum panství, ale jako významná farní obec, kterou byl i po celou dobu, o které pojednává toto dílo.

Dějiny Bukovce jsem se zabýval již ve své bakalářské práci, v rámci níž jsem popsal jeho historický vývoj až do konce 17. století. Významným zjištěním, které jsem v ní, pokud je mi známo, poprvé zveřejnil, byla existence středověkého feudálního sídla na terase položené na východ od kostela. Doposud se totiž předpokládalo, že hlavním

---

¹ Martin POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století* (bakalářská práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2015, s. 26.

feudálním sídlem ve vsi byla románská přístavba kostela, kterou objevil během archeologického průzkumu Martin Čechura.² Ve spolupráci s Ladislavem Svobodou jsme však prokázali jednoznačný středověký feudální původ současné budovy č.p. 1, který se vzhledem k podmínkám ve vsi dá vysvětlit jediné tak, že budova sloužila jako obytná rezidence šlechtice, zatímco románská přístavba zahrnutá do stísněného opevněného kostelního komplexu (pro kostel se používalo označení „*ecclesia castellata*“) jen jako refugium v případě ohrožení, současně možná soužící i jako obydlí kněze.³

Nedlouho po sepsání této mé práce o dějinách Bukovce do konce 17. století vyšla i kniha Viléma Knolla *Páni z Velhartic*,⁴ která rovněž předpokládá existenci feudálního sídla v Bukovci ještě v době prodeje vsi pány z Bukovce. Existenci panského domu však ještě nereflektuje.⁵

V této práci tak navazuji na své předchozí bádání, přičemž bukovecké dějiny se snažím dovést až do období revolučních zvrátů a změn, které nastaly po roce 1848. Doba, kterou práce popisuje, se od předchozího období poměrně významně liší. Zatímco ve středověku a ranném novověku, jakožto i v první polovině 17. století, se historie vsi nesla ve znamení častých a bouřlivých změn, především co se majitelů týče, v 18. století a první polovině století nadcházejícího byla situace v Bukovci poměrně klidná a stabilní. Nevyhnuly se mu sice nesnáze spojené s opakovanou přítomností vojsk v oblasti ani pohromy, jako byl hladomor v letech 1771–1772, z pohledu vlastnického však skončilo období častého střídání vrchnosti a ves zůstala pevnou součástí horšovskotýnského dominia, jednoho z největších a nejvýznamnějších panství v západních Čechách.

O co méně místa si však vyžádal historický kontext, který popisují převážně v kapitole zabývající se bukoveckou vrchností, o to více prostoru je věnováno obyvatelům vsi, a to jak z pohledu sociálních, tak z pohledu hospodářských dějin.

Tomuto schématu odpovídá i struktura práce: Po úvodním představení rodiny Trauttmansdorffů a popsání jejího působení na rodovém fideikomisu v Horšovském Týně je v rámci druhé kapitoly představena bukovecká farnost. Dohromady tyto dvě kapitoly obstarávají většinu historického kontextu. V následující kapitole je popsána sociální struktura vsi a dynamika vývoje bukovecké společnosti v letech 1721–1850. Poté jsou

---

² Martin ČECHURA, *Raně středověké sídlo (?) u kostela Nanebevzetí Panny Marie v Bukovci (okr. Domažlice). Předběžná zpráva o archeologickém výzkumu*, in: AH 37/2012/2, 2012, s. 531.

³ M. POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, s. 26.

⁴ Viz Vilém KNOLL, *Páni z Velhartic*, Praha 2015.

⁵ *Ibidem*, s. 125.

rámcově představeny vybrané rodiny, které hrály v rámci Bukovce během tohoto období zásadní roli. Zbylý prostor je vesměs věnován otázkám hospodářského charakteru.

Práce si tak klade za cíl co možná nejkompaktněji popsat dějiny vsi v inkriminované době, a navázat tak na předchozí *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, aby vznikl ucelený obrázek o historii vsi od jejích počátků až do roku 1850, a to jak z pohledu obecných dějin, tak z pohledu dějin hospodářských a sociálních.

1. Prameny a literatura

1.1. Nevydané prameny

Vzhledem k povaze práce se jedná jednoznačně o nejvyužívanější a nejobsáhlejší zdroj. Pro poznání majetkových poměrů ve vsi jsem používal katastrální knihy a panské urbáře: Konkrétně (první) *Tereziánský katastr*,⁶ který byl složený z *poddanské fasse* a zprávy *očitě vizitace*, přičemž vznik obou zachycení majetkových poměrů od sebe dělí přibližně devět let. Rovněž tak jsem využíval *Josefínský katastr*⁷ ze sklonku 18. století a *Stabilní katastr*, v rámci něhož byla situace ve vsi zmapována k roku 1838.⁸ Součástí *Stabilního katastru* jsou i takzvané *indikační skici*, které zachycují rozložení jednotlivých pozemků katastrální obce Bukovec na panství Horšovský Týn v grafické podobě. Díky své propracovanosti dovolují určit nejen vlastníky, ale i jednotlivé typy pozemků, a co se budov týče, podávají informaci o materiálu, z něhož byly vystavěny. Všechny zmíněné zdroje jsou uloženy v Národním archivu v Praze, *indikační skici* jsou pak rovněž digitalizovány a zpřístupněny v elektronické podobě.⁹

Vedle katastrálních pramenů „státní“ povahy jsem využíval i zdroje, které vznikly pro potřeby panství Horšovský Týn, k němuž Bukovec po celé sledované období náležel. Jedná se především o seznamy bukoveckých hospodářů z počátku 18. století¹⁰ a urbář panství z roku 1772.¹¹

---

⁶ NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

⁷ NA Praha, fond č. 55 – Josefínský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, *Bukovec*.

⁸ NA Praha, fond č. 57 – Stabilní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, *Bukovec*.

⁹ ČÚZK: *Stabilní katastr. Indikační skici a císařské otisky. Čechy - 0665-1 Bukovec – původně Mogolzen (Bukowec) – mapováno 1838*, 2011 [online]. [cit. 30. 3. 2017].

¹⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 673, Sign. 11, Kart. č. 6, *Seznam hospodářů z r. 1705*. (Dále jen „*Seznam hospodářů z r. 1705*“) a SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 673, Sign. 11, Kart. č. 6, *Seznam hospodářů z r. 1716*. (Dále jen „*Seznam hospodářů z r. 1716*“).

¹¹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 9, K. 9, *Urbář panství Čechovice 1772*. (Dále jen „*Urbář panství Čechovice 1772*“).

Můj zájem se však nesoustředil jen na majetkové poměry bukoveckých hospodářů, ale i na sociální skladbu tamního obyvatelstva. Kromě sumarizačních zdrojů, jako je soupis obyvatel panství Čechovice¹² z roku 1767,¹³ v tomto ohledu nejlépe posloužily matriky bukovecké farnosti, které existují od roku 1721 po celé sledované období. Na základě jejich rozboru jsem se pokusil sestavit rovněž statistické údaje, které by nejen poskytovaly informaci o stavu obyvatelstva ke konkrétnímu časovému okamžiku, ale dokázaly by také postihnout dynamiku vývoje natality, sňatkovosti a mortality ve vsi. Rovněž tak mi umožnily blíže poznat jednotlivé bukovecké rody, přičemž ty nejvýznamnější z nich budou v této práci představeny.

Tereziánský katastr (konkrétně *Příznávací tabella duchovenská*),¹⁴ farní matriky a farní kronika, vedená od roku 1836,¹⁵ mi rovněž pomohly poznat historii a vývoj bukovecké farnosti a sestavit kapitolu, která se jí zabývá. Tyto prameny (s výjimkou *tabelky duchovenské*, která je uložena v Praze) jsou uloženy na různých pracovištích v SOA v Plzni. Některé z nich jsou rovněž elektronicky přístupné v digitální podobě, což do značné míry usnadňuje práci s nimi.

Zbylé prameny byly využívány spíše okrajově pro doplnění dílčích informací o historii vsi, o konkrétních událostech či lidech. To se týká například *Bukovecké obecní kroniky*, která však vznikla až ve 20. století, případně různých kronik města či vikariátu v Horšovském Týně.

Drtivá většina pramenů je psána německy v příslušném dobovém a místním nářečí. Farní matriky, především pak ty, které pocházejí z první poloviny 18. století, byly vedeny v latině. Český jazyk se v pramenech vyskytuje jen zcela okrajově, přičemž byl hojně používán v jediné dochované matice před rokem 1700 a poté až v některých částech farní kroniky (které byly sepsány ve 20. století).

1.2. Vydané prameny

Vydané prameny byly pro potřeby této práce využity jen zcela okrajově. Pracoval jsem především s *Tereziánským katastrem českým*, který připravili k vydání Aleš

---

¹² Panství Čechovice byla do určité míry autonomní součástí trauttmansdorffského dominia v Horšovském Týně.

¹³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 677, Sign. 17, Kart. č. 43, *Soupis obyvatel čechovického panství z roku 1767*.

¹⁴ NA Praha, fond č. 54 - Tereziánský katastr, Inv. č. 1233, Kart. č.: 404, *Horšovský Týn, panství (včetně Příznávací tabelky duchovenské bukovecké farnosti z r. 1722)*.

¹⁵ SOKA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 27 Farní úřad Bukovec, Inv. č. 1, K1, *Pamětní kniha bukovecké farnosti*. (Dále jen „*Pamětní kniha bukovecké farnosti*“).

Chalupa, Marie Lišková, Josef Nuhlíček a František Rajtoral v roce 1966.¹⁶ Z mého pohledu bylo hlavním nedostatkem tohoto pramene to, že uvádí pouze sumarizační údaje za celé vsi, případně panství, ale podrobnější členění, na rozdíl od edice *Berní ruly*, již neobsahuje. Právě *Berní rula* byla dalším významným vydaným pramenem, jenž jsem při sepisování této práce použil.

1.3. Literatura

Vzhledem k povaze tématu příliš nepřekvapí, že literatura, která by pojednávala přímo o Bukovci, ve vymezeném období neexistuje. Pokud se Bukovec dostal do zájmu odborné veřejnosti, pak především díky svému kostelu, ovšem pozornost těchto prací je pochopitelně zaměřena především na období jeho vzniku na konci 12. století, případně na dobu jeho gotické přestavby.¹⁷

Navýsost užitečné jsou však místopisy, z nichž jednoznačně vyčnívá dílo Johanna Gottfrieda Sommera *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt*, které obsahuje velké množství popisných i historických informací.

Významnou pomocí mi byly rovněž knihy Josefa Pekaře *České katastry a Kniha o Kosti*, jakož i sumarizační práce Kamila Krofity *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, díky nimž jsem byl schopen lépe pochopit a popsat majetkové poměry bukoveckých hospodářů i podmínky, ve kterých žili.

Konečně značné množství literatury pojednává i o rodině Trauttmansdorffů, která Bukovec v pojednávaném období vlastnila. Za všechny uvedu jako příklad knihu Petra Maška *Modrá krev*.¹⁸

---

¹⁶ Aleš CHALUPA – Marie LIŠKOVÁ – Josef NUHLÍČEK – František RAJTORAL, *Tereziánský katastr český. Svazek 2*, Praha 1966.

¹⁷ Viz například práce Jan KAIGL, *Románské drobnosti z Bukovce a Úboče*, in: ZPP 67/6, 2007, s. 460–469 a Jan KAIGL, *K architektuře a datování některých vesnických kostelů v horšovském arcijáhenství ve 14. století. Studie a poznámky z přímého průzkumu staveb s využitím dendrochronologie (2. část)*, in: ZPP 69/ 4, 2009, s. 288–299. Dále Tomáš DITTRICH, *Románské stavby z okruhu kladrubskeho kláštera*, in: Umění XXVIII, 1980, s. 133–134 či Martin ČECHURA, *Archeologický výzkum kostela Nanebevzetí Panny Marie v Bukovci*, in: ZPP 67/6, 2007, s. 470–472.

¹⁸ Petr MAŠEK, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003.

2. Vrchnost v Horšovském Týně

Historie vsi Bukovec, jakožto samostatného panství, měla jen krátkého trvání. Predikát „z Bukovce“, který můžeme považovat za záruku, že ve vsi leželo centrum svobodného feudálního statku, se vyskytuje jen v rozmezí let 1177–1289, a ačkoliv lze opodstatněně předpokládat, že bukovecké panství přetrvávalo až do poloviny 14. století, kdy bylo sídlo tohoto statku přeneseno do tvrze nově vystavěné v sousedních Čechovicích, písemný důkaz o tom nemáme. I tak by však historie bukoveckého panství trvala necelá dvě staletí.

Další, relativně komplikovaný vývoj majetnických vztahů různých feudálů k Bukovci, se ustálil až v roce 1546, ve kterém čečovické panství zakoupil Jan mladší Popel z Lobkowicz a připojil jej ke svému dominiu v Horšovském Týně. S tímto panstvím byl pak Bukovec spojen až do zrušení patrimoniální správy v roce 1848 a i nadále zůstával součástí velkostatku Horšovský Týn.

V rodě Lobkowiczů však toto rozsáhlé dominium, které vybudoval Jan mladší Popel z Lobkowicz, příliš dlouho nevydrželo. Pro účast jeho syna Viléma na stavovském povstání jim bylo panství zkonfiskováno a prodáno vlivnému diplomatovi císařského dvora Maximiliánu z Trauttmansdorffu, přičemž kupní smlouva byla podepsána 16. ledna roku 1623.¹⁹

Rod Trauttmansdorffů, který horšovskotýnské dominium, jehož byl Bukovec součástí, vlastnil až do jeho konfiskace na základě takzvaných *Benešových dekretů* po druhé světové válce, se postupně vypracoval mezi nejpřednější aristokracii habsburské říše. Jedná se o původně štyrskou rodinu, jejíž počátky spadají až do 13. století (ačkoliv podle starších publikací měla být známá již v roce 984).²⁰ Příslušníci tohoto rodu údajně bojovali i ve vojsku Rudolfa Habsburského proti českému králi Přemyslu Otakarovi II., přičemž mnozí z nich měli padnout v roce 1278.²¹

Za zakladatele linie pozdějších hrabat a knížat z Trauttmansdorffu je však považován až David z Trauttmansdorffu, který žil v první polovině 16. století.²² Ze třech manželství měl David z Trauttmansdorffu celkem sedmnáct dětí, z nichž pro nás nejdůležitější byl Johann Friedrich z Trauttmansdorffu, narozený v roce 1542 a povýšený

---

¹⁹ Jan FRIDRICH, *Horšovský Týn za války třicetileté*, in: MZK XVIII, Plzeň 1982, s. 185–198, s. 189.

²⁰ Ernst Heinrich KNESCHKE, *Neues allgemeines deutsches Adels-Lexicon. Svazek IX*, Lipsko 1870, s. 259.

²¹ *Ibidem*.

²² Karl Gottfried NAUMANN, *Genealogische Geschichte der europäischen Staaten: als Hülfsmittel bei histor. Studien u. zum Gebrauch höherer Lehranstalten*, Jena 1855, s. 119.

12. března roku 1598 do rakouského stavu svobodných pánů.²³ Podobně jako David z Trauttmansdorffu, i jeho syn Johann Friedrich měl se svou manželkou Evou z Trauttmansdorffu velké množství potomků (celkem 12), z nichž bezesporu nejvýznamnější byl jeho nejmladší syn Johann Maximilian z Trauttmansdorffu, narozený ve Štýrském Hradci roku 1584.

Tento pravděpodobně nejslavnější příslušník rodu konvertoval ke katolictví, vstoupil do císařských služeb jako diplomat a v roce 1615 se oženil se Sofií hraběnkou Pálffyovou.²⁴ O osm let později, 16. ledna roku 1623, zakoupil panství v Horšovském Týně, a ještě ve stejném roce (15. března) byl povýšen do říšského hraběcího stavu. Český hraběcí titul získal dva roky nato, 25. listopadu 1625. Jeho největším úspěchem v císařských diplomatických službách bylo bezpochyby uzavření známého vestfálského míru v roce 1648.²⁵ Nedlouho poté, roku 1650, zemřel ve Vídni. Během svého života dosáhl řady úspěchů, rozšířil rodové jméno na Trauttmansdorff-Weinsberg, byl vyznamenán nejvýznamnějším rakouským vyznamenáním Řádem zlatého rouna (1634) a zakoupil řadu panství, z nichž právě Horšovský Týn zvolil za hlavní sídlo rodu a ustanovil jej rodovým fideikomisem (v roce 1650).²⁶

Vládu nad Horšovským Týnem po něm zdědil jeho nejstarší syn Adam Matyáš, který mu byl dobrým pánem a zemřel 2. listopadu roku 1684.²⁷ Za dobu jeho vlády byla sestavena v celém českém království takzvaná *Berní rula*, podle níž k panství Horšovský Týn náleželo 1 město, 1 městečko, 53 vesnic a 9 far.

Na počátku 18. století vládl horšovskotýnskému dominiu jeho vnuk Jan Josef hrabě z Trauttmansdorff-Weinsbergu, syn hraběte Rudolfa Viléma a Anny Marie, rozené princezny z Lichtensteina. Jelikož v době smrti svého otce byl Jan Josef nezletilý, dělal mu několik let poručníka jeho strýc Zikmund Ludvík z Trauttmansdorffu.²⁸

Za Jana Josefa hraběte z Trauttmansdorffu byly pro panského hejtmana Ferdinanda Rubingera roku 1699 vydány pokyny, podle nichž měla probíhat správa panství Horšovský Týn. Tyto pokyny kladly obzvláštní důraz na správu panských budov a dohled nad nimi, přičemž opravy těchto budov směly být provedeny jen s výslovným

---

²³ Jan ŽUPANIČ – Michal FIALA – František STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů zemi Koruny české*, Praha 2001, s. 279.

²⁴ P. MAŠEK, *Modrá krev*, s. 286.

²⁵ E. H. KNESCHKE, *Neues allgemeines deutsches Adels-Lexicon. Svazek IX*, s. 260.

²⁶ P. MAŠEK, *Modrá krev*, s. 286–287.

²⁷ Pro popis vlády Trauttmansdorffů nad Horšovským Týnem v 17. století viz např. M. POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, s. 46–50.

²⁸ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého 9*, Praha 1893, s. 102.

souhlasem majitele panství. Dále bylo hejtmanovi Rubingerovi kladeno na srdce, aby věnoval svou pozornost i panským rybníkům a péči o ně. Byl mu také svěřen přímý dohled nad lesnickým personálem a nad hřebčínem.²⁹

Zajímavá instrukce, obsažená v těchto pokynech, se týká i poddaných z panství (tedy s nejvyšší pravděpodobností i těch z Bukovce), kteří vozili do města obilí, aby jej zde mohli prodat. Podle hraběte tito poddaní často chodívali během své návštěvy města do hospod a nechávali při tom dobytek, aby se volně pohyboval po ulicích. Za tento přečin měl hejtman poddané z příkazu hraběte trestat dokonce vězením.³⁰

Jan Josef hrabě z Trauttmansdorff-Weinsbergu zemřel 30. dubna roku 1713 v Praze a panství po něm zdědil jeho nejstarší (avšak stále nezletilý) syn František Norbert, narozený 10. srpna 1705. V době vlády Františka Norberta došlo k významnému zvětšení trauttmansdorffského dominia: V roce 1734 připojil k panství Horšovský Týn i přiléhající statek Tasnovice (v majetku rodu od roku 1659) a panství Hostouň (v držení rodu již od roku 1656). O rok později zakoupil i dvůr Věvrov a konečně v roce 1765 přikoupil ještě panství Puclice a statek Šlovice, čímž takřka dovršil proces územního zvětšování panství. Tento proces byl však definitivně ukončen až za jeho syna.³¹

Z doby vlády hraběte Františka Norberta se dochovaly záznamy o správě horšovskotýnského panství, datované k roku 1730. V čele panské správy tehdy stál vrchní hejtman, dalšími úředníky byli důchodní písař, purkrabí, kontribuční písař, lesní, pojezdny důchodní, písaři v Čechovicích a Hostouni a obroční písař.³²

Do roku 1757 se však struktura správního systému mírně změnila. V tomto roce je poprvé zmíněna funkce ředitele správy velkostatku,³³ který řídil jeho hlavní správní středisko, lokalizované v Horšovském Týně. Zajímavé je, že ostatní součásti dominia – panství Čechovice (jehož součástí byl i Bukovec) a panství Hostouň – zřejmě usilovaly o výraznější míru autonomie, co se jejich vlastní správy týče. Majitel panství hrabě František Norbert však proti těmto tendencím koncem prosince roku 1759 zakročil a prohlásil, že správci panství Čechovice a Hostouň jsou podřízeni řediteli v Horšovském Týně. Ba co víc, bylo deklarováno, že v úřadech obou podřízených panství se nesmělo učinit bez vědomí tohoto ředitele žádné výraznější rozhodnutí.³⁴ Ředitel panství pak

---

²⁹ G. HOFMANN, *Inventář velkostatku Horšovský Týn 1544–1947*, s. 25–26.

³⁰ *Ibidem*, s. 26.

³¹ *Ibidem*, s. 14–16.

³² *Ibidem*, s. 27.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, s. 27–28.

objížděl jednotlivé lokality v rámci inspekce, která probíhala vzhledem k rozlehlosti dominia nanejvýš jednou do měsíce.

K roku 1776 je doloženo, že správa panství Čečovice a Hostouň musela odvádět peníze v hotovosti do společné panské pokladny, která byla umístěna v Horšovském Týně. Nově zakoupené panství Puclice však touto povinností vázáno nebylo, a naopak fungovalo alespoň na oko odděleně.³⁵

Během období vlády Františka Norberta hraběte z Trauttmansdorff-Weinsbergu zažilo jeho panství období vzestupů i pádů. Na jedné straně se hrabě František Norbert jevil jako dobrý hospodář, který se o své panství zajímal a snažil se o něj pečovat, na straně druhé však objektivní okolnosti připravily obyvatelům tohoto dominia nejednu těžkou chvíli.

Jednou z nich byly bezesporu pohyby vojska během *válek o rakouské dědictví*. Dne 28. prosince 1744 přitáhl do Čečovic (které jsou od Bukovce vzdáleny necelé dva kilometry) *Feldzugmeister* Adam Sigmund svobodný pán von Thüngen,³⁶ který byl na cestě do Horní Falce.³⁷ V oblasti se krátce zdržel a nepochybně při tom přebýval na čečovickém zámku, přičemž je velmi pravděpodobné, že příslušníci jeho důstojnického sboru byli ubytováni i v ostatních nedalekých budovách, především pak v bývalém bukoveckém panském domě, který v té době sloužil jako sídlo farnosti. K ubytování mohly posloužit i statky, chalupy a domky, které se v Čečovicích, Bukovci a blízkých vesnicích nacházely.

Ačkoliv se jednalo o spřátelené vojsko, nelze příliš pochybovat o tom, že jeho pobyt v oblasti jejím obyvatelům mnoho dobrého nepřinesl. S vysokou mírou pravděpodobnosti jim byly „zrekvírovány“ zásoby, dobytek či alespoň drůbež. Dlužno dodat, že Čečovice se staly jednou z posledních zastávek Sigmunda von Thüngen. Necelý půlrok po svém zdejšímu pobytu, dne 4. června 1745, totiž našel hrdinou smrt v bitvě u slezských Dobromierz.³⁸

Bezesporu jednou z nejvýznamnějších událostí, kterou panství Horšovský Týn v době vlády hraběte Františka Norberta zažilo, byla i přítomnost císaře Josefa II., který

---

³⁵ G. HOFMANN, *Inventář velkostatku Horšovský Týn 1544–1947*, s. 30.

³⁶ Adam Sigmund svobodný pán von Thüngen dosáhl hodností generálmajora a generála – polního podmaršálka. Srov. Hanskarl VON THÜNGEN, *Das Haus Thüngen, 788-1988. Geschichte eines fränkischen Adelsgeschlechts*, Würzburg 1988, s. 87.

³⁷ Peter HOFMANN – Franz MASSER – Ferdinand ZWIEDINEK VON SÜDENHORST-SCHIDLO, *Oesterreichischer Erbfolge-Krieg 1740-1748. Svazek VI*, Vídeň 1902, s. 138.

³⁸ Paul Claude ALOMBERT-GOGET – Jean LAMBERT – Alphonse COLIN, *La Campagne de 1805 en Allemagne: Saint Poelten et Krems*, Paříž 1908, s. 534.

navštívil majitele tohoto dominia v jeho sídle v Horšovském Týně roku 1770 při své cestě z Boru do Klatov. Neexistuje však žádný doklad o tom, že by navštívil i Bukovec, ačkoliv je známo, že císař rád podnikal do podobných lokalit „inspekční cesty“ v utajení.

Krátce po této návštěvě však přišla na panství pohroma: V letech 1771–1772 bylo sužováno hladomorem, který tehdy zasáhl celé království a jemuž podlehly stovky tisíc jeho obyvatel.³⁹ Podle záznamů z horšovskotýnské farní kroniky zemřelo na 500 farníků i v této oblasti.⁴⁰ Ze záznamu však není zřejmé, zda se tento údaj týká jen obyvatel farnosti Horšovský Týn nebo celého vikariátu.

Na sklonku svého života, v roce 1778, byl horšovskotýnský pán, František Norbert hrabě z Trauttmansdorff-Weinsbergu, přijat do švábského kolegia říšských hrabat⁴¹ s tím, že jeho místo v tomto kolegiu bylo dědičné i pro jeho potomky.⁴² Zemřel 18. června roku 1786 na zámku v Horšovském Týně.

Vládu nad rodovým majetkem po něm převzal jeho syn František Ferdinand, narozený ve Vídni 12. ledna 1749. Dědicem se stal, ačkoliv nebyl nejstarším ze synů hraběte Františka Norberta – jeho starší bratr Josef Václav však zemřel již v roce 1769, tedy ještě před smrtí Františka Norberta.⁴³

Františka Ferdinanda hraběte z Trauttmansdorff-Weinsbergu můžeme spolu s jeho předkem Maximilianem, zakladatelem rodové moci v Čechách, považovat za jednoho z nejvýznamnějších příslušníků rodu vůbec. Po studiích práv podobně jako jeho slavný předek vstoupil do císařských diplomatických služeb (v roce 1774). Udělal poměrně rychlou kariéru a v roce 1787 byl místodržitelem v rakouském Nizozemí (dnešní Belgie), odkud jej donutila odejít roku 1789 revoluce ve Francii. V úřadu však zůstal oficiálně až do roku 1794.⁴⁴

V letech 1800–1801 vedl z pozice ministra zahraničí rakouskou zahraniční politiku.⁴⁵ Za své služby byl roku 1789 odměněn nejvýznamnějším rakouským

---

³⁹ Josef PETRÁŇ, *Počátky českého národního obrození*, Praha 1990, s. 14.

⁴⁰ SOKA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 147 Arciděkanský úřad Horšovský Týn (1341) 1581-1953, Inv. č. 2, Sign. K2, *Kronika farnosti (1658–1860)*. (Dále jen „*Kronika farnosti HT (1658–1860)*“).

⁴¹ Švábské hraběcí kolegium bylo součástí takzvané „knížecí rady“, která spolu s „kolegiem kurfiřtů“ a „kolegiem říšských měst“ tvořila sněm Svaté říše římské.

⁴² E. H. KNESCHKE, *Neues allgemeines deutsches Adels-Lexicon. Svazek IX*, s. 260.

⁴³ Josef Václav hrabě z Trauttmansdorff-Weinsbergu měl se svou ženou Marií Gabrielou, rozenou hraběnkou Czerninovou z Chudenic syna Maximiliana, narozeného roku 1768 a dědicem rodového majetku se tak po smrti otce v roce 1769 stal on. Avšak zemřel dva roky na to ve věku nedožitých čtyř let.

⁴⁴ Karin SCHNEIDER – Eva Maria WERNER – Brigitte MAZOHL, *Europa in Wien: Who is Who beim Wiener Kongress 1814/15*, Kolín – Vídeň – Výmar 2015, s. 298–299.

⁴⁵ Clive EMSLEY, *Napoleonic Europe*, Londýn a New York 2014, s. 96.

vyznamenáním: Řádem zlatého rouna⁴⁶ a 12. ledna 1805 byl povýšen do primogeniturně dědičného stavu říšských knížat. Krátce nato, 10. května téhož roku, získal rovněž český primogeniturně dědičný knížecí titul s právem oslovení *Jasnost (Durchlaucht)* a byl mu polepšen i erb.⁴⁷

Svou kariéru zakončil jako nejvyšší hofmistr, přičemž tento úřad vykovával od roku 1807 až do své smrti. Z této pozice měl značný vliv na průběh Vídeňského kongresu, který organizačně zajišťoval. O tomto kongresu se říká, že většina klíčových dohod byla uzavřena nikoliv během oficiálních jednání, ale na řadě doprovodných akcí, jako byly plesy, koncerty, divadelní představení či hostiny. Právě jejich pořádání patřilo do kompetence nejvyššího hofmistra Františka Ferdinanda knížete z Trauttmansdorff-Weinsbergu a Neustadtu am Kocher,⁴⁸ okněžnělého hraběte z Umpfenbachu, svobodného pána z Gleichenbergu, Negau, Burgau am Totzenbach, jak zněl jeho celý titul.⁴⁹

František Ferdinand nezanedbával ani správu svého majetku, ačkoliv v Horšovském Týně příliš často vzhledem ke svým povinnostem nepobýval. Roku 1787, tedy jen rok poté, co převzal rodové dědictví, přikoupil statek Pocinovice, čímž zakončil územní rozvoj horšovskotýnského dominia. Pocinovice, Věvrov a Puclice však nebyly začleněny do fideikomisu, avšak tvořily samostatná alodiální panství, správně podléhající Horšovskému Týnu.⁵⁰

Ani skvělá diplomatická kariéra knížete Františka Ferdinanda však neochránila jeho horšovskotýnské dominium před válečnými útrapami. Problémem tohoto panství totiž bylo, že leželo na významné trase vedoucí od Plzně přes Stod právě do Horšovského Týna, odkud dále pokračovala do Klenčí a Waldmünchenu. Po této silnici, která spojovala západní Čechy s Bavorskem, logicky během války proudily přátelské i nepřátelské vojenské jednotky. Válečný stav, který trval od roku 1792, pocítilo obyvatelstvo především zvýšeným počtem odvodů a vyššími kontribucemi, ovšem záhy se muselo připravit i na fyzickou přítomnost mnohdy značné vojenské síly.

---

⁴⁶ Řád zlatého rouna mu byl udělen jako třetímu zástupci rodu. Před ním jej získal již i Maximilian hrabě z Trauttmansdorff-Weinsbergu roku 1634 a jeho otec František Norbert hrabě z Trauttmansdorff-Weinsbergu v roce 1765.

⁴⁷ Hans Friedrich VON EHRENKROOK, *Genealogisches Handbuch des Adels. Svazek 149*, Limburg an der Lahn 2011, s. 399.

⁴⁸ Rainer CADENBACH – Oliver KORTE – Nancy TANNEBERGER, *Beethoven aus der Sicht seiner Zeitgenossen in Tagebüchern, Briefen, Gedichten und Erinnerungen: Adamberger-Kuffner*, Mnichov 2009, s. 175.

⁴⁹ P. MAŠEK, *Modrá krev*, s. 287.

⁵⁰ G. HOFMANN, *Inventář velkostatku Horšovský Týn 1544–1947*, s. 14–16.

První pohroma pro Horšovský Týn v 19. století však ještě nebyla vojenského charakteru. Dne 28. června 1801 vypukl ve městě požár, při němž lehlo popelem na 47 domů ve městě a dalších 35 na klášterním předměstí.⁵¹ O čtyři roky později, na sklonku roku 1805, se v blízkosti Horšovského Týna objevili francouzští vojáci, kteří přišli z Bavorska a 9. listopadu téhož roku město obsadil francouzský brigádní generál svobodný pán Le Suire s přibližně čtyřmi tisíci mužů.⁵² Ubytoval se na zámku a požadoval vyplacení výkupného ve výši 40 000 zlatých. Takovou částku však nebylo město schopné sehnat, a proto se ředitel panství spolu se starostou a justiciářem pokusili generálovi tento požadavek rozmluvit. Generál si však při vyjednávání počínal, podobně jako jeho vojáci ve městě, velmi nevybíravě a hrubě, ředitele panství fyzicky napadl, poranil mu ruku a všechny tři úředníky uvrhl na noc do zámeckého vězení. Druhý den ráno byli propuštěni, aby nashromáždili pro generála alespoň nějaké peníze. Nakonec se Francouzi museli spokojit s částkou 5 100 zlatých, přičemž 3 100 zlatých se podařilo vybrat ve městě a 2 000 zlatých bylo vzato z peněz vrchnosti. Generál s výkupným souhlasil a se svým vojskem odtáhl směrem na Klatovy.⁵³

Podobně jako město Horšovský Týn byl v této době francouzskými silami nadmíru sužován i celý okolní kraj, protože kromě generála Le Suireho v něm řádili a drancovali i vojáci nechvalně proslulého generála Louise Baraguey d'Hilliers.⁵⁴ Poté, co Francouzi odtáhli, zanechali po sobě vydrancované město i okolí a také strach, který v obyvatelích panství ještě dlouho přetrvával. V oblasti se však i nadále pohybovali různí vojenští dezertéři a prchlí zajatci.

Další výrazná přítomnost vojenských sil na horšovskotýnském panství je zaznamenána k roku 1809. Mezi 24. dubnem a 4. květnem tohoto roku došlo k přesunu pravého křídla rakouské armády, jež se nacházelo poblíž Chamu.⁵⁵ V rámci těchto operací dne 29. dubna 1809 vyrazil I. rakouský armádní sbor o síle přibližně 25 000 mužů směrem od Klenčí k Horšovskému Týnu.⁵⁶ Jakkoliv se jednalo o „přátelské vojsko“, jeho přítomnost měla pro obyvatele mnohdy stejně devastující následky jako řádění nepřátel.

---

⁵¹ Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Klattauer Kreis, Svazek VII*, Praha 1839, s. 176.

⁵² P. C. ALOMBERT-GOGET – J. LAMBERT – A. COLIN, *La Campagne de 1805 en Allemagne: Saint Poelten et Krems*, s. 602.

⁵³ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Klattauer Kreis*, s. 176.

⁵⁴ *Die Feldzüge des Jahres 1805*, Berlín 1847, s. 169.

⁵⁵ *Österreichischen Militärischen Zeitschrift, Der Feldzug des Jahres 1809 in Süddeutschland. Svazek I*, Vídeň 1865, s. 227.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 228.

Navíc Francouzi na svůj příchod nenechali dlouho čekat, a již 4. května 1809 byli opět v Horšovském Týně. Jednalo se jen o několik málo vojáků, ovšem obyvatelé města, kteří se báli, že co nevidět dorazí další francouzské síly, jim neváhali vyplatit další výkupné ve výši 3 000 zlatých.⁵⁷ Na rozdíl od čtyři roky staré události byli však francouzští vojáci tentokrát daleko více disciplinovaní.

Pobytům, nebo alespoň průchodům vojska však zdaleka nebyl konec. Od 23. listopadu roku 1813 do 8. října roku 1814 prošlo Horšovským Týnem na 95 494 rakouských vojáků, 36 553 ruských vojáků⁵⁸ a vedle toho také 30 017 koní.⁵⁹ Všechny tyto vojáky i zvířata bylo zapotřebí nasytit, což jen zvyšovalo bídu místních obyvatel. Konečně roku 1815 prošlo Horšovským Týnem na 60 000 vojáků, kteří se vraceli z bitvy u Waterloo domů.⁶⁰ Traduje se, že spolu s nimi městem projel dokonce i ruský car Alexandr.

Všem těmto průchodům vojsk, které s sebou mnohdy přinesly drancování či alespoň rekvírování majetku poddaných, ale také odvody, zrušení a pošlapání polí a podobně, pochopitelně nedokázal kníže František Ferdinand nijak zabránit. Na zámku v Horšovském Týně sepsal své paměti a zemřel 27. srpna roku 1827 ve Vídni.

Dědicem knížecího titulu i rodového majetku se stal jeho syn Jan Norbert, narozený 18. března 1780 ve Vídni. Během jeho vlády došlo v roce 1830 k reorganizaci správy panství, při níž byly zavedeny i nové názvy jednotlivých úředních funkcí. V čele vrchnostenské správy stál vrchní ředitel, který sídlil v Horšovském Týně. Dalšími úředníky byli justiciár, důchodní, obroční, purkrabí, stavební správce a písař. Relativně samostatnou samosprávou pak disponovaly i jednotlivé dílčí statky. V čele čečovického panství tak stál ředitel, který se však nadále zodpovídal vrchnímu řediteli v Horšovském Týně. Dalším důležitým správním úředníkem byl na tomto panství purkrabí, čečovické lesní hospodářství pak vedl vrchní myslivec, jenž sídlil v Hradiš'anech a k ruce měl tři myslivce a jednoho hajného.⁶¹

Jan Norbert, II. kníže z Trauttmansdorff-Weinsbergu zemřel 24. září roku 1834 ve Vídni a jeho dědicem se stal jeho nejstarší syn Ferdinand Joachim, narozený 11. června

---

⁵⁷ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Klattauer Kreis*, s. 176.

⁵⁸ V počtu ruských vojáků se některé zdroje mírně liší, například Friedrich Karl Watterich von Watterichsburg uvádí 36533 Rusů. Viz Friedrich Karl WATTERICH VON WATTERICHSBURG, *Handwörterbuch der Landeskunde des Königreichs Böhmen, Svazek I*, Praha 1845, s. 176.

⁵⁹ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Klattauer Kreis*, s. 176.

⁶⁰ F. K. WATTERICH VON WATTERICHSBURG, *Handwörterbuch der Landeskunde des Königreichs Böhmen, Svazek I*, s. 176.

⁶¹ G. HOFMANN, *Inventář velkostatku Horšovský Týn 1544–1947*, s. 31.

1803 tamtéž. V roce 1848 napočítal František Palacký, když sepisoval svůj *Popis Království Českého*, že jeho horšovskotýnské dominium, jemuž Ferdinand Joachim vládl až do své smrti 31. března 1859, čítalo na 90 lokalit, a představovalo tak jedno z největších a nejvýstavnějších panství v západních Čechách.⁶²

Jeho celková výměra dosahovala v této době výše 31 349 ha půdy, přičemž 9 995 ha zabíral dominikál a 21 354 ha rustikál.⁶³ Toto mimořádně rozlehlé panství, na němž žilo celkem 21 344 obyvatel, bylo v rámci duchovní správy rozděleno na 11 farností⁶⁴ (Horšovský Týn, Křakov, Hora svatého Václava, Srby, Semněvice, Třebnice, Staňkov, Hostouň, Mělnice, Štítary a Bukovec) a 28 poplužních dvorů (z nichž tři byly propachtovány).⁶⁵ Celkově měly panské dvory výměru 2 757 ha polí a 613 ha luk. Vedle toho bylo na horšovskotýnském dominiu na 19 ovčínů, v nichž se chovalo 10 859 ovcí. Početně zastoupen byl rovněž hovězí dobytek, který čítal 682 kusů (z čehož bylo 347 krav a 234 tažných volů, zbytek tvořily jalovice a býci).⁶⁶

Panské lesy byly rozděleny do 11 revírů, které se rozprostíraly na celkové výměře 5 297 ha. Vedle toho bylo na dominiu 14 mlýnů, 3 cihelny, 2 pivovary a podobně. Na panství se též těžila a zpracovávala železná ruda.⁶⁷

V Trauttmansdorffech tak měl Bukovec velmi movité a vlivné majitele, kteří, ačkoliv vzhledem k tomu, že často zastávali důležité úřady na císařském dvoře, své panství v Horšovském Týně mnohdy nemohli navštěvovat tak často, jak by bylo zapotřebí. Přesto však nelze v žádném případě tvrdit, že by jej jakkoliv zanedbávali, což se týká i samotného Bukovce, v němž v letech 1771–1772 provedli relativně významné stavební práce, o čemž ještě bude řeč.

---

⁶² František PALACKÝ, *Popis Království Českého (etc.)*, Praha 1848, s. 379–381.

⁶³ G. HOFMANN, *Inventář velkostatku Horšovský Týn 1544–1947*, s. 19.

⁶⁴ Patronátní právo měla vrchnost k celkem 23 kostelům a kaplím. Viz G. HOFMANN, *Inventář velkostatku Horšovský Týn 1544–1947*, s. 19–20.

⁶⁵ Ivana NĚMEČKOVÁ, *Sociální stratifikace panství Horšovský Týn v 17.–19. století* (diplomová práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2013, s. 24.

⁶⁶ G. HOFMANN, *Inventář velkostatku Horšovský Týn 1544–1947*, s. 19.

⁶⁷ *Ibidem*.

3. Bukovecká farnost a její sídlo

3.1. Historický vývoj

Počátky církevního působení v Bukovci spadají do hlubokého středověku. Již ve druhé polovině 12. století zde stál kostel, jenž vyrostl na místě staršího pohřebiště.⁶⁸ Výstavba tohoto kostela je tradičně spojena se jmény bratří Mutiny a Dobrohosta z Bukovce, kteří patřili v 70. letech 12. století k předním velmožům na pražském knížecím dvoře. K tomu jim nepochybně dopomohl i jejich původ, protože s vysokou pravděpodobností pocházeli z rodu Vršovců, který hrál v ranných českých dějinách naprosto zásadní roli.⁶⁹

Ještě ve 12. století u kostela vyrostlo (jako kostelní přístavba) i panské sídlo a obě budovy spolu dohromady vytvořily uzavřený a pravděpodobně na svou dobu dobře opevněný areál. Ve svých *Dějínách Bukovce do konce 17. století* jsem vyslovil hypotézu, že v případě obytné přístavby se nejednalo o hlavní sídlo bukoveckého feudála, ale jen o druhotně vzniklé refugium, které bylo využíváno v případě ohrožení. Samotné hlavní feudální sídlo (původně snad velmožský dvorec) stálo na terase položené východním směrem od kostela. Pravděpodobně někdy koncem 13. století došlo k částečné přestavbě tohoto hlavního sídla, jehož relikty jsou pozorovatelné dodnes ve sklepení objektu č.p. 1.⁷⁰

Považuji za zcela jisté, že již od vzniku kostela v Bukovci sídlil i kněz. Existenci plebánie máme však v Bukovci doloženou až od 26. listopadu roku 1355,⁷¹ kdy do Bukovce přišel první známý farář Zbyněk z Fuserka, který předtím působil v Poleni.⁷² Od té doby až do husitských válek máme o vývoji bukoveckých farářů poměrně dobrý přehled.⁷³ Ještě z 2. listopadu roku 1396 je doložen v Bukovci jako farář Prkoš ze Sulislavi, jehož příchod do vsi si vyžádal Jindřich z Rožmberka, který měl k bukoveckému kostelu v té době podací právo.⁷⁴

Poté však prameny o konkrétních bukoveckých farářích na dlouhou dobu mlčí. Z konce ledna roku 1426 sice máme nadále doloženo, že v Bukovci stále fungovala fara,

---

⁶⁸ M. ČECHURA, *Raně středověké sídlo (?) u kostela Nanebevzetí Panny Marie v Bukovci (okr. Domažlice). Předběžná zpráva o archeologickém výzkumu*, s. 531.

⁶⁹ Srov. Hermenegild JIREČEK, *Vzpomínka na rod Vršovský*, Vysoké Mýto 1908.

⁷⁰ M. POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, s. 23–27.

⁷¹ Farní kronika z roku 1836 hovoří již o 13. století, ovšem tento údaj není nikterak podložený. Srov. *Pamětní kniha bukovecké farnosti*, fol. 1v.

⁷² František Antonín TINGL, *Liber primus confirmationum (I/1)*, Praha 1867, s. 60.

⁷³ Popisují jej v M. POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, s. 30–38.

⁷⁴ František Antonín TINGL, *Libri quinti confirmationum*, Praha 1865, s. 272.

protože když Oldřich z Rožmberka ves spolu se sousedními Nemněnicemi prodával, převedl ji na nového majitele „*i se vším právem a panstvím, jakož sám držel, kromě což jest farářovo*“.⁷⁵ Jméno tohoto faráře však zaznamenáno není.

Zcela neznámou kapitolu pak představuje období od konce 14. století až do 17. století. Je pravděpodobné, že fungování farnosti v tomto časovém intervalu bylo přerušeno (možná i opakovaně), avšak domnívám se, že se tak nikdy nestalo na delší dobu. V úvahu připadá především období, kdy horšovskotýnskému dominiu, pod které Bukovec valnou část své historie spadal, vládl protestantský šlechtic Vilém z Lobkowicz, ovšem v tomto ohledu se jedná skutečně jen o domněnku.

Každopádně s možností, že by bukovecká fara byla neobsazená, počítá i urbář panství v Horšovském Týně, obsažený v dílčí ceduli z roku 1587. Uvádí se v něm, že sedlák „*Bláha platí faráři Bukoveckému a jestliže by kněze nebylo, platí pánu*“.⁷⁶ Z formy tohoto zápisu však usuzuji, že v této době bukovecká fara obsazena byla.

Prameny odkrývají po velmi dlouhé době jméno dalšího bukoveckého faráře až v první polovině 17. století: Když dne 11. července 1636 světil biskup Šimon Brosius loretánskou kapli v parku horšovskotýnského zámku, byl mezi přítomnými, jejichž jména jsou uvedena v pamětní knize Horšovského Týna, uveden i bukovecký farář Eliáš.⁷⁷ Sledovat vývojovou řadu bukoveckých farářů však nadále není možné, protože o nich všechny případné prameny mlčí. Tentokrát však jen na krátký čas, protože nejpozději v roce 1672 byl bukoveckým farářem Jiří Václav Grün, který v této funkci působil až do roku 1687, jak vyplývá z nejstarší dochované bukovecké matriky.⁷⁸

S příjmením „Grün“ se v širším okolí Bukovce lze v této i v pozdější době občasně setkat, a tak se domnívám, že tento kněz, jímž se počíná řada bukoveckých farářů, které jsme schopni pojmenovat, pocházel z rodiny usazené v této oblasti. Podle toho, s jakou bravurou v matričních záznamech ovládal český jazyk, nepochybuji o tom, že ač byl nositelem německého příjmení, jeho mateřštinou byla čeština.

---

⁷⁵ Blažena RYNEŠOVÁ, *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka: 1418–1462. Svazek I. 1418–1437*, Praha 1929, s. 82.

⁷⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 667, Sign. 3, Kart. č. 1, *Dílčí cedule 1587*, fol. 12r. (Dále jen „*Dílčí cedule 1587*“).

⁷⁷ SOKA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 156 Archiv města Horšovský Týn, Inv. č. 45, číslo knihy K10, *Liber memorabilium civitatis Tyn-Horssoviensis (1539)1555–1768*, fol. 97v. (Dále jen „*Liber memorabilium civitatis Tyn-Horssoviensis*“).

⁷⁸ SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 01, *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 20r. (Dále jen „*Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*“).

S Bukovcem jej pojilo i jisté osobní pouto: Pochoval zde totiž oba své rodiče, kteří s ním dost možná žili na faře. Ve věku šedesáti dvou let zemřela jeho matka Voršila Grünová, o níž bylo nejprve v matrice chybně uvedeno, že byla pohřbena „*při chrámu Páně bukoveckém*“, ovšem poté byla informace opravena a my se dozvídáme, že „*leží v kostele u malého oltáře pohřbena*“.⁷⁹ Na stejném místě byl pohřben rovněž otec faráře Jiřího Václava Grüna Jan Grün, který zemřel na podzim roku 1680.⁸⁰

Po Jiřím Václavu Grünovi byla bukovecká farnost svěřena v roce 1687 faráři Antonínu Františkovi Ignáci Procházkovi, který v úřadu vydržel až do své smrti roku 1697. Rovněž tento kněz v Bukovci pochoval své příbuzné: Jeho matka, Justina Procházková, která zemřela ve věku devadesáti let zde byla pohřbena 31. října 1694.⁸¹

Taktéž kněz Antonín Procházka byl nepochybně Čech, avšak z matrik vyvozují, že kaplani obou těchto farářů byli s vysokou pravděpodobností alespoň z části Němci, protože zápisy napsané rukopisy, které nepatří oběma jmenovaným farářům, jsou psány z valné většiny latinsky a podoba v nich uvedených jmen má spíše germanizující charakter.

3.2. Bukovečtí faráři v 18. a v první polovině 19. století

Smrtí faráře Antonína Procházky v roce 1697 je na čas přerušena řada vedených matrik, které pokračují až od roku 1721. Matriční kniha či knihy z let 1698–1720 (respektive i z počátku roku 1721) zcela nepochybně existovaly, ale bohužel jsou v současné době ztracené. Z farní kroniky, vedené od roku 1836 však víme, že po Antonínu Procházkovi se dalším bukoveckým farářem stal Johann Kremlig, který v úřadu vydržel do roku 1705 a po něm deset let, od roku 1706 do roku 1716, tento úřad vykonával Stephan Stadther a konečně v letech 1716–1720 zde působil jako farář jistý Vavřinec (Laurenz) Lorenz.⁸² O působení těchto kněží v Bukovci ani o stavu farnosti v té době mi bohužel není nic bližšího známo.

To se mění s nástupem nového faráře v roce 1721, kterým byl kněz Johannes Brunn (někdy psán jen jako *Brun* či *Brum*), který předtím působil jako farář ve Staňkově. Na počátku jeho působení v Bukovci, konkrétně rok poté, co se ujal svého úřadu, byla ve

---

⁷⁹ *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 59v.

⁸⁰ *Ibidem*, fol. 63r.

⁸¹ *Ibidem*, fol. 76r.

⁸² *Pamětní kniha bukovecké farnosti*, fol. 3v.

vsi v rámci příprav takzvaného *Tereziánského katastru* provedena *očitá vizitace*, během níž byla zaznamenán i stav bukovecké farnosti.⁸³

Za vznik tohoto dokumentu však nevděčíme osobní iniciativě pisatelů, jejichž primárním úkolem byla kontrola údajů obsažených v rustikálních přiznáních (*fassích*) z roku 1713, ale vládnímu nařízení, které požadovalo sepsání takzvaných „*Přiznávacích tabell duchovenských*“. Jejich úkolem bylo nashromáždit až překvapivě podrobná statistická data o jednotlivých farnostech. Kromě základních informací popisného charakteru, jako je například kolik kostelů a kaplí farnosti mají, zda je ve farnosti škola a podobně, se dozvídáme také řadu zajímavých údajů hospodářských: Popis jmění a příjmů kostelů, far, kaplanů, kantorů, ale také kolik robot pro kněze museli poddaní ve farnosti vykonávat, jaký vlastnil dobytek a tak dále.⁸⁴

Bukovecká *Přiznávací tabella*, tedy přesněji „*Geistliche bekentnis Tabella der Mogoltzer Pfarr in Pilsner Kreys unter den Teinitzer Vicariat*“ pochází z 18. září roku 1722 a v rámci panství Horšovský Týn nese pořadové číslo 7.⁸⁵

Z této *tabelley* se dozvídáme, že v tomto roce čítala bukovecká farnost na 844 duší a spadalo pod ní celkem deset vesnic. *Tabella* dokonce uvádí, jak vzdálené byly od bukoveckého farního kostela. Kromě samotného Bukovce, ve kterém žilo 119 farníků, do bukovecké farnosti patřila i ves (Malý) Malahov, jehož 64 farníků muselo urazit cestu trvající půl hodiny, aby se dostali k farnímu kostelu Nanebevzetí Panny Marie v Bukovci. Tři čtvrtě hodiny pak cesta trvala 54 farníkům z Doubravy a 43 farníkům ze Šlovic.

Věřící ze Všekar, kterých bylo zaznamenáno 116, na cestu do kostela v Bukovci potřebovali celou hodinu (či 1 dobrou hodinu, jak uvádí *tabella*: „*I gute Stunde*“). Stejný čas zabrala cesta i 69 farníkům z Černovic. O polovinu méně času na ni potřebovalo 91 věřících z Nemněnic a nejdlejší cestu do svého farního kostela v Bukovci mělo 68 farníků z Hradišťan, kteří docházeli celé dvě hodiny.⁸⁶

K bukovecké farnosti pak náležely i Čečovice, v nichž žilo 142 farníků a byly od Bukovce vzdáleny půl hodiny pěší chůze, a také ves Štichov, která vykazala 78 duší a cesta k farnímu kostelu z ní trvala podobně jako v případě Hradišťan dvě hodiny. Věřící z Čečovic a ze Štichova však zpravidla nedocházeli na bohoslužby do farního kostela

---

⁸³ NA Praha, fond č. 54 - Tereziánský katastr, Inv. č. 1233, Kart. č. 404, *Horšovský Týn, panství (včetně Přiznávací tabelley duchovenské bukovecké farnosti z r. 1722)*.

⁸⁴ Josef PEKAŘ, *České katastry 1654–1789*, Praha 1932, s. 107–108.

⁸⁵ NA Praha, fond č. 54 - Tereziánský katastr, Inv. č. 1233, Kart. č. 404, *Horšovský Týn, panství (včetně Přiznávací tabelley duchovenské bukovecké farnosti z r. 1722)*.

⁸⁶ *Ibidem*.

Nanebevzetí Panny Marie v Bukovci, ale chodili do filiálního kostela sv. Mikuláše v Čečovicích.⁸⁷

Pořad bohoslužeb byl v této době podle *tabelky* takový, že všechny svátky a vždy první dvě neděle se slavily ve farním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Bukovci, zatímco v pořadí třetí neděle se mše svatá sloužila ve filiálním kostele sv. Mikuláše v Čečovicích. Poté opět byly slouženy dvě bohoslužby v Bukovci. Z těchto informací není zřejmé, zda byla v této době docházka věřících do kostela pravidelná, nebo jestli ti, kteří spadali pod farní kostel v Bukovci, se mše svaté zúčastnili dvakrát ze tří odsloužených bohoslužeb a obyvatelé Čečovic a Štichova jen jednou, nebo jestli všichni farníci docházeli do obou kostelů. Vzhledem k jejich počtu a kapacitě kostela to považuji za vysoce nepravděpodobné, a spíše předpokládám, že reálná docházka do kostela v této době nebyla příliš valná. Ostatně povinnost účastnit se eucharistie a svatě zpovědi měli lidé pouze jednou do roka před Velikonoci.⁸⁸

V zimním období začínala pravidelná bohoslužba ve tři čtvrtě na deset dopoledne (*1 Viertel auf 10*), zatímco v létě již v 9 hodin ráno. Pro ty, kteří docházeli ze vzdálenějších lokalit (Štichova a Hradišťan) to tedy znamenalo vycházet z domovů již v sedm hodin ráno.⁸⁹

Hospodářský chod farnosti byl zajištěn jednak z desátků, které jí odváděli majetní farníci (tedy ti, kteří na jejím území hospodařili na nějaké usedlosti), nezanedbatelnou část příjmů však tvořily rovněž výnosy z polí a dalších rozlehlých majetků, které byly farnosti svěřeny vrchností.⁹⁰

Od roku 1721 máme rovněž opět dochovány farní matriky. Z nich je patrné, že za přibližně čtvrt století, které matrikami není pokryto, došlo v rámci farnosti k jedné poměrně významné změně. Zatímco do roku 1697 byly matriky vedeny převážně v češtině, v matrikách vedených od roku 1721 se s tímto jazykem nesetkáme vůbec. Z počátku jednoznačně převládá latina, později se čím dál častěji začínají prosazovat germanizmy, až nakonec začnou být matriky ve 2. polovině 18. století vedeny v podstatě jen německy.

Faráře Johannese Bruna v úřadu 30. ledna roku 1740 vystřídal nový farář Jan Josef Hubatius z Kottnowa, kterého do funkce prezentoval patron farnosti František Norbert

---

⁸⁷ NA Praha, fond č. 54 - Tereziánský katastr, Inv. č. 1233, Kart. č. 404, *Horšovský Týn, panství (včetně Příznávací tabelky duchovenské bukovecké farnosti z r. 1722)*.

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ Ibidem.

⁹⁰ Ibidem.

hrabě z Trauttmansdorffu, přičemž schválení z pražského arcibiskupství dorazilo 17. února téhož roku.⁹¹ Jedná se o třetího bukoveckého faráře, o němž můžeme s jistotou tvrdit, že pocházel ze šlechtického rodu. To samé víme i o prvním doloženém faráři Zbyňku z Fuserka a posledním známém předhusitském faráři Prkošovi ze Sulislavi.

Historie rodiny faráře Jana Josefa Hubatia z Kottnowa sahá až do první poloviny 15. století, ve které byla zaznamenána mezi patricijskými rody v jihočeském Táboře. Erb a predikát získal v roce 1672 od palatina Tomáše Jana Pešiny z Čechorodu Ludvík Václav Hubatius (tedy Hubatý). Někteří členové rodu poté byli Marií Terezií povýšeni i do rytířského stavu, to se ovšem bukoveckého faráře netýkalo.⁹²

Jan Josef Hubatius z Kottnowa se narodil 28. listopadu 1701 v Táboře a svá studia na Karlo-Ferdinandově univerzitě pražské zakončil získáním doktorátu z teologie.⁹³ Zdá se, že tento farář vlastnil vzácný prvotisk *Summula sacramentorum Raymundi de Pennaforte metricata* z roku 1495, neboť výtisk tohoto díla, uložený v knihovně Strahovského kláštera, obsahuje poznámku „*Subscripsi 1741 Jo(hann)es Hubatius, Cur(atus) Bukowecij*“. V Bukovci působil až do roku 1747. Svou církevní kariéru zakončil jako děkan v Jičíně, kde 18. dubna 1768 také zemřel. Při práci v Bukovci tomuto faráři pomáhali minimálně dva kaplani. K roku 1741 je doložen kaplan *Lorenz Karl Wankrozowsky* a o dva roky později i *Franciscus Willfert*.

Po Janu Josefu Hubatiovi z Kottnowa nastoupil jako bukovecký farář v roce 1747 Jan Ruda, který v úřadu vydržel až do své smrti roku 1766. Bukovecká matrika obsahuje o jeho smrti následující zápis (přeloženo z latinského originálu): „*Dne 20. července (1766) zemřel ve věku 49 let a několika měsíců důstojný a ctihodný (reverendus ac venerabilis) pán p. Johannes Ruda místní farář (...). Pohřben byl 22. (července) od nejdůstojnějšího a nejmávanějšího (reverendissimo ac amplissimo) pána Johannese Antona Wagnera, arciděkana a vikáře, ve farním kostele před hlavním oltářem.*“⁹⁴

V souvislosti s úmrtím faráře Jana Rudy došlo též k soupisu inventáře bukoveckého farního majetku, z něhož se dozvídáme, že bukovecká farnost byla relativně značně bohatá. Po něm nastoupil jako nový farář Maximilian Werner. Tento ctižádostivý kněz se narodil 10. září roku 1716 a stal se magistrem filosofie a bakalářem teologie. V roce 1747 získal své první beneficium, když byl 13. ledna tohoto roku ustanoven

---

⁹¹ SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 02, *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 46v. (Dále jen „*Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*“).

⁹² *Genealogisches taschenbuch der adeligen häuser Österreichs*, Svazek IV, Vídeň 1910/11, s. 185–189.

⁹³ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 46v.

⁹⁴ *Ibidem*, fol. 216v.

farářem v Semněvicích. Odtud přišel 20. srpna 1766 do Bukovce, kde však příliš dlouho nevydržel a odešel z něj již v 2. března 1770. Po odchodu z Bukovce dosáhla jeho církevní kariéra svého vrcholu, protože se stal arciděkanem a biskupským vikářem v Horšovském Týně. Tuto funkci převzal po již jmenovaném Johannesovi Antonu Wagnerovi.⁹⁵ Ještě 28. října 1769 tak musel Maximilian Werner během vikariátní vizitace v Bukovci dokazovat, že všechno ve farnosti funguje, jak má, ale o rok později, 30. října 1770, tuto vizitaci ve své bývalé farnosti sám vedl.⁹⁶

V nové funkci vydržel velmi dlouho a dosáhl značné vážnosti: Například Jaroslav Schaller mu ve svém dvanáctém díle *Topografie Království českého*, který se zabývá popisem klatovského kraje a pochází z roku 1789, v předmluvě děkuje na prvním místě ze všech církevních osobností, které v ní vyjmenovává.⁹⁷ Maximilián Werner zemřel rok na to ve věku nedožitých 74 let.⁹⁸

Ve spojitosti s farářem Maximilianem Wernerem vzhledem k jeho významnému kariérnímu postupu se nabízí otázka, zda nebyl v nějakém příbuzenském stavu se šlechtickým rodem Wernerů, který v té době hospodařil na statku Grafenried ležícím v domažlickém kraji. Genealogické podklady pro tento rod se mi však nepodařilo dohledat. Další z hypotetických možností je jeho příbuznost s jiným šlechtickým rodem Wernerů, který byl roku 1780 povýšen do šlechtického stavu.⁹⁹ Tato rodina totiž používá erb do určité míry podobný tomu, jakým disponoval (soudě podle jeho pečeti) rovněž Maximilian Werner.¹⁰⁰ Tuto možnost však nepovažuji za pravděpodobnou: Přípustná by byla jen v případě, že by zmíněná rodina Wernerů disponovala erbem již před svým povýšením do šlechtického stavu, doklady pro to jsem však nedohledal. Navíc příslušníci rodiny Wernerů žili v této době ve značně vzdálené České Skalici.¹⁰¹ Sám Maximilian Werner sice občasně šlechtický predikát používal,¹⁰² přesto se domnívám, že podobnost erbů zmíněných rodin je jen dílem náhody. Nicméně samotný fakt, že Maximilian Werner měl právo na erb dokazuje, že se jednalo o v dobovém a místním kontextu významnou osobnost.

---

⁹⁵ *Kronika farnosti HT 1658–1860*, fol. 82v–83v.

⁹⁶ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 125r.

⁹⁷ Josef František Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen. Svazek XII*, Praha a Vídeň 1789, předmluva, nepag.

⁹⁸ *Kronika farnosti HT 1658–1860*, fol. 83v.

⁹⁹ Karel VAVŘÍNEK, *Almanach českých šlechtických a rytířských rodů 2010*, Praha 2009, s. 422–430.

¹⁰⁰ Viz jeho pečeť v příloze č. 2.

¹⁰¹ K. VAVŘÍNEK, *Almanach českých šlechtických a rytířských rodů 2010*, s. 422–430.

¹⁰² Viz například zápis ve farní kronice Horšovského Týna, kde píše: „Ego Maximilianni de Werner“.
Kronika farnosti HT 1658–1860, fol. 119r.

V době působení faráře Maximiliana Wenera můžeme pozorovat relativně zajímavý „boj“ o pojmenování vsi: Otázkou bylo, zda ji pojmenovávat v latinských textech „Bukovec“ či německy „Mogolzen“. Do doby faráře Wenera převažovala v drtivé většině latinská podoba českého pojmenování, ovšem bukovecký kaplan Bartoloměj Ernst (s nejvyšší pravděpodobností příslušník bukovecké učitelské rodiny Ernstů, o níž ještě bude řeč), používal označení „Mogoltzen“, a to například při křtu Martina Smazala, syna Adama a Anny Smazalových, který byl pokřtěn 21. září 1766.¹⁰³ Sám Maximilian Werner tuto otázku vyřešil šalamounsky: Když v listopadu roku 1766 křtil Annu, dceru Benedikta Mandlika, uvedl jako místo křtu „Bukovetz oder Mogoltzen“.¹⁰⁴ V tomto ohledu se dost možná inspiroval u jednoho ze svých předchůdců, kterým byl farář Jan Josef Hubatius z Kottnowa, jenž se ve zprávě informující o jeho nástupu do funkce v roce 1740 v matrice tituloval jako „*Curator Bukowicensis aliter Mogoltziensis*“.¹⁰⁵

Tento „spor“ o pojmenování vsi může značit, že jazyková otázka bukoveckého obyvatelstva v této době ještě nebyla zcela vyřešená, a stále tak probíhala transformace k pozdější většinově německy hovořící bukovecké společnosti. Je zajímavé, že učitelská rodina Ernstů, ze které bukovecký kaplan Bartoloměj Ernst bezpochyby pocházel, navzdory svému německy znějícímu příjmení ještě na počátku 18. století hovořila česky, což dokazují česky napsané pašijové hry (datované k 19. březnu 1712), jejichž autorem byl bukovecký učitel Johannes Ernst.¹⁰⁶ Jak se zdá, o přibližně padesát let později byl jeden z jeho potomků propagátorem germanizace vsi. Tento jeho přístup je však logický, protože německy hovořící obyvatelstvo mohlo mít na tomto panství, v jehož správě němčina jednoznačně dominovala, daleko lepší postavení, což si jako příslušník učitelské rodiny nepochybně uvědomoval.

Německé pojmenování vsi od této doby jednoznačně převažovalo, ačkoliv nástupce faráře Maximiliana Wenera, Johann Klein, používal stále spíše českou formu. Faráře Johanna Kleina můžeme považovat za jednoho z nejdůležitějších bukoveckých farářů vůbec. Na počátku jeho působení ve vsi došlo k rozsáhlým úpravám kostela i farního sídla, o čemž bude ještě řeč. Kromě Johanna Kleina na tom však měl zásluhu i předchozí farář a nově horšovskotýnský arciděkan a vikář Maximilián Werner, jak

---

¹⁰³ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 107v.

¹⁰⁴ *Ibidem*, fol. 108r.

¹⁰⁵ *Ibidem*, fol. 46v.

¹⁰⁶ SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 26 Místní národní výbor Bukovec, Inv. č. 29, K19, *Kronika obce Bukovec*, 4r. (Dále jen „*Kronika obce Bukovec*“).

vyplývá z korespondence předcházející této trauttmansdorffské investici.¹⁰⁷ Zdá se tedy, že Maximilian Werner zůstal Bukovci nadále nakloněn.

Samotný farář Johann Amadeus Klein, který se úřadu ujal v roce 1770, v Bukovci působil dvacet devět let až do své smrti 27. ledna roku 1799.¹⁰⁸ V době úmrtí mu bylo 71 let. V Bukovci po sobě zanechal velmi výraznou stopu. Poté, co byl za jeho působení v roce 1772 renovován bukovecký kostel (o což se zasloužil jeho patron hrabě Trauttmansdorff), nechal do něj na vlastní náklady zhotovit nový oltář¹⁰⁹ a u plzeňského zvonaře Jakuba Seitze objednal dva velké kostelní zvony, které v něm vydržely až do roku 1917. Tyto zvony byly pořízeny roku 1777 za cenu 296 zlatých a byly opatřeny nápisem:

*„EXpensIs IoannIs AMaDeI
KLeIn, ParoChI BVkoVeCensIs. “¹¹⁰*

Tento nápis umožňuje dataci zvonů, protože součet těch velkých písmen, která jsou zároveň římskými číslicemi (tedy XIIIMDILICIVVCI), dává dohromady číslo 1777, které představuje letopočet, ve kterém byly zvony vyrobeny.

Co se týče nového oltáře, zdá se, že k jeho pořízení vedly faráře Johanna Kleina nějaké nám dnes již neznámé významné pohnutky, neboť oltář byl opatřen následujícím nápisem:

*„SospItatrICI Suae
eX Voto
erIgl feCIt
Ioannes AMaDeVs KLeIn. “¹¹¹*

Tento nápis napovídá, že se jednalo o takzvaný „votivní dar“, jenž se donátor zavázal učinit Bohu v případě, že došlo k vyslyšení jeho proseb.¹¹² O jaké prosby se však

---

¹⁰⁷ Viz NA Praha, fond č. 110 Archiv pražské arcidiecéze I, Inv. č. 3085, Sign. D 39, Kart. č. 1474, *Recepta 1771, II.*

¹⁰⁸ *Pamětní kniha bukovecké farnosti*, fol. 4r a SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 08, *Liber mortuorum IV. 1790–1802*, fol. 21v–22r. (Dále jen „*Liber mortuorum IV. 1790–1802*“).

¹⁰⁹ Jedná se o současný hlavní oltář. Dva boční oltáře jsou o něco starší: pocházejí z roku 1692. Oltář s obrazy Zvěstování Panny Marie a svatého Jiří nechal zhotovit farář Jiří Václav Grün a oltář s obrazy svaté Kateřiny a svatého Víta byl pořízen nákladem nemněnického rodáka a posléze pražského kanovníka Routschky, jenž byl poté pohřben pod hlavním oltářem v Bukovci. Srov. *Kronika obce Bukovec*, fol. 4v.

¹¹⁰ *Pamětní kniha bukovecké farnosti*, fol. 3v.

¹¹¹ *Ibidem.*

¹¹² „*Votivní dar [z lat.], obětina, předmět věnovaný nadpřirozeným silám za účelem jejich příznivého naklonění pro vyslyšení prosby dárce nebo jako projev díkuvzdání za obdržanou pomoc*“. Srov. Richard JEŘÁBEK, *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2007, s. 1013.

v případě faráře Kleina jednalo, bohužel nevíme. Každopádně náklady na výrobu oltáře dosáhly výše 410 zlatých.¹¹³

Ne úplně jasný je rok jeho pořízení. Z nápisu vyplývá, že se tak mohlo stát v roce 1778, ovšem farní kronika uvádí rok 1784 a výkaz majetku kostela z první poloviny 20. století hovoří o roku 1783.¹¹⁴ Za pravdu dávám dvěma posledně jmenovaný pramenům, oltář pak pravděpodobně mohl vzniknout na přelomu obou let (být objednan v roce 1783 a dokončen o rok později). V tomto kontextu pak může být letopočet 1778 hypoteticky považován za rok, ve kterém došlo k učinění slibu o jeho zhotovení.

Oltář samotný byl vyroben Wolfgangem Prandlem z Trhanova na Domažlicku a Melchiorem Lepichem z Domažlic a byl zasvěcen Panně Marii (ostatně gotická socha piety, která se v kostele v té době nacházela,¹¹⁵ byla umístěna do vyvýšené vitríny uprostřed oltáře).

Tento samostatně stojící dřevěný oltář (oltářní kámen byl z mramoru) je tvořen ze dvou částí. Vpředu stojí volně v prostoru presbytáře oltářní menza, na níž leží predella a tabernákulum. Kolem tabernákula byly z každé strany dřevěné sochy andělíčků, dnes jsou tyto sošky bohužel ztracené. Nad tabernákulem byl pak dřevěný kříž. Samostatně stojící retabulum bylo umístěno kus za oltářní menzou (která se tak dala kolem dokola obejít). Jeho ústřední výzdoba byla tvořena již zmíněnou vitrínou pro sochu Piety a dále čtyřmi sochami andělů a olejovým obrazem znázorňujícím scénu nanebevzetí Panny Marie, umístěným na vrchu retabula.

Po stranách oltáře před okny do presbytáře dodnes stojí velké dřevěné sochy svatého Jana Křtitele na pravé (epištolní) straně a svatého Josefa na levé (evangelijní) straně. Na oltáři pak byla ještě řada drobnějších sošek. Do dnešních dnů se však valná část z nich ztratila. Všechny sochy na oltáři byly polychromované.

O rok později, roku 1784, nechal farář Klein pro kostel zhotovit i kazatelnu, za kterou zaplatil 60 zlatých. Tato dřevěná, zastřešená a polychromovaná kazatelna byla zdobena bílou holubicí, soškami několika andělíčků a čtyř evangelistů. Kazatelna se však do dnešních dnů bohužel nedochovala, byť ještě v první polovině 20. století byla běžně využívána a v dobrém stavu.¹¹⁶

---

¹¹³ *Pamětní kniha bukovecké farnosti*, fol. 3v.

¹¹⁴ SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 27 Farní úřad Bukovec, Inv. č. 2, *Inventář kostela, nedatováno (před r. 1941)*.

¹¹⁵ Viz M. POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, s. 38.

¹¹⁶ SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 27 Farní úřad Bukovec, Inv. č. 2, *Inventář kostela, nedatováno (před r. 1941)*.

V roce 1787 byl hřbitov, který do té doby obklopoval farní kostel, přesunut na nové místo, položené severovýchodně od vsi, směrem k filiálnímu poutnímu kostelíku svaté Barbory u Všekar, který pochází z let 1717–1724. Stalo se tak patrně z důvodu, že císař Josef II. roku 1786 vydal nařízení, podle kterého bylo nadále zakázáno pohřbívat v prostorách obcí, ale hřbitovy měly být přesunuty na nová místa vně hradeb měst nebo osídleného území vesnic.¹¹⁷

Z výše uvedeného je patrné, že farář Johann Klein po sobě v Bukovci zanechal výraznou stopu. Svým významem tuto ves dokonce překračoval: Johann Gottfried Sommer o něm ve svém *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt* uvádí, že v letech 1780–1783 sepisoval životopisy přibližně padesáti významných osobností města Horšovský Týn. S vydáním tohoto díla mu nepomáhal nikdo menší než „modrý abbé“ Josef Dobrovský. Tento podnik se však nakonec do konce jeho života nepodařilo dokončit, a poté došlo ke ztrátě některých rukopisů, což znamenalo faktický konec nadějí na vydání tohoto díla, které by bezesporu mohlo přinést řadu zajímavých informací o Horšovském Týně a jeho obyvatelích. Jak již bylo uvedeno, farář Johann Amadeus Klein zemřel roku 1799 a byl pochován v Bukovci. Nevím však, jestli byl pohřben v kostele (jak bylo u kněží, kteří zemřeli ve své farnosti minimálně do roku 1786 zvykem), nebo na novém, od roku 1786 fungujícím a v roce 1852 zaniklém, hřbitově.

Po jeho smrti na počátku roku 1799 úřad bukoveckého faráře vykonával Lorenz Girzik, který v Bukovci dříve působil jako kaplan. Působil zde však jen krátce, protože zemřel již roku 1803. Jeho nástupcem se stal bývalý staňkovský kaplan Václav Krčma. Jestliže o faráři Johannu Kleinovi platí, že se znal se slavným českým obrozencem Josefem Dobrovským, o Václavu Krčmovi lze tvrdit, že byl dokonce jeho dobrým přítelem. Dokazuje to řada dopisů, které si oba muži vyměňovali. Z nich rovněž vyplývá, že Josef Dobrovský Bukovec prokazatelně minimálně jednou navštívil a nějakou dobu zde pobýval, protože z něj odeslal nejméně jeden dopis.¹¹⁸

Václav Krčma, narozený 23. září 1768 v Chrastavicích u Domažlic a na kněze vysvěcený na počátku roku 1793,¹¹⁹ byl farářem v Bukovci až do roku 1815, poté odešel do Křakova, kde nadále působil jako farář a vikář horšovskotýnského vikariátu. V této funkci je doložen ještě k roku 1844. O tom, že se snažil angažovat i na poli vědeckém,

---

¹¹⁷ Milena LENDEROVÁ – Tomáš JIRÁNEK – Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*, s. 265.

¹¹⁸ Srov. Josef VOLF – Josef PÁTA, *Dopisy Josefa Dobrovského s B.A. Veršauserem a V. Krčmou*, Praha 1937.

¹¹⁹ *Ibidem*, s. 9.

svědčí fakt, že byl rovněž členem pomologického spolku¹²⁰ v Čechách.¹²¹ Zemřel 13. září 1846 v Křakově ve věku 78 let.¹²²

Jeho nástupcem v Bukovci se stal v roce 1816 farář Mikuláš Janka, který zde působil šestnáct let až do své smrti 26. dubna 1832. Zemřel ve věku 59 let na tuberkulózu a byl pochován v Bukovci, přičemž obřady vedl bývalý bukovecký farář Václav Krčma, v té době již horšovskotýnský vikář a farář v Křakově.¹²³ Po jeho smrti se stal administrátorem farnosti na čas Jakub Lenz, ovšem ještě na sklonku roku 1832 byl ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie v Bukovci prezentován farář Georg Sehr.

Tento farář začal psát na základě nařízení z 1. srpna 1835 od roku 1836 bukoveckou farní kroniku, která je zdrojem řady cenných informací o vsi. Byla vedena až do roku 1951.¹²⁴ Kromě svého úřadu byl významnou osobností i v rámci celého horšovskotýnského vikariátu. Dlouhá léta zastával úřad vikariátního sekretáře, k roku 1845 je uváděn jako zástupce vikáře,¹²⁵ jelikož vikář Václav Krčma byl již v této době pravděpodobně indisponován a od roku 1846 se bukovecký farář Georg Sehr stal vikářem horšovskotýnského vikariátu (aniž by ztratil úřad bukoveckého faráře).¹²⁶

Na jaře roku 1846, u příležitosti biřmování, které se konalo v bukoveckém farním chrámu, došlo ke srovnání valu, který byl kolem kostela,¹²⁷ aby se biřmování mohlo účastnit co nejvíce farníků (předtím byl prostor okolo kostela údajně velmi stísněný). Tím však byl bohužel ztracen významný fortifikační prvek, kterým zde byl zcela nepochybně již od středověku.¹²⁸

Během působení faráře a vikáře Georga Sehra došlo k dalšímu přesunu bukoveckého hřbitova, který byl roku 1852 umístěn na své současné místo mezi Bukovcem a Malým Malahovem. Hřbitov vyrostl na farním poli a byla mu vyčleněna rozloha 400 sáhů.¹²⁹

---

¹²⁰ Pomologický spolek byl založen roku 1819 jako součást Vlastenecko-hospodářské společnosti (schválen byl na počátku roku 1820).

¹²¹ *Schematismus des Königreiches Böhmen für das Jahr 1844*, Praha 1844, s. 302.

¹²² SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Křakov 16, *Sterbbuch der Pfarrei Krzakau 1805–1858*, fol. 1r.

¹²³ SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 11, *Liber mortuorum V. 1803–1852*, fol. 70v–71r. (Dále jen „*Liber mortuorum V. 1803–1852*“).

¹²⁴ Viz *Pamětní kniha bukovecké farnosti*.

¹²⁵ *Handbuch des Königreiches Böhmen für das Jahr 1845*, Praha 1845, s. 321.

¹²⁶ *Handbuch des Königreiches Böhmen für das Jahr 1846*, Praha 1846, s. 314.

¹²⁷ *Pamětní kniha bukovecké farnosti*, fol. 21r.

¹²⁸ Bukovecký kostel byl dokonce do té doby nazýván „*ecclesia castellata*“. Viz J. SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen XII*, s. 118.

¹²⁹ *Pamětní kniha bukovecké farnosti*, fol. 21r.

Ještě 13. července 1857 přivítal farář Georg Sehr na inspekci své farnosti českobudějovického biskupa Jana Valeriána Jirsíka, ovšem pár měsíců na to, 30. listopadu téhož roku, zemřel ve věku 71 let.¹³⁰

3.3. Sídlo bukovecké farnosti

Jak jsem psal již v úvodu této kapitoly, jsem přesvědčený, že kněz působil v Bukovci již od konce 12. století. V této době však ještě nemůžeme hovořit v Bukovci o plebánii (farnosti), ale kněz byl spíše součástí velmožského dvora. Z toho důvodu lze také předpokládat, že žil buď v panském domě na terase východně od kostela, nebo mohl trvale obývat kostelní přístavbu, o níž předpokládám, že sloužila primárně jako refugium pro bukoveckého pána v době ohrožení, protože úroveň fortifikace panského domu byla pravděpodobně velmi nízká.

Existenci farnosti máme v Bukovci doloženou až k roku 1355, kde se ovšem nacházelo její sídlo, nevím. Domnívám se však, že je dost dobře možné, že farář sídlil v bukoveckém panském domě. Nejpozději s přestavbou bukoveckého kostela v polovině 14. století totiž zanikla románská přístavba původního kostela, takže pokud v ní kněží působící v Bukovci do té doby žili, museli si najít nové sídlo.

K roku 1356, tedy rok po doložení bukovecké farnosti, je jmenován Jarohněv (Jaroslav) z Čečovic jako patron čečovického kostela. Stejný člověk (bez uvedeného predikátu), o rok dříve vystupuje i jako patron kostela v Bukovci. Domnívám se proto, že v letech 1355 a 1356 mohlo dojít k výstavbě čečovické tvrze, do které si bukovecká vrchnost přesunula své hlavní sídlo, a tím se uvolnil panský dům v Bukovci. Nabízí se pak možnost, že uvolněná stavba byla dána k dispozici pro obydlí faráře, což mohlo iniciovat založení farnosti. V tomto případě se jedná však pouze o domněnku. Stejně tak je však možné, že panský dům v této době využíval některý z neznámých příbuzných Jaroslava z Čečovic. Pokud však platila druhá možnost, pak jen do roku 1362, ve kterém musel Jaroslav z Čečovic své panství prodat. Jeho novými majiteli se stali páni z Velhartic, kteří zde však trvale nesídlili, a dá se předpokládat, že při svých občasných návštěvách panství preferovali spíše bezpečí čečovické tvrze nežli panský dům v Bukovci.

Považuji proto takřka za jisté, že nejpozději od této doby se bukovecký panský dům stal sídlem bukoveckých farářů. Domněnku, že bukovečtí faráři obývali tamní

---

¹³⁰ *Liber mortuorum V. 1803–1852*, fol. 71v–72r.

feudální sídlo, podporuje i fakt, že bukovecká farnost patřila mezi značně bohaté farnosti a někteří ze známých bukoveckých kněží pocházeli ze šlechtických rodů.

Jaké byly další osudy tohoto sídla, nevím. Stavebně-historický rozbor současné budovy však poukazuje na poměrně komplikovaný stavební vývoj. Lze předpokládat, že původní panský dům měl kamenné přízemí, které mohlo zabírat prostor, jenž dnes tvoří vrchní sklep budovy. Je ovšem možné, že bylo ještě rozsáhlejší, ale zbývající části jsou dnes již zakryty navalenou zeminou. K tomuto kamennému přízemí pak s vysokou pravděpodobností ještě přiléhala roubená přístavba a celý komplex již tehdy mohl mít půdorys dnešní budovy. Logice věci by odpovídalo, že nad ne příliš pohodlným kamenným přízemím mohlo stát ještě roubené obytné patro.

Rozdílný charakter zdiva (jeho složení i šířky) východní stěny v dnešním přízemí budovy (tedy pravděpodobně v prvním nadzemním podlaží bývalého panského domu) svědčí o dalším stavebním vývoji. Rovněž tak pravděpodobně v 16. či v 17. století došlo k přístavbě spodní úrovně sklepa, o níž Ladislav Svoboda ve svém stavebně-historickém průzkumu sídla píše toto:

„Další etapou výstavby sklepů je zřejmě sklep spodní, jehož zdivo působí až středověkým dojmem, použití cihel ve střední části valené bezvýsečové klenby však přece jen svědčí o mladším vzniku, nejspíše v 16.-17. století. Důvodem jeho vzniku by mohl být nedostatečný chlad pro skladování potravin ve vrchním sklepe, v té době ještě neklenutém; lákavé by bylo spojit jeho vznik s potřebou ukrýt tu zásoby v době války, před nebezpečím rabování i požáru.“¹³¹

Nejvýznamnějším milníkem ve stavebním vývoji tohoto původního panského sídla v Bukovci, které posléze začalo sloužit jako sídlo bukoveckého faráře, byl rok 1771, ve kterém došlo k jeho významné přestavbě. Krátce před ní byl horšovskotýnský stavební mistr Martin Glaser pověřen, aby provedl stavební průzkum farní budovy i přilehlých objektů. Zpráva, kterou podal, byla značně neuspokojivá. Doslova napsal:

---

¹³¹ Ladislav SVOBODA, *Bukovec čp. 1: Nálezová zpráva*, Rokytnice v Orlických horách 2014, s. 14.

Beantwortung

uber die Punkten des Pfarr-Hofs

Zpráva

o stavu farního dvora

Ad 1. Mus ich mich sehr bewundern, das die Pfarr in ihrer feuchten laage nicht schon längstens über den Haufen gefallen, dann die schmale grund-Mauer ist nur mit lam gemacht und das darauf gesetzte Holtz-werck zum Staub verfaulet; daher zu förchten, das auch nicht das Tag nächster Tügen einfallet nur Schade mit ihrer gütte. (?) Demnach ist nöthig ein neue Mauer von Stein und Kalch auf zuführen.

Ad 2. Weilen durch die beschädigte grundmauer und verfaulte wand das Wetter in die Zimmer eingeschlagen, so hat freylich der fuß-boden faulen müssen.

Ad 3. Alle Stallungen stehen höchst gefährlich, dann entweder sind die Wandbäume verfault oder aus ihrem Schluss gegangen und ausgebogen. Zugleichen auch die Trammer, wan auch der stützen noch so viel gemacht wurden, so hilft es Nichts, weilen die Trammer schon beschädiget und zu schwach von der Last der Taches nider getruket und die mehrist auch schon halbseiths verfaulet. Mensch und Vieh stehen darin in augenscheinlicher Lebensgefahr. Daher selbe von stein neu gemacht müssen

Ad 1. Velmi se divím, že vlhká fara ještě nepadla, protože tenká základní zeď je jenom z hlíny a dřevěná stavba na ní je už shnilá, proto se to může každým dnem zhroutit. (?) Musí se tedy vystavět nová zeď z kamene a vápna.

Ad 2. Jelikož se déšť dostal přes poškozenou základní stěnu a shnilou zeď do místností, musela tam shnit podlaha.

Ad 3. Všechny chlévy jsou velmi ohroženy, protože klády ve stěně jsou buď shnilé nebo vypadlé ze spojek a vytlačeny. Stejně tak i trámy, (takže) ani nepomáhá množství podpěr, protože trámy jsou už poškozené a tíhou střechy stlačeny a jejich většina je z jedné strany shnilá. Člověk a dobytek jsou vystaveni zjevnému nebezpečí života. Proto i chlévy se musí znova postavit z kamene. Střecha ale může zůstat.

werden. Das Tach aber kann beybehalten werden.

Ad 4. Die Schupfen mit der kleinen eingefallenen Stallung kann mit wenig ersetzt werden. Als begründe ich mit gutten gewissen.

Mogoltzen, den 8. October 1770

*Martin Glaser
Baumeister*

Ad 4. Kůlna s malým rozpadlým chlěvem se může s menším nákladem opravit. O tomto svědčím s dobrým svědomím.

Bukovec, dne 8. října 1770

*Martin Glaser
Stavební mistr¹³²*

Z této zprávy vyplýval jediný možný závěr, a tak došlo v roce 1771 k rozsáhlé úpravě objektu, při níž byly všechny dřevěné zdi nahrazeny zdmi cihlovými a kamennými. Došlo také alespoň částečně ke změně rozmístění místností v objektu (což dokazuje trámový strop v jednom z přízemních pokojů, který pochází ještě z doby před rekonstrukcí a na jižní straně je jeho zdobení neukončené a zabíhá pod barokní příčku, přistavěnou roku 1771. Navíc tato příčka je posunuta asi o jeden metr severním směrem oproti původní zdi, která je dochována – opět za barokní přístavbou – v první úrovni sklepení).

Popisovaný stav objektu svědčí o jeho mimořádném stáří v té době, a tak nelze vyloučit, že alespoň některé dřevěné části byly stále původní, pocházející pravděpodobně z konce 13. století. O dodnes dochovaných kamenných částech to můžeme tvrdit s naprostou jistotou. Během přestavby byly jen opraveny, případně byly díry v místech, odkud vypadly kameny, zaplněny cihlami.

V roce 1771 tak byl původní panský dům pánů z Bukovce přestavěn do podoby pozdně barokního zámečku s klasicistními prvky.¹³³ Náklady na výstavbu dosáhly výše 2 395 zlatých a 53 krejcarů.¹³⁴ Pojetí této stavby, která respektovala půdorys původního sídla, bylo poměrně velkorysé: V patrové budově o rozměrech přibližně 22 x 12 metrů bylo celkem 12 místností a v každém podlaží byl navíc záchod. Výrazný prostor skýtala

---

¹³² NA Praha, fond č. 110 Archiv pražské arcidiecéze I, Inv. č. 3085, Sign. D 39, Kart. č. 1474, *Recepta 1771, II.*

¹³³ L. SVOBODA, *Bukovec čp. I: Nálezová zpráva*, s. 4.

¹³⁴ *Pamětní kniha bukovecké farnosti*, fol. 3r.

rovněž dvouúrovňová půda krytá mansardovou střechou a pro uskladnění potravin a zásob sloužilo sklepení, které mělo dvě úrovně, přičemž první úroveň byla tvořena původním přízemím středověkého sídla a spodní sklep vznikl v době renesance, o čemž již byla řeč.

Hospodářské zázemí objektu bylo tvořeno stodolou, kůlnou, studnou, kůlnou pro kočár, stájí pro koně a voly, chlévem pro krávy, chlévem pro ovce a včelařským úlem. Tyto budovy dohromady utvářely více méně uzavřený hospodářský dvůr, ke kterému přiléhala velmi rozlehlá zahrada.

Budova sloužila jako obydlí bukoveckého faráře až do druhé poloviny 20. století. Zdá se však, že alespoň příležitostně byla navštěvována i vrchností, byť jednoznačně preferovaný byl pochopitelně zámek v Čečovicích.

Dlužno dodat, že pro potřeby vrchností sloužila i oratoř, která byla v kostele vystavěna (pravděpodobně ještě před jeho barokní přestavbou roku 1772). Na tuto oratoř se vstupovalo po dřevěných schodech nasměrovaných přímo k bývalému feudálnímu sídlu (faře). Avšak již ve 20. století nebyla využívána, o čemž svědčí fakt, že v této době již byly odstraněny schody, které do ní vedly.¹³⁵

---

¹³⁵ SOKA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 27 Farní úřad Bukovec, Inv. č. 2, *Inventář kostela, nedatováno (před r. 1941)*.

4. Bukovecká společnost v letech 1720–1850

4.1. Struktura bukovecké společnosti

Život bukoveckých v 18. a první polovině 19. století se nijak nelišil od způsobu života, který byl vlastní obyvatelům tisíců dalších vesnic v Čechách a jejich okolí. Jelikož Bukovec již dávno nebyl šlechtickým sídlem (alespoň ne trvalým), byl jediným člověkem ve vsi, který by se dal počítat k vyšší vrstvě obyvatelstva, bukovecký farář.¹³⁶ Jakýsi pomyslný vrchol pak přirozeně nastal v okamžiku, kdy tuto funkci vykonával na konci první poloviny 18. století doktor teologie a příslušník (drobné) šlechty Jan Josef Hubatius z Kottnowa, ale i další faráři se těšili velmi dobrému společenskému postavení a některé z nich čekala relativně úspěšná církevní kariéra, jak jsem nastínil v předcházející kapitole. Autorita církve, nepochybná intelektuální převaha a v neposlední řadě také majetkové poměry farářů z nich bezpochyby dělaly jednu z vůdčích osobností nejen vsi, ale celé farnosti.

Střední vrstvu tehdejší společnosti představovali bukovečtí sedláci (*Bauern*). Okolo roku 1700 jich bylo v Bukovci celkem 13. Je třeba konstatovat, že tvořili majetkově relativně homogenní skupinu, protože žádný z nich nijak výrazně rozlohou nemovitostí, které obhospodařoval, nevybočoval z průměru. Více se této tématice budeme věnovat v kapitole zaměřené na hospodaření.

Je přirozené, že z řad bukoveckých sedláků, kteří tvořili jakousi vesnickou honoraci, byli vybíráni formální představitelé obce, v čele s rychtářem, ale i její neformální vůdci, jejichž hlas měl ve vesnici značnou váhu. Na základě empirického rozboru usuzuji, že příliš velkou roli na společenské postavení ve vesnici nemělo historické postavení rodiny a její tradiční ukotvení v rámci „bukoveckých“ struktur, ale spíše schopnosti toho daného sedláka a jeho momentální hospodářské postavení. Tak je například k roku 1789 doložen jako bukovecký rychtář Michael Schübl (*Schubl*), ačkoliv jeho rodina ještě k roku 1772 nevlastnila v Bukovci nikdy žádnou nemovitost. Domnívám se, že to bylo možné především proto, že až na čtyři výjimky, které uvedu později, žádná z bukoveckých rodin příliš dlouhou tradici ve vsi neměla a nedokázala zde dlouhodoběji zakořenit, aniž by se jí vyhnuly nějaké výraznější majetkové výkyvy či změny.

Značnou výhodou pro uchazeče o formální vliv v obci byla nepochybně jeho znalost německého jazyka. Jelikož bylo horšovskotýnské dominium, k němuž Bukovec

---

¹³⁶ Pro zařazení do jednotlivých vrstev vycházím z Milena LENDEROVÁ a kol., *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století. Život všední a sváteční. II. díl*, Pardubice 2005.

náležel, v majetku původem německého a německy hovořícího rodu Trauttmansdorffů, nepřekvapí, že i téměř všechna úřední agenda tohoto panství byla vedena v němčině. Na základě německého příjmení i faktu, že rodina rychtáře Michaela Schübla byla v pozdějších dobách jednoznačně německá, usuzuji, že v tomto ohledu měl nad českými sedláky, byť s větší tradicí, určitou výhodu.

Příslušníci vyšší a střední vrstvy však tvořili jen menšinou část obyvatel obce. Jejich počet osciloval v průměru okolo 15: Patřil sem bukovecký farář, jeho kaplan (někdy jich byl i vyšší počet) a 13 bukoveckých sedláků (naopak nejchudší ze sedláků by bylo možné považovat i za příslušníky nižší vrstvy). S určitou dávkou opatrnosti bychom mohli do této vrstvy počítat i vesnického učitele, který sice svým majetkem rozhodně spadal spíše do vrstvy nižší, ale společenským postavením a vzděláním z řad běžných obyvatel vsi jednoznačně vybočoval. Bukovecká společnost byla však pochopitelně daleko bohatší: K roku 1722 ji tvořilo dohromady na 119 obyvatel,¹³⁷ z nichž za příslušníky vyšší a střední vrstvy by bylo možné považovat jen něco mezi 12 a 13 %.

V rámci nižší vrstvy se relativně nejlepšímu společenskému postavení těšili majitelé 5 zahradnických domků, které ve vsi stály. Tito majitelé jsou *Berní rulou* z roku 1654 i její *revizitací* z roku 1683 označováni za „zahradníky“ (*Gärtner*), ačkoliv dokumenty pocházející od správy panství Horšovský Týn, pod které Bukovec spadal, je v tomto období buď opomíjejí (v případě seznamů z let 1677 a 1705), nebo jsou pak uvedeni spolu se sedláky (v případě soupisu z roku 1716), ačkoliv je zřejmé, že na seznam byli dopsáni až dodatečně, jak vyplývá například z odlišného typu písma i inkoustu, kterým jsou jejich jména uvedena. Označení „zahradníci“ pro skupinu těchto držitelů menších domků nepoužívá ani *Tereziánský katastr*, který je zaznamenal k roku 1713 a mladší panské urbáře z poloviny 18. století pro ně používají označení „domkáři“ (*Haußlere*) a zavádějí i novou kategorii „chalupníci“ (*Challupner*), která tvoří jakýsi majetkový mezistupeň mezi sedláky a domkáři.¹³⁸ Tito obyvatelé obce, kteří se vzhledem k absenci vlastní hospodářské půdy museli často živit i jinak než zemědělstvím, se v některých případech uplatňovali jako řemeslníci, o čemž bude pojednáno níže.

Na statcích sedláků pracovala selská čeleď, která byla zaměstnávána většinou na jeden rok.¹³⁹ Bez tohoto existenčního zajištění pak žili ve vsi také podruzi, kteří se živili

---

¹³⁷ NA Praha, fond č. 54 - Tereziánský katastr, Inv. č. 1233, Kart. č. 404, *Horšovský Týn, panství (včetně Příznávací tabelky duchovenské bukovecké farnosti z r. 1722)*.

¹³⁸ Této nesrovnalosti v označení v případě celého horšovskotýnského panství si všimla již Ivana Němečková. Viz I. NĚMEČKOVÁ, *Sociální stratifikace panství Horšovský Týn v 17.–19. století*, s. 7.

¹³⁹ M. LENDEROVÁ a kol., *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*, s. 17.

především nabízením své práce za mzdu,¹⁴⁰ a využívání této nabídky ze strany sedláků mohlo být výrazně ovlivněno sezónním charakterem zemědělské produkce.

Podruzi tak tvořili jakýsi nejnižší stupeň „řádné“ bukovecké společnosti. Ještě na nižší úrovni už byli jen žebráci, bezdomovci a další, kteří tvořili společenské dno. Zdá se, že v Bukovci jich však byl jen naprosto minimální počet: Z roku 1681 je například doložena žebračka Anna,¹⁴¹ ovšem další výskyt lidí náležející k této společenské vrstvě jsem v Bukovci nezaznamenal, byť nevylučuji, že zde byli. Naopak to považuji za vysoce pravděpodobné, a to převážně v časech neúrody, hladomoru a krizí, ve kterých do této sociální skupiny snadno mohli spadnout například i podruzi, kterým se nedařilo nalézt práci. Na druhou stranu bych se zdráhal pohlížet na tehdejší podruhy jako na lidi, kteří by byli nějakým způsobem v rámci vesnické společnosti, převážně ze strany sedláků ostrakizováni. Naopak mezi podruhy se velmi často objevují i blízcí příbuzní sedláků, kteří pak žili a pracovali i na jejich statech a žili v jejich domech. Jako příklad uvedu Petra Smazala, který jako podruh žil v roce 1774 u bukoveckého chalupníka Lorenze Raschky,¹⁴² ovšem o dva roky později je doloženo, že žil a působil v domě svého příbuzného Martina Smazala.¹⁴³ Rodina Smazalů přitom patřila k jedné z nejbohatších a nejvlivnějších v celé vsi, jak si ukážeme níže.

Zdrojů, které by nám umožnily blíže poznat bukoveckou společnost v pojednávané době, bohužel příliš nemáme. Bezesporu nejvýznamnějším pramenem jsou v tomto ohledu matriky, které nám mohou pomoci blíže poznat alespoň některé z obyvatel vsi, a to včetně těch, kteří byli (v pozemkovém slova smyslu) nemajetní, a chybí tak o nich záznamy v mnohých panských dokumentech či celostátních katastrech. Považuji za velikou škodu, že není možné matričnými záznamy postihnout celé vymezené období, protože záznamy mezi lety 1697–1720 chybí. V letech 1700–1720 se tak musíme spokojit jen se jmény majitelů nemovitostí, kterých bylo v Bukovci k roku 1683 zaznamenáno celkem 15, zatímco do roku 1713 přibýly další tři zahradnické domky.¹⁴⁴ Situace se mění v roce 1721, od kterého jsou opět k dispozici matriky bukoveckého kostela Nanebevzetí Panny Marie. Kromě poznání jmen, a později i povolání jednotlivých

---

¹⁴⁰ M. LENDEROVÁ a kol., *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*, s. 16.

¹⁴¹ *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 63v.

¹⁴² SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 03, *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 10r. (Dále jen „*Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*“).

¹⁴³ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 10r.

¹⁴⁴ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 673, Sign. 11, Kart. č. 6, *Revizitace Berní ruly*. (Dále jen „*Revizitace Berní ruly*“) a NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

obyvatel vsi, nám tyto matriky umožňují sestavit nejrůznější statistiky, které se vztahují k bukovecké populaci ve zbytku doby, která je předmětem našeho zájmu, tedy v letech 1721–1850.

Povinnost vést matriky stanovil katolickým farnostem již tridentský koncil, přičemž zaznamenávány do nich byly svátost křtu, svátost manželství a úmrtí, respektive pohřeb.¹⁴⁵ Úroveň kvality záznamů se podstatně liší podle doby, kdy byly napsány, ale také podle toho, kdo je zapsal. Zatímco v počátku byly informace uváděny v rámci jedné „standardizované“ věty, která mohla mít v případě narození následující podobu: „*Die 27. Juny baptizavit A.D. Laur. Wankrozowsky Capel. infantem Annam legitimorum Parentum Simonis Weis & Anna Subdit. Trauttmansd. Levans. Anna Smazalina Bukoweczio. Test. Catharina Zahorziana Semblowitzio & Jacoby Waltzer ex Parva Mallowa.*“, přičemž tento zápis, učiněný kaplanem, byl schválen i bukoveckým farářem: „*ita fidem facio Joes. Hubatius Cura. Loci.*“,¹⁴⁶ od roku 1770 zavedl farář Johann Klein systém, že pisatelé (faráři či pověření kaplani) jen vyplňovali příslušné rubriky, které farář Klein uvedl v následujícím pořadí: *Dies, Baptizans, Infans, Parentes, Patrini, Religio, Locus a N.^{ru} domus*, tedy *Den, Křtitel, Dítě, Rodiče, Kmotři, Náboženství, Místo a Číslo domu*. Obdobným způsobem byly zaznamenávány i informace o sňatcích a úmrtích.

To, kdo psal záznamy, se především v 18. století odráželo na množství informací, které obsahovaly. Ty se mohly lišit poměrně výrazně. Například u křtu mohlo být připsáno i datum narození (křest obvykle nebýval ve stejný den), povolání otce a podobně.

Události, které se do matrik zapisovaly, patřily mezi nejvýznamnější okamžiky v životech jejich aktérů. V následující části práce budou postupně představeny všechny tři tyto události – tedy svátost křtu, svátost manželství a pohřeb tak, jak k nim máme informace z Bukovce ve vymezeném období. Jednotlivé události budou představeny podle jednotného scénáře: Nejprve budou vymezeny v obecné rovině a poté doplněny o statistiky a informace týkající se přímo situace v Bukovci v letech 1721–1850. Pro úplnost doplním, že tyto statistiky pocházejí z rozboru dochovaných farních matrik a údajů, které jsou v nich obsažené. Ačkoliv nelze vyloučit, že některé z těchto údajů jsou chybné (především dosažený věk v době úmrtí mnohdy působí jen jako odhad), lepší a relevantnější pramen k dispozici není a případnou chybu považuji ze statistického pohledu za nepříliš významnou.

---

¹⁴⁵ M. LENDEROVÁ a kol., *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*, s. 21.

¹⁴⁶ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 47v.

4.2. Narození a křty

Svátost křtu byla pravděpodobně tou nejdůležitější událostí vůbec: Jedná se o jednu ze tří takzvaných *iniciačních svátostí*,¹⁴⁷ a až po ní bylo dítě přijato do křesťanského společenství, a mohlo tak mít naději na vzkříšení k posmrtnému životu v ráji. Pokud však dítě zemřelo před křtem, do ráje se dostat nemohlo a jeho duše pak odešla do limbu (*limbus infantium*).¹⁴⁸

Samotný křest probíhal trojím politím vodou (původně se křtilo trojím ponořením do vody, ovšem tento zvyk se již od středověku nepoužívá)¹⁴⁹ a účastnil se jej zpravidla otec dítěte, pochopitelně duchovní, který dítě křtil, hlavní kmotr či kmotra a obvykle jeden až dva další kmotři. U této příležitosti pochopitelně nechyběla ani řada dalších pozvaných hostů, převážně z řad příbuzných. Jak upozorňuje autoři knihy *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*, matka se křtu neúčastnila, ale měla svůj vlastní obřad. Doslova píší: „*Křesťanská matka, která se křtu jako „nečistá“ nemohla účastnit, chodila po skončení šestinedělí s dítětem na úvod. Ten byl především u prvorodičky významným obřadem: Byla při něm představena farníkům v nové roli a přijata do společenství žen – matek.*“¹⁵⁰ Toto na první pohled poněkud tvrdé pravidlo mělo svou logiku: Vzhledem k vysoké mortalitě dětí a nebezpečí, že se v případě, že zemře nepokřtěné, jeho duše nedostane do ráje, bylo žádoucí, aby ke křtu došlo co možná nejdříve. Naopak vysílená novoroďička by se účastí na křtu vystavovala riziku infekce.

Funkci kmotra nebo kmotry (hlavní kmotr se určoval podle pohlaví dítěte), rozhodně nelze označit za formální. Kmotr totiž v případě, že rodiče dítěte zemřeli (což byl jev, který rozhodně nebyl neobvyklý), převzal povinnost dohlížet na výchovu a zaopatření dítěte.¹⁵¹ Je proto logické, že za kmotra se rodiče snažili vybrat někoho, u koho si slibovali, že bude moci těmto svým závazkům co možná nejlépe dostát. Kmotry se tak stávali především nejváženější a nejbohatší obyvatelé vsi, tedy za předpokladu, že se je rodičům podařilo k tomu přemluvit.

Podle kmotrů se také ve většině případů určovalo jméno dítěte. V Bukovci dostávaly děti jméno většinou jedno, jen ve výjimečných případech se stalo, že dítě dostalo jména dvě. Jména, která děti v Bukovci dostávaly, lze rozdělit do tří typů: Na

---

¹⁴⁷ Kromě svátosti křtu jsou *iniciačními svátostmi* ještě svátost biřmování a svátost eucharistie.

¹⁴⁸ Daniela TINKOVÁ, *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*, Praha 2004, s. 315.

¹⁴⁹ Drahomír SUCHÁNEK – Václav DRŠKA, *Církevní dějiny: Antika a středověk*, Praha 2013, s. 584.

¹⁵⁰ M. LENDEROVÁ – T. JIRÁNEK – M. MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*, s. 171.

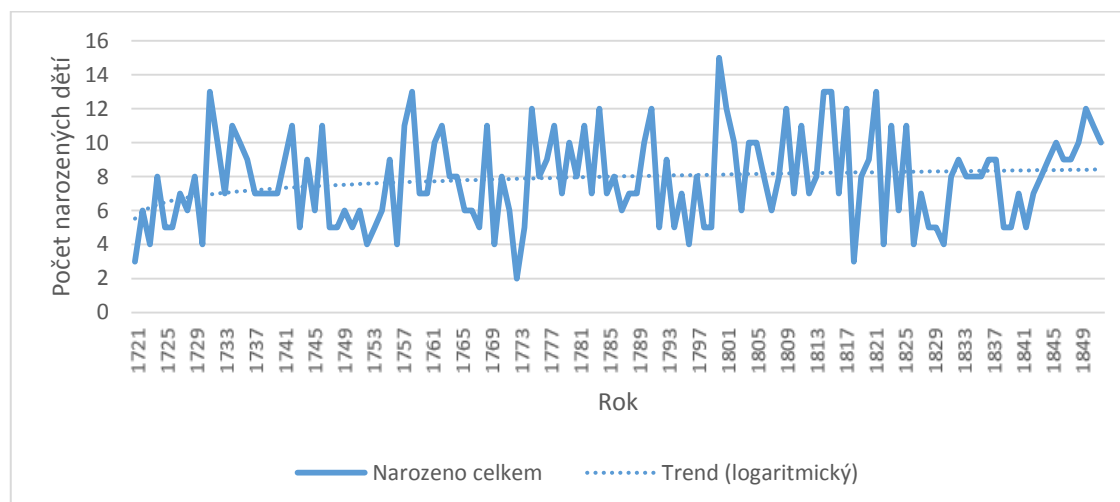
¹⁵¹ Milena LENDEROVÁ, *K hříchu i k modlitbě*, Praha 2017, s. 23.

jména ve vsi běžná (například Jan, Jiří, Tomáš, Matěj, Anna, Maria, Markéta, Kateřina, Barbora, Dorota, později též Václav), na jména méně obvyklá nebo neobvyklá (například Mikuláš, František, Kryštof, Jakub, Wolfgang, Voršila, Magdalena) a na jména vzácná či zcela ojedinělá (Augustin, Jeroným, Polexina,¹⁵² Sallomena). V závorkách samozřejmě nejsou uvedena všechna jména, se kterými se lze v bukoveckých matrikách setkat, ale snažil jsem se zvolit z nabídky možností ta, která nejlépe vystihují danou skupinu.

Natalita v Bukovci

Z analýzy matrik vyplývá, že v období mezi lety 1721–1850 se v Bukovci narodilo celkem 1 019 dětí. Jelikož sledované období je dlouhé necelých 130 let,¹⁵³ znamená to, že se v Bukovci průměrně narodilo bezmála 8 dětí ročně. Vývoj porodnosti v Bukovci znázorňuje graf 1:

Graf 1: Vývoj počtu narozených dětí v Bukovci v letech 1721–1850

Zdroj: Matriky farnosti Bukovec od roku 1721 do roku 1850

Z grafu je patrné, že porodnost byla značně rozkolísaná. Trend (u něhož byl pro vyšší přesnost zvolen logaritmický tvar) zase ukazuje, že měla v čase vzestupný charakter. To je ovšem logické, vzhledem ke skutečnosti, že postupně rostl i počet obyvatel vsi. Zatímco v roce 1722 žilo v Bukovci 119 lidí, v roce 1767 to bylo již 191 obyvatel a v roce 1848 pak 201.¹⁵⁴ To znamená nárůst o takřka 69 procentních bodů, čemuž přibližně odpovídá i nárůst úrovně porodnosti, jehož akcelerace je nejvyšší od roku 1721 přibližně do počátku 60. let téhož století.

¹⁵² Jedná se pravděpodobně o lokální modifikaci jména Polyxena.

¹⁵³ Rok 1721 není v matrikách zaznamenán celý.

¹⁵⁴ F. PALACKÝ, *Popis Království Českého (etc.)*, s. 379.

Logická otázka zní, kde noví obyvatelé vsi žili. K roku 1757 je v Bukovci zaznamenáno pouze 17 domů, ovšem snad v reakci na tuto „populační expanzi“ došlo pravděpodobně v šedesátých letech, s tím, jak nová generace dospívala, k další výstavbě, takže v roce 1772 jich máme v urbáři zaznamenáno již o 8 víc a v roce 1848 bylo v Bukovci 29 domů.¹⁵⁵

Porodnost v numerickém vyjádření (hodnoty byly zesumarizovány do desetiletých intervalů) znázorňuje tabulka 1:

Tabulka 1: Natalita v Bukovci v letech 1721–1850 vyjádřená v absolutních hodnotách

Období	Chlapci	Dívky	Celkem	Z toho nelegitimní
1721–1730	31	25	56	0
1731–1740	42	46	88	0
1741–1750	34	38	75	3
1751–1760	31	41	72	0
1761–1770	36	41	78	1
1771–1780	36	42	78	0
1781–1790	44	43	87	0
1791–1800	43	32	76	1
1801–1810	41	47	90	2
1811–1820	44	49	93	0
1821–1830	26	39	67	2
1831–1840	35	38	74	1
1841–1850	56	39	101	6
Celkem	499	520	1 019	16

Zdroj: Matriky farnosti Bukovec od roku 1721 do roku 1850

¹⁵⁵ F. PALACKÝ, *Popis Království Českého (etc.)*, s. 379.

Z tabulky vyplývá, že o něco více se v Bukovci rodily dívky (51,03 % z celkově narozených dětí oproti 48,97 % chlapců). Nejvíce dětí se v Bukovci narodilo v roce 1799, a to celkem patnáct. Z toho jedenáct novorozenců byli chlapci, zatímco dívky byly jen čtyři. Tento stav, který je poměrně značně vychýlený od průměrných hodnot, byl zapříčiněn tím, že některé z těchto dětí patřily vojákům a jejich doprovodu, který se v této době v oblasti pohyboval. Celkem pětkrát se pak ve sledovaném období narodilo třináct dětí (1731, 1758, 1813, 1814 a 1820). Přitom je zajímavé, že ve všech těchto případech se vždy jednalo o děti manželské.

Nemanželské děti se v Bukovci příliš nerodily. Za celé sledované období jich je zaznamenáno jen šestnáct, z toho deset chlapců. Nejvíce nemanželských dětí (3) se narodilo v roce 1848. V roce 1809 a 1742 se pak narodily vždy dvě nemanželské děti. Ve všech těchto případech byl otec neznámý. Lze se ale domnívat, že ve skutečnosti byl počet takto počatých dětí vyšší, ovšem rodiče tuto společenskou nepřístojnost vyřešili svatbou. Když se například 5. října roku 1823 narodil bukoveckému sedlákovi Antonu Kryštofovi syn Ondřej, je u něj v matrice přípisek hlásající, že byl „*per subsequens matrimonium legitimus*.“¹⁵⁶

Obdobně vzácným jevem bylo i narození dvojčat. Tak například v roce 1757 se Jan Lischka stal hrdým otcem dcer Markéty a Anny,¹⁵⁷ Jan Schober se svou ženou Kateřinou měli v roce 1758 dvojčata Šimona a Barboru,¹⁵⁸ a dva synové – Matyáš a Jiří – se narodili v roce 1757 Janu Vondrovi a jeho manželce Marii Anně.¹⁵⁹ Nedlouho poté se ze dvou narozených dětí radoval i příslušník jedné z nejrozvětvenějších a nejvlivnějších rodin ve vsi Martin Smazal a jeho žena Dorota, kterým se narodili v roce 1761 synové Adam a Jan.¹⁶⁰ Velmi smutný je v tomto ohledu osud sedláka Jana Weisse, který se v předvečer vánoc, 24. prosince roku 1820, dočkal narození dvojčat Jana a Marie, ovšem u jejího jména je připsáno, že „*das Mädchen todt geboren*“.¹⁶¹

---

¹⁵⁶ SOA Plzeň, fond č. 1014 Sbirka matrik, Sign. Bukovec 12, *Liber baptizatorum VI 1803–1835*, fol. 93v. (Dále jen „*Liber baptizatorum VI 1803–1835*“).

¹⁵⁷ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 84r.

¹⁵⁸ *Ibidem*, fol. 86v.

¹⁵⁹ *Ibidem*, fol. 82v.

¹⁶⁰ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 92v.

¹⁶¹ Český překlad zní „děvče se narodilo mrtvé“. Viz *Liber baptizatorum VI 1803–1835*, fol. 90v.

4.3. Sňatky

Druhá ze svátostí, která byla zaznamenávána v matrikách – svátost manželství – zdaleka nebyla tak častým jevem jako případy křtů. Na vině je především vysoká mortalita dětí, takže řada z nich se věku, ve kterém by mohlo manželství uzavřít, vůbec nedožila. Vedle toho existuje pochopitelně i skupina osob, které se, ačkoliv se dožili patřičného věku, z nějakého důvodu nechtěli anebo nemohli oženit, respektive vdát.

Při rozhodování o sňatku a výběru partnera však nehrály osobní názory potenciálních novomanželů příliš roli, protože tato záležitost byla v rukách rodiny.¹⁶² Podobně jako ve většině vesnic, i v případě Bukovce se partneři hledali v nejbližším okolí (nejčastěji v rámci farnosti). Výjimkou nebyly ani svatby rámci vsi, naopak byly poměrně časté. Z rozboru matrik vyplývá, že v nejednom případě došlo k uzavření manželství mezi dvěma lidmi, kteří byli geneticky úzce příbuzní, ačkoliv z církevně-právního pohledu byl stupeň jejich příbuznosti v pořádku.

V tomto kontextu považuji za poněkud překvapující, že se poměrně velký prostor věnuje otázce možnosti genetické degenerace šlechty a panovnických rodů,¹⁶³ ačkoliv šlechtici si příbuzné vybírali mnohdy i ve vzdálených státech, zatímco otázka možných genetických rizik u vesnického obyvatelstva, kde byly obvyklé sňatky v rámci jedné farnosti a jednotlivé rodiny zde žily po generace, je poněkud opomíjená. Na druhou stranu v případě Bukovce (a pravděpodobně i řady jiných podobných vesnic) docházelo neustále alespoň k částečné obměně tamní společnosti a tento příchod „nové krve“ měl jistě z genetického pohledu významnou úlohu.

Sňatky v Bukovci

Mezi lety 1721–1750 se v bukoveckém farním kostele uskutečnilo celkem 235 sňatků, které se týkaly obyvatel Bukovce.¹⁶⁴ Toto číslo je více než čtyřikrát menší, nežli je počet pokřtěných, což zhruba odpovídá předpokladu: Mortalita dětí dosahovala výše takřka 50 % (jak uvidíme níže), což nám počet sňatků relativně snižuje na polovinu a jelikož je sňatek záležitostí dvou osob, zatímco křest pouze jedné, je třeba jejich počet opět vydělit dvěma. Tím se dostaneme přibližně na zjištěnou úroveň. Nepatrné vychýlení může vzniknout tím, že řada osob se provdala nebo oženila mimo vesnici, případně z jakéhokoliv důvodu do stavu manželského nevstoupila, toto vychýlení je ale více méně

---

¹⁶² M. LENDEROVÁ a kol., *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*, s. 52.

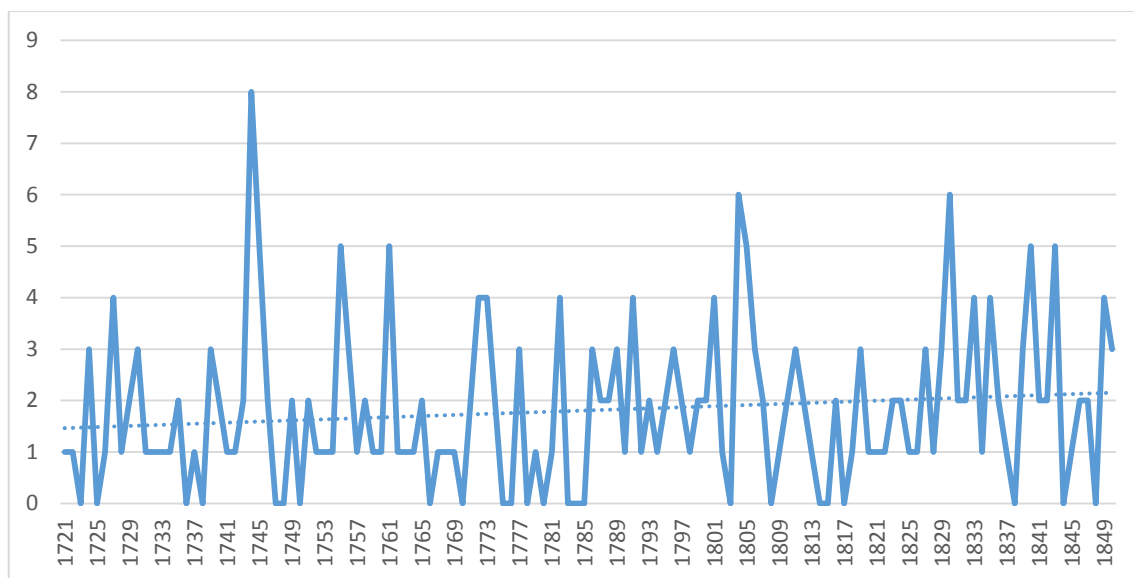
¹⁶³ Viz např. Jiřina DOLEŽALOVÁ, *Děti pětileté růže*, Praha 2002, s. 17.

¹⁶⁴ Jelikož byl Bukovec farní vsí, probíhaly zde pochopitelně i svatební obřady přífařených vesnic.

kompenzováno přivdáním, respektive přiženěním nových obyvatel do Bukovce a opětovným sňatkem vdovců, respektive vdov (což byl však velmi vzácný jev).

Vývoj počtu sňatků v Bukovci v jednotlivých letech znázorňuje graf číslo 2:

Graf 2: Vývoj počtu sňatků v Bukovci v letech 1721–1850

Zdroj: Matriky farnosti Bukovec od roku 1721 do roku 1850

Z grafu je patrné, že podobně jako v případě křtů byl i počet sňatků značně rozkolísaný. V (aritmetickém) průměru byly uzavřeny ročně necelé dva sňatky, ovšem pokud se zaměříme na modus (nejčastěji se opakující hodnota ve statistickém souboru), pak zjistíme, že v nejvíce případech proběhla pouze jedna svatba ročně. Naopak za povšimnutí stojí určitý zvyk, že se vícero svatebních obřadů seskupilo do jednoho roku. Racionální vysvětlení tohoto pozorování nenacházím, předpokládám ale, že v tomto případě mohl působit ryze lidský prvek a jedna svatba motivovala k uzavření sňatku i další páry, respektive jejich rodiny. Jelikož platí, že doba zasnub byla relativně krátká (okolo 2 měsíců),¹⁶⁵ mohlo v jednom roce na sebe tímto způsobem postupně navázat i několik svateb. Maxima bylo dosaženo v roce 1744, ve kterém proběhlo v Bukovci hned osm svatebních obřadů. Naopak v mnoha letech (někdy i po sobě jdoucích), nebyla uzavřena manželství žádná. Obecně měl trend počtu svateb (znázorněný přerušovanou čarou v lineární podobě) v čase vzrůstající tendenci, jak je to patrné z jeho grafického znázornění.

¹⁶⁵ M. LENDEROVÁ a kol., *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*, s. 52.

Počty sňatků, rozdělené pro větší přehlednost opět do desetiletých úseků, znázorňuje tabulka číslo 2:

Tabulka 2: Počty sňatků v Bukovci v letech 1721–1850, vyjádřeno v absolutních hodnotách

Období	Počet sňatků
1721–1730	16
1731–1740	12
1741–1750	21
1751–1760	18
1761–1770	13
1771–1780	16
1781–1790	16
1791–1800	20
1801–1810	24
1811–1820	14
1821–1830	21
1831–1840	24
1841–1850	21
Celkem	235

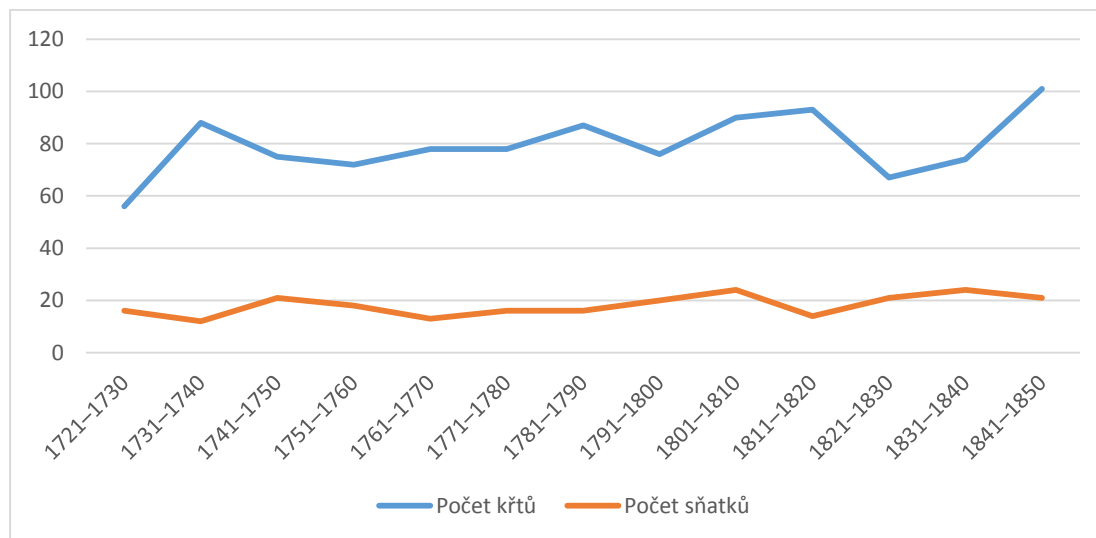
Zdroj: Matriky farnosti Bukovec od roku 1721 do roku 1850

Určitou zajímavostí je, že velké množství svatebních obřadů bylo uspořádáno na podzim. Velmi častým měsícem, ve kterém došlo k uzavření sňatku, byl listopad. Vysvětlení tohoto jevu je, myslím, značně prosté a pragmatické: V „teplejších“ měsících byli obyvatelé vsi plně zaměstnáni pracemi souvisejícími se zemědělskou produkcí a na události jako je svatba jim zbývalo méně času a sil.

Na závěr uvedu srovnání počtu křtů a počtu sňatků v grafickém vyjádření. Pro větší přehlednost jsou uvažovány opět desetileté časové úseky, jak to znázorňuje graf 3:

Graf 3: Srovnání vývoje počtu křtů a počtu sňatků v Bukovci v letech 1721–1850

Zdroj: Matriky farnosti Bukovec od roku 1721 do roku 1850

Z grafu je patrný vztah určité korelace mezi oběma proměnnými. Při provedení regresní analýzy bychom nepochybně zjistili očekávaný závěr, že proměnná *počet sňatků* by byla statisticky významně vysvětlována proměnnou *počet křtů*, ovšem její zpožděnou hodnotou (což je logické, budeme-li uvažovat, že věk novomanželů zpravidla přesahoval 20 let).

4.4. Mortalita

Smrt byla v období, na které se tato práce koncentruje, vnímána jinak, než je ve většině případů vnímána dnes. Tento rozdíl byl dán bezprostřední zkušeností, kterou si lidé té doby vytvářeli již od svého útlého dětství: Vzhledem k vysoké mortalitě především u dětí a faktu, že rodina mnohdy obývala jen jednu místnost (nebo nanejvýš několik málo místností), ve které pohromadě žili (a umírali) všichni její členové, se kontaktu se smrtí lidé té doby prakticky nemohli vyhnout.

Příčiny smrti přitom byly různé. Ještě ve druhé polovině 18. století například běžně hrozila i smrt hladem: Během hladomoru v letech 1771–1772 zemřelo v celých Čechách na 250 000 lidí.¹⁶⁶ Tento problém se, navzdory určitým zlepšením, nedařilo

¹⁶⁶ M. LENDEROVÁ a kol., *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*, s. 74.

uspokojivě vyřešit ani v 1. polovině 19. století. Absence léků a mnohdy otřesné hygienické podmínky zase značně usnadňovaly šíření nemocí a epidemií, jimž rovněž podlehla celá řada lidí. Na druhou stranu, pokud se člověku tyto nesnáze vyhnuly, mohl se dožít i relativně vysokého věku a svůj život završil, jak se psalo v matrikách, „*smrtí stárím*“.

Relativně vysoká dětská úmrtnost, která byla v tehdejších dobách všeobecně rozšířeným faktem, se pochopitelně nevyhnula ani Bukovci. Průměrně v letech 1721–1850 zemřelo 3,75 dítěte ročně, zatímco nově narozených bylo 7,9. To znamená, že více než 48 % dětí, narozených mezi lety 1721–1850 v Bukovci, se nedožilo dospělosti. Poměr zemřelých chlapců a dívek byl přitom poměrně vyrovnaný: Zatímco v průměru ročně zemřelo 1,90 chlapců, dívek zemřelo „jen“ 1,85.

Je třeba upozornit, že za děti jsem při analýze patřičných dokumentů považoval všechny, kdo nedosáhli věku 18 let. Průměrný věk dožití dětí byl za sledované období necelých 16 měsíců, tedy asi 1,3 roku života. O něco vyššího věku se dožívali chlapci, u nichž průměrný věk v době jejich úmrtí mírně přesahuje hranici 16 měsíců, zatímco u dívek byl tento věk jen 15 měsíců a necelé tři týdny. Rozhodně nebylo neobvyklé, že děti zemřely po jednom, nebo nanejvýš několika málo dnech od narození. Na druhé straně nejstarší nedospělý chlapec zemřel v 15 letech, nejstarší dívka dokonce ve věku 16 let.

Nejvyšší dětská úmrtnost byla v Bukovci zaznamenána v roce 1743, ve kterém zemřelo celkem dvanáct dětí, z toho osm chlapců. Průměrný věk byl přitom v tomto roce více než 38 měsíců a 3 týdny u chlapců (asi 3,2 let věku) a 7 měsíců a dva týdny u dívek. Naopak hned ve 12 letech ve sledovaném období není zaznamenáno ani jedno dětské úmrtí.

Obrátme se však od dětí k dospělým. Těch v průměru v Bukovci v letech 1721–1850 zemřelo 2,6 ročně. Častěji umíraly ženy, v průměru takřka 1,5 ročně, zatímco muži jen 1,1 za rok. Tato informace může naznačovat, že ve vsi byla v inkriminované době mírná početní převaha žen. Průměrný věk dožití dospělého člověka v Bukovci byl 58,2 roku. O něco vyšší byl u mužů, kteří se průměrně dožívali 59,6 let, zatímco pokud se dospělosti dožila žena, dožila se v průměru jen 56,8 let.

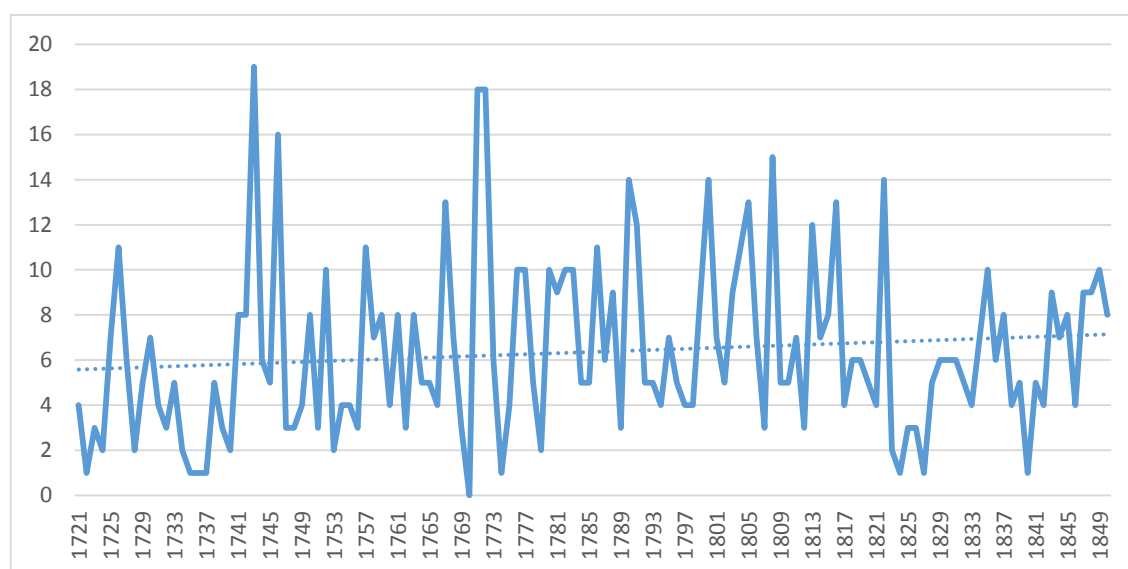
Nižší průměrný věk žen a jejich vyšší mortalita má však své logické opodstatnění. Je smutnou skutečností, že řada žen zemřela při porodu ve velmi mladém věku, který mnohdy jen o málo překročil hranici 20 let (nejmladší bylo jen 18 let a zemřela v roce 1849). Pokud se však ženám podařilo mateřství přežít, dožívaly se zpravidla podobného, nebo i mírně vyššího věku než muži. Zatímco nejstaršímu zemřelému muži bylo podle

záznamů v matrikách v době úmrtí 92 let a zemřel v roce 1752, u nejstarší ženy je uvedeno dokonce 94 let, přičemž zemřela v roce 1751. Pro úplnost doplním, že nejmladší dospělý muž zemřel ve věku 22 let v roce 1750. Tyto hodnoty je však zapotřebí brát s určitou rezervou, protože se především v 18. století jednalo mnohdy jen o odhady.

Jestliže zemřela mladá žena, například při porodu, znamenalo to pro rodinu, odhlédneme-li od emocionálních faktorů, relativně menší nepříjemnost, zvláště když byl muž bohatý. Například již zmiňovaný bukovecký rychtář Michal Schübl poté, co mu zemřela manželka Markéta, rozená Raschková, s níž měl potomka v roce 1789,¹⁶⁷ nebyl vdovcem dlouho a již v roce 1795 měl syna Adama, tentokrát s novou manželkou Kateřinou, rozenou Mahalovou.¹⁶⁸ Naopak když v roce 1743 zemřel Tomáš Vaněk ve věku nedožitých 36 let a zanechal po sobě děti Václava a Kateřinu, znamenalo to pro rodinu poměrně vážné potíže, při kterých byla odkázána na pomoc příbuzných.¹⁶⁹

Pokud bychom uvažovali celkové údaje, tak v Bukovci za sledované období zemřelo v průměru téměř 6,4 lidí ročně (včetně dětí). Grafické znázornění časové řady mortality v Bukovci, což je obsahem grafu 4, se vyznačuje značnou rozkolísaností a variabilitou hodnot.

Graf 4: Mortalita v Bukovci v letech 1721–1850

Zdroj: Matriky farnosti Bukovec od roku 1721 do roku 1850

¹⁶⁷ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 58r.

¹⁶⁸ *Ibidem*, fol 60v.

¹⁶⁹ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 183v.

Z grafu je patrné, že nejvyšších hodnot dosáhla mortalita v roce 1743 (celkem 19 osob, z toho 12 dětí) a poté v letech 1771 a 1772 (v těchto letech zemřelo dohromady 36 lidí, z toho 18 dětí). Vysoké hodnoty úmrtí (které se týkaly v uvedených letech celé farnosti) naznačují, že oblast mohla být roku 1743 zasažena nějakou epidemií. Roky 1771 a 1772 se pak jednoznačně dají klást za vinu hladomoru, o němž již byla řeč. Pro úplnost doplním opět tabulku, která uvádí mortalitu v numerické podobě, seskupenou do desetiletých intervalů:

Tabulka 3: Mortalita v Bukovci v letech 1721–1850, vyjádřeno v absolutních hodnotách

Období	Muži	Ženy	Chlapci	Dívky	Celkem
1721–1730	7	16	11	14	48
1731–1740	10	6	5	6	27
1741–1750	19	16	21	24	80
1751–1760	13	17	13	13	56
1761–1770	10	10	15	21	56
1771–1780	14	22	26	22	84
1781–1790	10	14	21	37	82
1791–1800	8	15	29	17	69
1801–1810	17	18	26	19	80
1811–1820	13	18	21	19	71
1821–1830	6	10	16	13	45
1831–1840	7	16	19	14	56
1841–1850	12	16	24	21	73
Celkem	146	194	247	240	827

Zdroj: Matriky farnosti Bukovec od roku 1721 do roku 1850

Nepochybně zajímavým ukazatelem je rovněž věk dožití a jeho proměna v čase, jak jej uvádí tabulka 4. Průměrný věk dožití u dospělých je uváděn v letech, u dětí, aby

bylo dosaženo vyšší přesnosti, v měsících. Výsledky jsou pak zaokrouhleny na dvě desetinná místa.

Tabulka 4: Průměrný věk dožití obyvatel Bukovce v letech 1721–1850

Období	Muži (roky)	Ženy (roky)	Chlapci (měsíce)	Dívky (měsíce)
1721–1730	53,00	50,79	4,04	9,86
1731–1740	66,83	58,50	8,68	16,00
1741–1750	45,87	51,97	22,90	19,80
1751–1760	60,23	63,06	45,05	22,03
1761–1770	65,83	52,44	27,95	27,88
1771–1780	55,50	60,65	29,44	15,23
1781–1790	59,50	54,42	7,44	26,94
1791–1800	66,08	58,94	20,09	19,47
1801–1810	61,81	55,75	11,33	11,41
1811–1820	66,16	60,47	7,57	7,08
1821–1830	50,70	55,93	3,69	9,73
1831–1840	55,58	64,49	20,02	4,78
1841–1850	67,25	49,79	4,36	10,38
Průměr	59,58	56,84	16,05	15,65

Zdroj: Matriky farnosti Bukovec od roku 1721 do roku 1850

Z této tabulky je zřejmé, že vývoj byl v jednotlivých dekádách poměrně nerovnoměrný a hodnoty nevykazují výrazný rostoucí trend: Zatímco totiž muži v posledním sledovaném desetiletí dosáhli pomyslného „vrcholu“, co se průměrné délky života ve sledovaném období týče, ženy naopak zaznamenaly nejnižší průměrný věk za celou zaznamenanou dobu. Rovněž tak u dětí můžeme pozorovat výrazné kolísání, byť se zdá, že trend vývoje obou časových řad je, oproti srovnání muži – ženy, alespoň částečně podobný.

Z pohledu věku je pochopitelně rovněž velmi zajímavá informace o věkové struktuře obyvatelstva Bukovce. Tento údaj lze sice do jisté míry také aproximovat z matrik, je ale zřejmé, že vyčtené výsledky by byly zatíženy vysokou mírou chybovosti, protože do vsi zcela nepochybně přicházelo nebo z ní odcházelo mnoho lidí, jejichž pohyb matrika nezaznamenává, jelikož se v Bukovci nenarodili, neuzavřeli zde sňatek nebo zde nezemřeli.

Na pomoc si proto můžeme vzít jiný typ pramene, kterým je soupis obyvatel. Podobné prameny vznikaly převážně pro vojenské účely, ovšem na rozdíl od matrik nepředstavují souvislý zdroj informací, nýbrž období jejich vzniku se jeví být do značné míry nahodilé a výrazně závislé na objektivních potřebách.

Pro účely této práce jsem vybral soupis vzniklý roku 1767, datovaný tedy přibližně do poloviny námi sledovaného období.¹⁷⁰ Podle něho je obyvatelstvo rozděleno celkem do pěti skupin, přičemž první je tvořena dětmi do 15 let, druhá mladými muži a ženami ve věku 15–20 let, následuje kategorie dospělých, jejichž věková skupina je ohraničena na jedné straně 20. rokem života a na straně druhé 40 lety věku, předposlední skupina je vymezena 40–50 dožitými roky a konečně do skupiny poslední, pro vojenské účely nevhodné, jsou zahrnuti všichni, kteří jsou starší 50 let.

Údaje, které tabulka uvádí, se týkají samotného Bukovce i celého čečovického panství, jehož byl Bukovec v rámci horšovskotýnského dominia součástí. Toto panství bylo složeno z 23 větších či menších lokalit,¹⁷¹ přičemž Bukovec se řadil spíše k větším vsím (průměrný počet obyvatel vychází něco málo přes 165 obyvatel na jednu lokalitu, v Bukovci jich žilo 191).

Tabulka 5: Věková struktura obyvatelstva vsi Bukovec a panství Čechovice k roku 1767

Věk	Bukovec			Celé panství Čechovice (včetně Bukovce)		
	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	Celkem
0-15 let	30	40	70	665	688	1 353
15–20 let	9	9	18	164	156	320
20–40 let	22	29	51	533	665	1 198

¹⁷⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 677, Sign. 17, Kart. č. 43, *Soupis obyvatel čečovického panství z roku 1767*.

¹⁷¹ Jednalo se však jen o správní rozdělení v rámci dominia, historické autonomní panství Čechovice bylo původně složeno jen z Čechovic, Bukovce, Kvíčovíc, Neměnic, Ostromeče a Štichova.

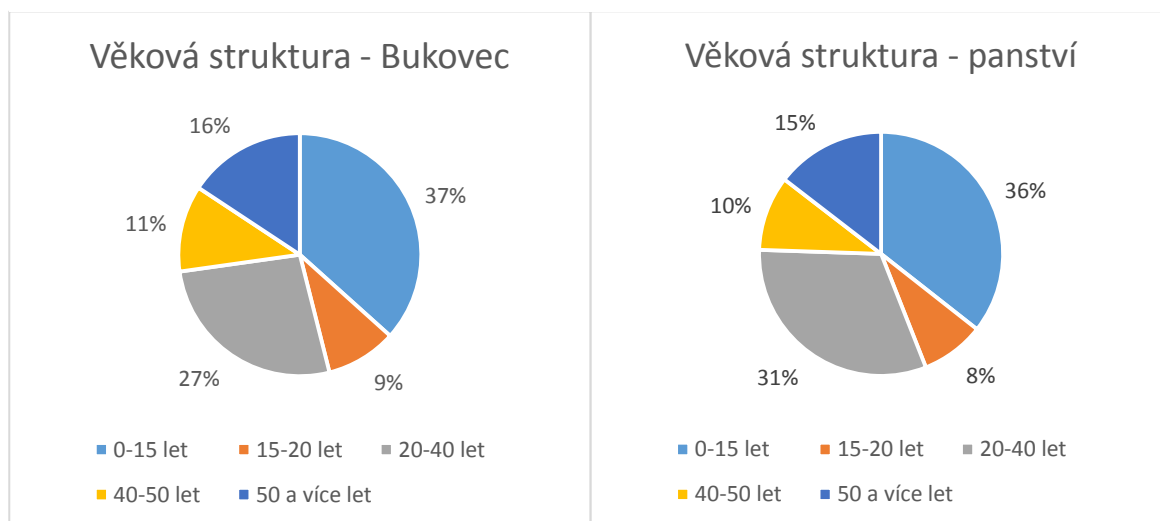
40–50 let	12	10	22	168	209	377
Nad 50 let	14	16	30	255	298	553
Celkem	87	104	191	1 785	2 016	3 801

Zdroj: SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 677, Sign. 17, Kart. č. 43, Soupis obyvatel čechovického panství z roku 1767

Nejhojněji zastoupenou skupinou obyvatelstva byly v Bukovci k roku 1767 zcela jednoznačně děti, kterých bylo dohromady 70 s převahou dívek. Co se počtu mužů a žen ve druhé kategorii týče, byl stav naopak zcela vyrovnaný a tato skupina byla tvořena celkem 18 lidmi. Opětovnou převahu žen lze pozorovat u kategorie dospělých do 40 let, kterých bylo v Bukovci dohromady 51. Následující skupina, vymezená 40.–50. rokem života (úhrnem 22 osob) zase vykazuje mírnou převahu mužů. Konečně poslední kategorie, do níž spadalo celkem 30 osob byla z větší části tvořena ženami. To odpovídá i skutečnosti, že v procentuálním vyjádření byla v Bukovci jednoznačná převaha žen (54,5 % žen oproti 45 % mužů).

Zjištěné hodnoty přibližně odpovídají údajům, které vykazovalo celé čechovické panství (se zahrnutým Bukovcem). V grafickém vyjádření by měla věková struktura obou sledovaných lokalit následující podobu:

Grafy 5 a 6: Věková struktura obyvatelstva vsi Bukovec a panství Čechovice k roku 1767

Zdroj: SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 677, Sign. 17, Kart. č. 43, Soupis obyvatel čechovického panství z roku 1767

Z grafů je patrné, že věková struktura obyvatelstva Bukovce skutečně do značné míry odpovídá hodnotám, které vykázalo celé čečovické panství. Zatímco v Bukovci je však mírná převaha dětí a mladých lidí (37 % oproti 36 %, respektive 9 % oproti 8 %), poměrně výrazně méně v něm bylo osob ve věku 20–40 let (27 % oproti 31 %). U starších kategorií má nejtěsnějším možným rozdílem navrch opět Bukovec (11 % oproti 10 %, respektive 16 % oproti 15 %).

4.5. Bukovečtí hospodáři a jejich rodiny

Doposud jsme se zabývali jen sumarizačními údaji, které vypovídaly o celkovém stavu vsi. V následující části práce však budou alespoň rámcově přiblíženy jednotlivé rodiny, které hrály v dějinách Bukovce v 18. a v první polovině 19. století významnou roli. Hlavní pozornost přitom bude věnována čtyřem rodům, které splňují podmínku, že vlastnily některý ze třinácti bukoveckých statků již v 17. století a významný pozemkový majetek ve vsi jim zůstal nepřetržitě nejméně do roku 1772. Tyto rodiny byly nositeli příjmení Pernglo (Bernklo), Smazal, Vaňka (Wanka) a Weiss.

Alespoň v základní rovině budou přiblíženy i další vybrané rodiny: Bubla, Fitztum, Fronk, Král, Mikiš, Platzký, Říha a Venda. Přitom pochopitelně platí, že rodin, které v Bukovci žily, bylo ve sledované době (nebo v jejím úseku) ještě podstatně více a některé z nich se v průběhu 19. století ve vsi poměrně značně etablovaly, ovšem jejich význam považuji pro účely této práce spíše za marginální, a tak budou zmíněny jen okrajově při výčtech hospodářů a majitelů nemovitostí, nebo ve vztahu k výše jmenovaným rodinám.

Pernglo

Původ této rodiny lze hledat nejspíše v Horšovském Týně,¹⁷² v němž je k roku 1629 doložen Jiří Pernglo, který zde zastával úřad konšela.¹⁷³ O sedm let později je v Horšovském Týně zmiňován i jistý Jakub Pernglo.¹⁷⁴ Výčet členů rodiny, zaznamenaných v sídelním městě trauttmansdorffského dominia, uzavřeme řezníky Jakubem a Bartolomějem Pernglo a mydlářem Friedrichem Pernglo, které zachytila v polovině 17. století na tomto místě *Berní rula*.¹⁷⁵

---

¹⁷² Je rovněž možné, že příjmení „Pernglo“ odkazuje na původ rodiny z vesnice Bezvěrov, německy „Bernklau“, původně též „Pernglau“ která leží na sever od Plzně.

¹⁷³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 667, Sign. 3, Kart. č. 1, *Liber memorabilium civitatis Tyn-Horssoviensis 1539–1767 (opis z roku 1954)*, s. 73. (Dále jen „*Liber memorabilium civitatis Tyn-Horssoviensis 1539–1767 (opis z roku 1954)*“).

¹⁷⁴ *Liber memorabilium civitatis Tyn-Horssoviensis 1539–1767 (opis z roku 1954)*, s. 94.

¹⁷⁵ Iva ČADKOVÁ – Magda ZAHRADNÍKOVÁ, *Berní rula. Svazek 24, Díl 2, Kraj Plzeňský*, Praha 2002, s. 632

Ve stejné době se s příjmením „Pernгло“ setkáváme již i v Bukovci, protože jistý Matěj (Matiey) Pernгло zde vlastnil statek o rozloze 30 strychů polí (z nichž oseto bylo dle záznamů 70 %), a řadil se tak k nejbohatším bukoveckým sedlákům.¹⁷⁶ Po Matěji Pernгло je na stejném statku uváděn k roku 1677 (a po té až do roku 1705) jistý Tomáš Taus,¹⁷⁷ jehož statek měl dle *revizitace Berní ruly* z roku 1683 rozlohu 33 strychů polí.¹⁷⁸ Je však zajímavé, že matriky z té doby příjmení „Taus“ v Bukovci vůbec neuvádějí a naopak například k roku 1672 je v nich jmenován Tomáš Pernгло.¹⁷⁹

Vysvětlení je prosté: Jedná se o jednu osobu, pro jejíž pojmenování některé prameny používají jméno statku, na němž tento sedlák hospodařil. K roku 1587 je totiž v Bukovci doložen „Tůma Taus“ („Tůma“ je přitom dubleta jména Tomáš),¹⁸⁰ jenž vlastnil nejbohatší bukovecký statek (soudě podle výše berně, kterou musel jeho statek platit).¹⁸¹ Je proto vysoce pravděpodobné, že nový majitel statku z rodiny „Pernгло“ byl alespoň v některých případech pojmenováván podle rodiny „Taus“, která statek tradičně vlastnila.

Vyloučit nelze ani možnost, že v případě rodiny „Taus“ a „Pernгло“ se jedná o stejnou rodinu, která do Bukovce přišla nejspíš v 16. století z Domažlic (připomeňme, že „Taus“ je německé pojmenování Domažlic). V tomto případě bych se přikláněl k názoru, že rodina Pernгло přišla do oblasti z Domažlicka a usadila se v Horšovském Týně a jeho okolí (včetně Bukovce), přičemž označení „Tůma Taus“ by bylo možné přeložit jako „Tomáš z Domažlic“, jehož skutečné příjmení by bylo již v té době Pernгло, a tato rodina by se tak řadila mezi nejstarší bukovecké rody. Pro tuto hypotézu však nemám žádné relevantní podklady.

Jisté je, že v roce 1713 je na statku v rámci *Tereziánského katastru* jako majitel opět uveden Tomáš Pernгло (*Thomas Pernklof*),¹⁸² který se posléze objevuje i na seznamu bukoveckých sedláků z roku 1716.¹⁸³

---

¹⁷⁶ I. ČADKOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ, *Berní rula. Svazek 24, Díl 2, Kraj Plzeňský*, s. 650.

¹⁷⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 673, Sign. 11, Kart. č. 6, *Revizitace Berní ruly*, fol. 40v (Dále jen „*Revizitace Berní ruly*“) a *Seznam hospodářů z r. 1705*.

¹⁷⁸ *Revizitace Berní ruly*, fol. 40v.

¹⁷⁹ *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 78v.

¹⁸⁰ Dobrava MOLDANOVÁ, *Naše příjmení*, Praha 2004, s. 201.

¹⁸¹ *Dílčí cedule 1587*, fol. 70v–72r.

¹⁸² NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

¹⁸³ *Seznam hospodářů z r. 1716*.

V tomto ohledu je zajímavá i forma zápisu rodinného příjmení. Zatímco česky vedená matrika až do roku 1695 striktně uvádí formu jména „Pernklau“ (například u Tomáše Pernklau z Bukovce nebo u Jana Pernklau ze sousedních Čečovic),¹⁸⁴ německy psaný seznam sedláků z roku 1705 uvádí jméno ve formě „Pernklof“, což respektuje o osm let později i *Tereziánský katastr* (sepsaný rovněž v němčině), avšak seznam z roku 1716 toto příjmení dále pozměňuje na „Bernklof“.¹⁸⁵ Konečně v matrikách vedených od roku 1721, které jsou psány německy či latinsky, se důsledně zapisovaly podoby jména „Berniklo“ či „Bernklau“: Například jako matka v roce 1721 pokřtěného chlapce Jakuba je uvedena Ludmila, dcera Tomáše „Bernikla“ z Bukovce (*Madre Ludmilla Thoma Berniklo ex pago Bukovecio filia*).¹⁸⁶ Podobně tak Ursula, snad manželka zmíněného Tomáše, je v roce 1721 zapsána jako „Ursula Berniklauin“.¹⁸⁷ Formu zápisu „Bernklau“ respektuje i urbář z roku 1772.¹⁸⁸

Vraťme se ale zpět k dějinám rodiny v Bukovci. V této vsi žil i Mikuláš Perniglo, jehož se týká záznam z matriky zemřelých z roku 1689, ve kterém mu zemřelo dítě.¹⁸⁹ Od roku 1705 je pak uváděn jako hospodář na statku, který dříve patřil Martinu Schwabovi. Rodina zůstala v Bukovci i nadále: Ještě v roce 1772 vlastnil Wenzl Bernklau statek č. p. 17.¹⁹⁰ Později do rodinného majetku možná na krátko připadl i statek č.p. 24, kde je v matrikách ještě k roku 1787 zaznamenán sedlák Kryštof Bernklau,¹⁹¹ avšak podle *Josefínského katastru* vlastnil statek č.p. 24 v tomto roce již Havel (Gallus) Wanka¹⁹² a k roku pak 1838 pak jeho potomek Wolfgang Wanka.¹⁹³ Pokud rodina Perniglo (Bernklau) statek vlastnila, pak jen krátce někdy v období mezi lety 1772–1787.

V roce 1791 se Solemině rozené Bernklau a jejímu muži Šimonu Broschovi,¹⁹⁴ povoláním vojákovi, narodil v Bukovci v č. p. 17 syn Josef.¹⁹⁵ Solemina byla snad dcerou sedláka Wentzla Bernklau z č.p. 17, kterému se narodila stejnojmenná dcera v roce 1759.¹⁹⁶ Pravděpodobně měla několik podstatně starších sourozenců, protože u sedláka

---

¹⁸⁴ *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 41v.

¹⁸⁵ *Seznam hospodářů z r. 1716*.

¹⁸⁶ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 2r.

¹⁸⁷ *Ibidem*, fol. 2v

¹⁸⁸ *Urbář panství Čečovice 1772*.

¹⁸⁹ *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 68v.

¹⁹⁰ *Urbář panství Čečovice 1772*.

¹⁹¹ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 57r.

¹⁹² NA Praha, fond č. 55 – Josefínský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, *Bukovec*.

¹⁹³ NA Praha, fond č. 57 – Stabílní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, *Bukovec*.

¹⁹⁴ Snad se jedná o příslušníka rodiny Brož, která je zaznamenána například v roce 1691 v Hradišťanech.

Viz *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 30r.

¹⁹⁵ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 59r.

¹⁹⁶ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 88r.

stejného jména jsou zaznamenány i dcery Ludmila (narozena 1742),¹⁹⁷ Magdaléna (narozena 1744)¹⁹⁸ a syn Šimon (narozen 1746). Z toho je patrné, že rodina zůstávala v Bukovci ještě na sklonku 18. století.¹⁹⁹

Její význam však postupně klesal. Podle *Josefínského katastru* již v roce 1787 nevlastnili ve vsi žádný statek: Na jejich tradiční doméně, statku č.p. 17, je k tomuto roku uváděn jako majitel Vít Weiss.²⁰⁰ Jak bylo uvedeno, na přechodnou dobu v 70. a 80. letech pravděpodobně vlastnil již zmíněný Kryštof Bernklau rovněž statek č.p. 24, ale katastry tento fakt nezachycují, a jeho vlastnické právo k nemovitosti tak muselo mít nanejvýš epizodický charakter. Na konci 18. století je ve vsi zaznamenán i Jiří Bernklau v č.p. 30 a z matrik se dozvídáme, že byl synem Jakuba Bernklau, který žil v č.p. 5, avšak ani jedna z těchto nemovitostí zcela jistě nebyla v majetku rodiny a oba jmenovaní příslušníci rodu byli nejspíše podruhy.

Pro úplnost doplním další osudy rodiny. Bukovec sice v 19. století její příslušníci opustili, avšak zůstávali v jeho bezprostředním okolí, a to i ve 20. století. Například dne 5. listopadu 1929 byli ve farním kostele v Bukovci oddáni Kateřina Šimanová z Kvíčovic a Václav Bernklau, rolník ze Všekar (č.p. 21). Jeho otec byl zesnulý Jiří Bernklau z Hlohovčic (č.p. 1). Pozoruhodné je, že záznam o jejich svatbě je psán česky.²⁰¹ Jelikož bukovecký farář Josef Jačka volil jazyk zápisu podle rodné řeči novomanželů, usuzuji, že tato větev rodiny se hlásila k české národnosti. Naopak záznam Václava Bernklau z Pocinovic z roku 1927 je psán německy.²⁰² Tato část rodiny pak byla po druhé světové válce odsunuta a pochází z ní například i německý básník, spisovatel a redaktor Josef Bernklau, narozený 15. března 1927 v Neměnicích, vzdálených od Bukovce jen přibližně dva kilometry.²⁰³

Smazal

Rodina Smazalů představuje pravděpodobně nejrozvětvenější a nejvýznamnější bukovecký rod. V polovině 17. století se vyskytovali nositelé tohoto jména v okolí Bukovce ve Štichově a ve Všekarech a již v roce 1672 je v matrice pokřtěných jako kmotr uveden „Jiří Smazal z Bukovce“. Rodina však nadále zůstávala i v okolních vesnicích,

---

¹⁹⁷ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 51r.

¹⁹⁸ *Ibidem*, fol. 55r.

¹⁹⁹ *Ibidem*, fol. 61r.

²⁰⁰ NA Praha, fond č. 55 – Josefínský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, *Bukovec*.

²⁰¹ SOA Plzeň, fond č. 1014 Sbirka matrik, Sign. Bukovec 27, *Trauuungsmatrik der Pfarre Mogolzen IX. 1911–1931*, fol. 139v. (Dále jen „*Trauuungsmatrik der Pfarre Mogolzen IX. 1911–1931*“).

²⁰² *Ibidem*, fol. 107v.

²⁰³ JIHOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH: *KOHOUTÍ KRÍŽ Šumavské ozvěny. JOSEF BERNKLAU*, 2017 [online]. [cit. 30. 3. 2017].

protože Jakub Smazal a Marie Smazalová (pravděpodobně jeho žena), jsou ve stejném roce zaznamenáni i ve Všekarech.²⁰⁴

Jiří Smazal, narozený pravděpodobně roku 1611, vlastnil k roku 1677 statek po Jiříku Valentovi. Ten na něj přešel někdy mezi lety 1651 a 1677. Je jistě oprávněné považovat Jiřího Smazala za předka pozdějších velmi početných bukoveckých Smazalů. Určitou míru nejistoty v tomto ohledu vnáší snad jen údaj z roku 1682 podle něhož byl u bukoveckého kostela pochován Šimon Smazal, který se dožil věku 66 let, o čemž svědčí zápis v matrice úmrtí hlásající, že „23. Aprilis AD 1682 pochowan gest Siman Smazal przi Chramu bozim bukoweczkim mage weku swého 66 let“.²⁰⁵ V jakém příbuzenském vztahu byl s Jiřím Smazalem, však není zřejmé. Jisté není ani to, zda pocházel nebo žil v Bukovci, protože farní bukovecký hřbitov sloužil i pro několik přifařených vsí. Každopádně v Bukovci nikdy žádnou nemovitost nevlastnil (alespoň se o tom nedochoval žádný záznam). Pokud však skutečně pocházel z Bukovce, pak by to znamenalo, že historie rodiny Smazalů v této vsi je ještě starší, ovšem až do druhé poloviny 17. století zde žili jako podruzi. V tomto případě by bylo možné považovat Jiřího Smazala za schopnějšího bratra zmíněného Šimona, ovšem v tomto případě se jedná skutečně jen o hypotézu.

Jako majitel statku je Jiří Smazal uveden i v roce 1683. Z matriky víme, že zemřel 24. dubna 1691 a pohřben byl v Bukovci, o čemž svědčí zápis: „24. Aprilis Mortuus est Georgius Smazal Bucovi. Annorum 80 sepultus Bucovici“.²⁰⁶ Statek po něm zdědil Jan Smazal, který je v jeho držení uveden poprvé roku 1705.²⁰⁷

Významový vzestup rodiny v rámci bukovecké společnosti pokračoval i na počátku 18. století, ve kterém rodina vlastnila ve vsi již dva statky. Kromě zmíněného dědice (a nejspíše i syna) Jiřího Smazala sedláka Jana Smazala, narozeného okolo roku 1652, v roce 1705 vlastnil ve vsi statek i Matěj Smazal, narozený pravděpodobně v roce 1662, jenž byl možná bratr Jana Smazala.

Matěj Smazal vlastnil statek, který před ním obhospodařoval Kilián Blažek, potomek kdysi bohatého bukoveckého rodu, jehož předek vlastnil v Bukovci k roku 1587 hned dvě usedlosti, ovšem později rod zaznamenal znatelný majetkový úpadek, což je doloženo například tím, že v roce 1676 používala dvě louky Kiliána Blažka „kvůli jeho

---

²⁰⁴ *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 2v.

²⁰⁵ *Ibidem*, fol. 64r

²⁰⁶ *Ibidem*, fol. 72r.

²⁰⁷ *Seznam hospodářů z r. 1705*.

chudobě“ vrchnost.²⁰⁸ Matěj Smazal, nástupce Kiliána Blažka, zemřel 7. prosince roku 1732²⁰⁹ a jeho statek zdědil syn téhož jména, který je na něm zaznamenán k roku 1757.²¹⁰ Mimochodem, za zmínku stojí i fakt, že ve stejném roce zemřel ve věku 45 let i Václav Smazal ze Štichova, což značí, že další rodinné větve se stále nacházely v okolí Bukovce.²¹¹ O pár let později, 13. ledna 1737, zemřel ve věku 85 let i Jan Smazal a rovněž jeho statek přešel na stejnojmenného dědice.²¹²

Podle očitě vizitace *Tereziánského katastru*, která na Bukovci proběhla roku 1722, vlastnila rodina Smazalů ve vsi již tři statky: Kromě jmenovaných Jana a Matěje přibyl jako třetí hospodář z rodiny Hanuš.²¹³ K roku 1772 jsou pak mezi bukoveckými statkáři uváděni dědic Matěje Adam Smazal, jenž hospodařil v č.p. 14 a Šimon Smazal z č. p. 25, kterému se v říjnu roku 1776 narodil syn Wolfgang.²¹⁴

Ne všichni členové rodiny však byli statkáři: Například v nově postaveném domku č.p. 19 žil 70. letech i Martin Smazal.²¹⁵ Kromě zmíněných majitelů nemovitostí však ve vsi žili i další členové rodiny, kteří žádný dům nevlastnili. K nim patřil například podruh Tomáš Smazal, který v roce 1767 zemřel v Bukovci ve věku 80 let,²¹⁶ či podruh Petr Smazal (*Petrus Smazal Inquilinus Bukovecensis*), který žil v roce 1774 v nájmu v č. p. 20²¹⁷ (tento dům patřil Hansovi Schwabovi) a později se přestěhoval do č. p. 19,²¹⁸ které vlastnil jeho příbuzný Martin Smazal.

Svůj vliv si rodina Smazalů zachovala i později. K roku 1787 vlastnili statky č.p. 14 (Adam Smazal) a 15 (Jan Smazal). Tyto statky si pak rod podržel i v době zaznamenávání údajů pro *Stabilní katastr* v roce 1838.²¹⁹ Opět provedeme určitý exkurz za námi vymezené období. Rodina Smazalů v Bukovci zůstala i nadále, například v roce 1912 se syn Wenzela Smazala Peter Smazal, sedlák ze statku č. p. 14, ženil s Barbarou

---

²⁰⁸ *Revizitace Berní ruly*, fol. 40r.

²⁰⁹ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 175v.

²¹⁰ *Urbář panství Čečovice 1772*.

²¹¹ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 175v.

²¹² Pro úmrtí viz *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 177v a pro dědice *Urbář panství Čečovice 1772*.

²¹³ Ve vizitačním protokolu je sice pojmenován jako *Ganus Somlal*, ovšem v urbáři k roku 1757 je na stejném statku uveden již jako Smazal. Kromě toho i Jan Smazal je ve vizitaci pojmenován jako *Hans Smolal* a pouze jméno Matěje Smazala je zapsáno správně. Viz NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse a Urbář panství Čečovice 1772*.

²¹⁴ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 14r.

²¹⁵ *Urbář panství Čečovice 1772*.

²¹⁶ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 218r.

²¹⁷ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 8r.

²¹⁸ *Ibidem*, fol. 12r.

²¹⁹ ČÚZK: *Stabilní katastr. Indikační skici a císařské otisky. Čechy - 0665-1 Bukovec – původně Mogolzen (Bukowec) – mapováno 1838, 2011 [online]. [cit. 30. 3. 2017].*

Meyerovou z Karlovic.²²⁰ Rodina si udržela i statek č.p. 15, který vlastnil Peter Smazal. Svatby své dcery, která se vdávala roku 1930, se však již nedožil.²²¹

Záznamy o obou svatbách zapsali bukovečtí faráři Anton Hůrka (v prvním případě) a Josef Jačka (ve druhém případě) německy, a jelikož oba používali jazyk zápisu podle mateřského jazyka novomanželů, znamená to, že obě rodiny mluvily německy. Barbora Smazalová je v matrice popsána takto: „*Barbora Smazal geboren in Mogolzen Nro 15, eheliche Tochter des + Peter Smazal, Bauers in Mogolzen Nro 15., und der Maria, geborenen Lossos aus Křebran Nro 4, alle römisch-katholisch*“.²²² Naopak větve rodiny žijící ve Všekarech hovořila česky, o čemž svědčí zápis z roku 1930, který informuje, že „*Ondřej Smazal, nastávající rolník ve Všekarech č. 19, tamtéž narozen, manželský syn Jakuba Smazala, rolníka a hostinského ve Všekarech č. 19, a Markéty rozené Stengl z Honezovic č. 47, všichni římsko-katol. vyznání*“ se oženil dne 12. července s Kateřinou Dusíkovou.²²³

Vaňka

Rodina je poprvé doložena v Bukovci roku 1651, ve kterém podle *Berní ruly* vlastnil statek ve vsi Petr Vaňka.²²⁴ Poté na stejném statku v letech 1677 a 1683 hospodařil Jan Kireš, který zemřel v roce 1688²²⁵ a po něm se správy statku ujal Jiří Vaňka, který je jako hospodář uveden k roku 1705, ale předpokládám, že na statku hospodařil již od smrti Jana Kireše.

V roce 1713 hospodařila rodina v Bukovci už na dvou statcích, protože kromě Jiřího Vaňky se mezi bukoveckými sedláky objevuje i Martin Vaňka, který někdy mezi lety 1705 a 1713 získal statek po Matěji Bublovi.²²⁶ Tento statek ze všech bukoveckých gruntů měnil svého hospodáře nejčastěji. Od roku 1651 byla rodina Vaňků již čtvrtá v pořadí z rodin, které na statku hospodařily (před nimi to byly postupně rodiny Bláha, Rzach a Bubla).

S Martinem Vaňkou přišlo do tohoto domu přece jen o něco více stability, protože statek držel nejméně do roku 1757. S jistotou jej však nevladl v roce 1768, protože v této době na něm hospodařil sedlák Ondřej Mahal, jak dokládá zápis v matrice,

---

²²⁰ *Trauuungsmatrik der Pfarre Mogolzen IX. 1911–1931*, fol. 8v.

²²¹ *Ibidem*, fol. 149v.

²²² *Ibidem*.

²²³ *Ibidem*, fol. 148v.

²²⁴ I. ČADKOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ, *Berní rula. Svazek 24, Díl 2, Kraj Plzeňský*, s. 650.

²²⁵ *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 68r.

²²⁶ NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

oznamující smrt jeho dcery Anny (*Anna 1768 die 19 9bris mortua est Eva filiola Andrea Mahal rustici*).²²⁷ Jelikož jsem nenašel záznam o úmrtí Martina Vaňky, domnívám se, že statek přešel na Andream Mahala už během jeho života. Andreas Mahal jej vlastnil ještě v roce 1787,²²⁸ později ho získala do svého vlastnictví rodina Schübl.²²⁹

Oproti tomu statek, na kterém hospodařil pravděpodobně od roku 1688 Jiří Vaňka, zůstal v rodině podstatně déle. Jiří Vaňka zemřel v Bukovci 18. prosince 1732²³⁰ a po něm usedlost spravoval jeho stejnojmenný syn. K roku 1772 je na statku doložen další z členů rodiny Havel (Gallus) Vaňka²³¹ a konečně v roce 1838 jeho dědic Wolfgang Vaňka.²³²

Kromě výše jmenovaných sedláků však v Bukovci žili i další členové rodiny. Víme například, že v roce 1746 zemřel mladý Matyáš Vaňka, syn Tomáše Vaňky. O tři roky později se pak v této rodině narodila dcera Lucie.²³³ V případě Tomáše Vaňka se nepochybně jedná o podruha, který zemřel dne 12. února 1772 ve věku 70 let v č.p. 24 (tento statek patřil v této době jeho příbuznému Havlovi Vaňkovi).²³⁴ Rodinu Tomáše Vaňka následně potkal smutný osud, protože již 27. února téhož roku zemřela ve stejném domě jeho manželka a v 22. prosince 1772 i jejich syn Jeroným (*Hieronimus filius defuncti Thoma Wanka*). Ještě doplním, že dospělosti se nedožila ani jmenovaná dcera Lucie, která zemřela již 17. prosince 1766 ve věku 16 let a pohřbena byla o dva dny později u bukoveckého kostela Nanebevzetí Panny Marie.²³⁵

Přes tento smutný osud zůstala rodina v Bukovci ještě dlouho. V roce 1919 se Marie Wanka, narozená v Bukovci v č.p. 24, dcera v té době již zesnulého sedláka Mathiase Wanky, provdala za Franze Rotha, hostinského ve 3. vídeňském okrsku (*Gastwirt in Wien III*).²³⁶ Z toho je patrné, že se v této době jednalo o německy hovořící rodinu, ačkoliv příjmení „Vaňka“ dokazuje, že její původ byl nepochybně český.

Weiss

Není známo, odkud přišla rodina Weissů do Bukovce, vzhledem k příjmení lze však s nejvyšší pravděpodobností předpokládat, že se jedná původně o německý rod.

---

²²⁷ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 224r.

²²⁸ NA Praha, fond č. 55 – Josefínský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, *Bukovec*.

²²⁹ NA Praha, fond č. 57 – Stablní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, *Bukovec*.

²³⁰ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 175v.

²³¹ NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

²³² NA Praha, fond č. 57 – Stablní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, *Bukovec*.

²³³ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 69r.

²³⁴ *Liber mortuorum III. 1771–1789*, fol. 4r

²³⁵ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 217r.

²³⁶ *Trauungsmatrik der Pfarre Mogolzen IX. 1911–1931*, fol. 31v

Prvním zaznamenaným příslušníkem této rodiny v Bukovci je jistý Bastl (Sebastian) Weiss, který hospodařil v roce 1677 na statku, jenž patřil v roce 1654 Janu Schitlandtovi.²³⁷

Jak píše ve své práci věnující se sociální stratifikaci panství Horšovský Týn v 17.–19. století Ivana Němečková, ze soupisu poddaných podle víry z roku 1651 (který byl považován za ztracený, a autorka jej objevila) vyplývá, že „na panství Horšovský Týn přicházela nezanedbatelná část čeledi a podruhů z německých oblastí (...). Rovněž Jan Fridrich uvedl, že kolem roku 1621 žilo na panství Horšovský Týn cca. 19 % etnických Němců. Němčina, která byla v pramenech používána (rozuměno v pramenech, které vznikaly na panství Horšovský Týn v inkriminované době), je součástí hornoněmecké skupiny nářečí a bývá v literatuře označována jako hornofalcký dialekt (typický pro oblast západních Čech). Jeho charakteristickým znakem je záměna souhlásek „W“ a „B“ (např. Vastl – Wastl, Habel – Hawel).“²³⁸

Považuji proto za velice pravděpodobné, že podobný scénář se týká i rodiny Weissových, která se usadila v okolí Bukovce. Nejstarší bukovecká matrika, vedená od roku 1672, však příliš informací o této rodině nepřináší. Dozvídáme se z ní alespoň, že Bastl Weiss pravděpodobně nebyl samostatný dobrodruh, hledající své štěstí v Čechách, ale jeho rodina zde byla alespoň částečně zakořeněná. Usuzuji tak na základě záznamu z matriky zemřelých, který nás informuje, že „23. February A 1685 pochowana gest przy chramu panie Czczowskim (míněn je kostel sv. Mikuláše v Čečovicích, který byl filiálním kostelem bukovecké farnosti) Katerzina Waisowa weku sweho mage 83 leta.“²³⁹

Předpokládám, že rodina Weissů tak do Čech mohla přijít někdy v průběhu třicetileté války, ovšem v době, kdy žil Bastl Weiss, nebyla v oblasti ještě příliš rozvětvená. Bastl Weiss pak mohl nastoupit jako čeledín na statku jiného etnického Němce Jana Schitlandta a statek od něj někdy mezi lety 1651 a 1677 získat. Jakým způsobem se mu to podařilo, nelze zjistit. Možné je, že Bastl Weiss statek vyženil, ovšem muselo by se tak stát ještě před rokem 1671, protože matriky o tom mlčí.

Bastla Weisse každopádně považuji za předka tohoto rodu v Bukovci. V roce 1705 již rodina ve vsi vlastnila dva statky, když je kromě Bastla na seznamu bukoveckých sedláků uváděn i Hans Weiss. Bastl Weiss je na svém statku zachycen i *Tereziánským katastrem* (v roce 1713) a seznamem hospodářů z roku 1716, ovšem *očitá vizitace*

---

²³⁷ *Revizitace Berní ruly*, fol. 40r.

²³⁸ I. NĚMEČKOVÁ, *Sociální stratifikace panství Horšovský Týn v 17.–19. století*, s. 14–15.

²³⁹ *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 65r.

Tereziánského katastru, která proběhla roku 1722, již jako třetího z bukoveckých sedláků na místo Bastla Weisse uvádí Hanuše Smazala. Jelikož matriky, které jsou opětovně vedeny od roku 1721 (takže v jejich vedení existuje mezera mezi lety 1696 a 1721), o smrti Bastla Weisse mlčí, lze předpokládat, že někdy mezi roky 1716 a 1721 zemřel a jeho statek přešel na rodinu Smazalů.

Jiný osud čekal druhý rodinný statek, který spravoval Hans Weiss. Ten zemřel 30. července 1721 zaopatřen všemi svátostmi ve věku 40 let.²⁴⁰ Jelikož jeho syn (rovněž Hans) byl v této době ještě nezletilý, ujala se správy statku jeho manželka Eva, která je uvedena jako majitelka gruntu v *očitě vizitaci Tereziánského katastru* (zapsána jako *Ewa Weysin*).²⁴¹ Pozoruhodné je, že jako hospodářka na statku je v urbáři čečovického panství uváděna ještě k roku 1757, ve kterém musel být její dědic, Hans Weiss (uváděný jako hospodář na statku až v roce 1772), již dávno dospělý. Zda se jednalo o chybu panského úředníka při zápisu, nebo Eva skutečně spravovala rodinné hospodářství až do své smrti, nevím. Pravděpodobně díky ní však rod v Bukovci vydržel ještě další staletí.

V polovině 18. století žilo v Bukovci hned několik nositelů příjmení Weiss. Kromě již zmíněných Evy a Hanse například i Wenzl Weiss. Narození jeho dcery se týká zajímavý záznam, který hlásá: „*Die I octobris baptizavi idem infantem Poxelinam honestoru(m) Parentum: Wenzeslai Weiss et Margaritae*“.²⁴² Hlavní kmotrou malé *Poxeliny* (Polyxeny) Weissové se stala *Poxelina* Bublová z Čěčovic, svědky křtu pak byli Kateřina Raschková a Jan Lischka z Bukovce.

Malá *Poxelina* však záhy zemřela, a tak stejným jménem pojmenovali rodiče i svou další dceru, která se narodila roku 1754. Nezměnila se ani hlavní kmotra, křtu však tentokrátě svědčili Vavřinec Raschka z Čěčovic a Markéta Lischková z Bukovce.²⁴³

Nutno podotknout, že označení „důstojní rodiče“ (*honestorum Parentum*) se v matrice běžně neužívalo a jednoznačně to svědčí o tom, že se Wenzl Weiss se svou ženou museli těšit v rámci vsi všeobecné vážnosti. Někdy mezi lety 1757 a 1772 nastoupil Wenzl Weiss do držení statku, který dříve patřil Bastlu Weissovi, ovšem několik desetiletí na něm hospodařil Hanuš Smazal.²⁴⁴

---

²⁴⁰ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 169v.

²⁴¹ NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

²⁴² *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 62v.

²⁴³ *Ibidem*, fol. 76v.

²⁴⁴ *Urbář panství Čěčovice 1772*.

Význam rodiny nadále stoupal. V roce 1775 je uveden v č.p. 17, které do té doby patřilo již zmíněné rodině Pernglo sedlák (*rusticus*) Vít Weiss, který zde pak hospodařil ještě řadu let.²⁴⁵ Vedle něj se postupně začali prosazovat i další příslušníci rodu, jako byl například Martin Weiss, který byl v roce 1783 uveden jako sedlák v č.p. 6.²⁴⁶ *Josefínský katastr* k roku 1787 pak zaznamenává absolutní majetkovou dominanci rodiny v rámci vsi, protože podle něj Johann, Martin, Wenzl, Veit a Georg Weissovi vlastnili v Bukovci hned pět domů (č. p. 4, 6, 13, 17, a 19).²⁴⁷ Své výsadní hospodářské postavení si rodina udržela i do roku 1838, ve kterém jsou mezi bukoveckými majiteli domů a pozemků (někdy i v rámci vsi relativně značně rozlehlých) uváděni Johann, Mathes, Georg a Andreas Weissovi.²⁴⁸ Právě Johanna se týká již zmiňovaná smutná událost úmrtí novorozené dcery dne 24. prosince 1820.²⁴⁹

Rodina Weissů v Bukovci a okolí zůstala i ve 20. století, přičemž existovaly jak české, tak německé větve rodu. Například Matěj Weiss vykonával na přelomu století funkci polního hlídače v Čechovicích, odkud se později přestěhoval do Staňkova, kde se mu narodila dcera Božena. Jak již vyplývá z jejího jména, tato větev rodiny hovořila česky.²⁵⁰ Naopak rodiny sedláka Petera Weisse z Bukovce (č.p. 6)²⁵¹ anebo sedláka Wenzela Weisse z Malého Malahova (č.p. 7) hovořily německy.²⁵²

Zatímco německy hovořící příslušníci rodiny po válce museli odejít, čeští členové v Čechách zůstali. Dost možná z rodiny jmenovaného Matěje Weisse pochází i Miroslav Veis, který se narodil roku 1920 ve Vránově (poblíž Staňkova), stal se učitelem a po barvitě životní cestě, během které učil na různých místech v tehdejší Protektorátu Čechy a Morava (mimo jiné i v Červené Řečici u Pelhřimova) a nevyhnulo se mu ani totální nasazení (od roku 1943 ve Vlašimi), načež 6. června 1945 vstoupil do *Komunistické strany Československa*, se 2. září 1945 v rámci osidlování pohraničí po odsunu Němců přistěhoval do Bukovce, kde se stal řídícím učitelem zdejší školy.²⁵³ Mezi

---

²⁴⁵ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 11v a 26r a NA Praha, fond č. 55 – Josefínský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, *Bukovec*.

²⁴⁶ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 30r.

²⁴⁷ NA Praha, fond č. 55 – Josefínský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, *Bukovec*.

²⁴⁸ NA Praha, fond č. 57 – Stabilní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, *Bukovec*.

²⁴⁹ *Liber baptizatorum VI 1803–1835*, fol. 90v.

²⁵⁰ *Trauungsmatrik der Pfarre Mogolzen IX. 1911–1931*, fol. 28v.

²⁵¹ *Ibidem*, fol. 95v.

²⁵² *Ibidem*, fol. 44v.

²⁵³ *Kronika obce Bukovec*, fol. 2r–3v a 10v–11r.

novými osídlenci byl i Josef Weis.²⁵⁴ Je tak dost dobře možné, že se (možná, aniž by to sami věděli) vrátili do původní kolébky svého rodu v Čechách.

4.6. Další významné bukovecké rodiny

Bubla

Rod Bublů patří mezi ty rodiny, které se v okolí Bukovce hojně pohybovaly již v polovině 17. století, kdy jsou příslušníci rodu zaznamenáváni ve Štichově a ve Všekarech a v roce 1672 je doložen také Petr Bubla z Čečovic.²⁵⁵ V Bukovci na krátký čas vlastnil Matěj Bubla statek po Jiřím Rzachovi, a to někdy v letech 1683 až 1713 (ve vsi je spolehlivě doložen v roce 1695).²⁵⁶ V polovině 18. století pak žil Matyáš (Mathias) Bubla jako podruh na statku Andree Mahala (č.p. 12) a zemřel ve věku 63 let v roce 1771.²⁵⁷ V 18. století, zdá se, rodina v obci nikdy žádný dům nevlastnila, ale její členové se zde a v okolí pravidelně objevovali. Rodina byla pravděpodobně vždy česká²⁵⁸ a po roce 1945 se v Bukovci v rámci českého osídlování usadili Jan a Josef Bublovi.²⁵⁹

Fitztum

Tato rodina v Bukovci příliš výraznou stopu nezanechala a její členové nejsou v pojednávané době nikdy uvedeni mezi bukoveckými sedláky, přesto se však shodou okolností jedná pravděpodobně o nejznámější bukovecký rod, bohužel v negativním slova smyslu. V Bukovci se totiž narodil Josef Fitztum i jeho žena Elisabeth Bäuml, kteří se později stali rodiči Josefa Fitztuma, nacistického politika, SS-Gruppenführera a generálporučíka Waffen-SS. Sám generál se však nenarodil v Bukovci, ale již v dolnorakouském Loimersdorfu. Konce války se nedožil, zemřel 10. ledna 1945 ve Vídni při automobilové nehodě.²⁶⁰

V Bukovci jsou zaznamenáni například Matthias Fitztum, podruh v č.p. 16 v roce 1774²⁶¹ a posléze, od roku 1776, v č.p. 15.²⁶² Kromě něho žil v Bukovci i Wenzl Fitztum, zaznamenaný k roku 1827, který byl obecním kovářem.²⁶³ Nepřekvapí, že rodina byla převážně německá a pravděpodobně (soudě podle příjmení) i německého původu.

---

²⁵⁴ *Kronika obce Bukovec*, fol. 10v–11r.

²⁵⁵ *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*, fol. 2r, 2v a 31r.

²⁵⁶ *Ibidem*, fol. 41v.

²⁵⁷ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 3v.

²⁵⁸ Srov. např. *Trauungsmatrik der Pfarre Mogolzen IX. 1911–1931*, fol. 112v.

²⁵⁹ *Kronika obce Bukovec*, fol. 11r.

²⁶⁰ Srov. Wolfgang GRAF, *Österreichische SS-Generäle. Himmlers verlässliche Vasallen*, Klagenfurt am Wörthersee – Lublaň – Vídeň 2012, s. 185 a Ernst KLEE, *Das Personenlexikon zum Dritten Reich*, Frankfurt nad Mohanem 2007, s. 154.

²⁶¹ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 8r.

²⁶² *Ibidem*, fol. 61v.

²⁶³ *Liber baptizatorum VI 1803–1835*, fol. 97v.

Některé z větví rodiny se však počeštily a v okolí Bukovce zůstaly i po druhé světové válce.

Fronk

Rodina Fronků (později též Franků) přišla do Bukovce někdy ve druhé polovině 17. století. Roku 1677 je jmenován Josef Fronk jako majitel statku po Pavlu Krejzovi. Jeho statek pak někdy po roce 1683 získal Hans Weiss. Na jiném statku je k roku 1705 doložen Jiří Fronk, který zemřel v Bukovci 19. listopadu 1726.²⁶⁴ Ještě v roce 1757 na téže usedlosti hospodařil jeho stejnojmenný dědic, ovšem již nebyl počítán mezi bukovecké sedláky, ale byl označen pouze za chalupníka.²⁶⁵ K roku 1772 již rodina v Bukovci žádný z domů nevlastnila, v okolí ale žila i nadále. V roce 1927 je například doložen německý zemědělec (*Landwirt*) Johann Fronk, žijící v Horšovském Týně.²⁶⁶

Král

Rodina Králů v Bukovci působila nejpozději od roku 1705, ve kterém je Tomáš Král uveden jako majitel jednoho z bukoveckých statků. V roce 1725 pak zemřel v Bukovci jistý Jan Král ve věku 24 let, a ve stejném roce zde zemřely i Anna Králová (60 let) a Helena Králová (67 let).²⁶⁷ Sám Tomáš Král zemřel 17. prosince 1732.²⁶⁸ K roku 1757 na rodinném statku ještě hospodařil jeho stejnojmenný dědic, ovšem poté již rodina ve vsi žádné majetky nevlastnila. Z mladší doby je však doložena z bezprostředního okolí Bukovce, například k roku 1927 žil v nedalekém Štichově (č.p. 31) tovární dělník Wenzel Král, narozený „mlatci“ (*Drescher*) Janu Královi ze susedních Čečovic (č.p. 24).²⁶⁹ V širším okruhu je pak doložen i Anton Král z Kladrub k roku 1925.²⁷⁰

Mikiš

Vít Mikiš je v letech 1705–1716 doložen jako hospodář na statku, který později dostal č.p. 6.²⁷¹ Na stejném statku hospodařil nejpozději od roku 1722 jeho dědic Jan (*Hans*) Mikiš, který je zde jako hospodář uváděn ještě v roce 1757. Nedlouho poté přešel statek na Josefa Weisse.²⁷²

---

²⁶⁴ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 172v.

²⁶⁵ *Urbář panství Čečovice 1772*.

²⁶⁶ *Trauungsmatrik der Pfarre Mogolzen IX. 1911–1931*, fol. 115v.

²⁶⁷ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 172r.

²⁶⁸ *Ibidem*, fol. 175v.

²⁶⁹ *Trauungsmatrik der Pfarre Mogolzen IX. 1911–1931*, fol. 117v.

²⁷⁰ *Ibidem*, fol. 94v.

²⁷¹ *Seznam hospodářů z r. 1716* a NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

²⁷² *Urbář panství Čečovice 1772*.

Kromě výše zmíněných členů rodiny je v Bukovci zaznamenán i Vít Mikiš, podruh z č.p. 9, který zemřel v roce 1771 ve věku 72 let.²⁷³ Na počátku druhé poloviny 18. století vlastnil dům č.p. 22 ve vsi také Adam Mikiš, kterého uvádí ještě v roce 1772 urbář horšovskotýnského panství. Tento záznam je však chybný, protože domkář (*casarius*) Adam Mikiš zemřel již v roce 1771 ve věku 48 let a ve vlastnictví domu jej následoval jeho dědic Matyáš Mikiš.²⁷⁴ Ten je v domě doložen ještě v roce 1787, ovšem později rodina v Bukovci nefiguruje. K roku 1927 je pak doložen i německy hovořící sedlák Josef „Miksch“ z nedalekých Semošic.²⁷⁵

Platzký

K roku 1705 je uveden jako sedlák v Bukovci Jan Platzký, který na svém statku hospodařil až do své smrti 16. června 1738.²⁷⁶ Statek (č.p. 21) poté přešel na jeho syna stejného jména, který je v jeho držení zaznamenán k roku 1757.²⁷⁷ Později jej získal Šimon Medek a rodina Platzkých obývala nově postavený dům č.p. 11, jehož majitelem byl Šimon Platzký.²⁷⁸ Ten dům vlastnil ještě v roce 1787, později jej však, stejně jako v případě statku č.p. 51, získala rodina Medků.

Říha

Rodina Říhů je v Bukovci doložena již na sklonku 16. století, když na jednom z menších bukoveckých statků hospodařil jistý „Rziha Zoubek“.²⁷⁹ V průběhu 18. století žádný statek ve vsi nevlastnili, ale objevují se zde opět až okolo poloviny 19. století. V roce 1911 je zmíněn Johann Rziha z č.p. 8 a jeho syn Andreas, který byl kovářem.²⁸⁰ V roce 1928 se pak Wenzel Schimka, domkář v Bukovci a nemanželský syn Anny Schimkové, dcery zesnulého Josefa Schimka, domkáře z Bukovce č.p. 30, oženil s Katharinu Rzihovou, narozenou v Bukovci č.p. 8, domkáři Josefu Rzihovi a Katharině Steinbach, pocházející z Bukovce č.p. 21.²⁸¹

Venda

V tomto případě se snad jedná o zkomolení jména „Benda“, které bylo v oblasti poměrně hojně rozšířené (například bukovecký sedlák Jan Venda, který zemřel roku 1696, byl v roce 1690 označena jako „*Benda rusticus Buceowicensis*“).²⁸² Rodina Vendů

---

²⁷³ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 2v.

²⁷⁴ *Ibidem*, fol. 4r.

²⁷⁵ *Trauungsmatrik der Pfarre Mogolzen IX. 1911–1931*, fol. 107v.

²⁷⁶ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 178v.

²⁷⁷ *Urbář panství Čečovice 1772*.

²⁷⁸ *Ibidem*.

²⁷⁹ *Dílčí cedula 1587*, fol. 70v-72r.

²⁸⁰ *Trauungsmatrik der Pfarre Mogolzen IX. 1911–1931*, fol. 76v.

²⁸¹ *Ibidem*, fol. 128v.

²⁸² Srov. M. POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, s. 76–77.

(Bendů) hospodařila na statku v Bukovci minimálně od roku 1651 do roku 1757. Její historie ve vztahu ke vsi je pravděpodobně ještě podstatně starší, protože v urbáři obsaženém v dílčí ceduli z roku 1587 je mezi bukoveckými hospodáři uveden „*Brož na Bendovském*“.²⁸³ Určitou zvláštností rodiny je, že v Bukovci vlastnila pouze jeden statek a všichni hospodáři, kteří jsou na něm uvedeni, měli křestní jméno Jan (či jeho německé podoby *Johann* nebo *Hans*). Rodina je na tomto statku zaznamenána v letech 1651, 1677, 1683, 1705, 1713, 1716, 1722 a 1757.²⁸⁴ Kromě toho například v roce 1763 zemřel v Bukovci podruh Martin Benda ve věku 70 let.²⁸⁵ Později rodina ves opustila, ale v okolí se jedinci s tímto příjmením vyskytovali i nadále.

---

²⁸³ *Dílčí cedule 1587*, fol. 71v.

²⁸⁴ Viz tabulky 6, 7 a 8.

²⁸⁵ *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*, fol. 121v.

5. Hospodaření bukoveckých

Doposud jsme se zabývali rodinami a jedinci, kteří v Bukovci žili, avšak jen velmi málo jsme se zmínili o domech, které obývali a půdě, na níž hospodařili. V základní rovině je rozdělení bukoveckých pozemků odhadnutelné již v roce 1587, protože k tomuto roku máme doloženo z urbáře, obsaženého v dílčí ceduli, jež vznikla u příležitosti dělení dědictví po Janu mladším Popelu z Lobkowicz mezi jeho syny Kryštofa a Viléma,²⁸⁶ že v Bukovci se nacházelo celkem čtrnáct usedlostí, z nichž však byly tři pusté.²⁸⁷ Ačkoliv nám tento urbář nic neříká o rozloze půdy, která k jednotlivým statkům přináležela, můžeme jejich velikost aproximovat na základě výše odvodů a robotních povinností, kterými byly jednotlivé grunty zatíženy.

Daleko přesnější a přehlednější informace nám však přináší o necelých 70 let později *Berní rula*, která zachycuje výměru orné půdy, na které bukovečtí sedláci hospodařili. *Berní rula* má pro nás snad ještě větší význam z toho důvodu, že je to první pramen, od kterého jsme schopni sledovat vývoj ve vlastnictví jednotlivých statků: Bylo totiž dobrým zvykem, že pozdější urbáře a katastry vedle jména soudobého hospodáře rovněž uváděly, kdo na statku hospodařil podle *Berní ruly* (či její *revizitace* z roku 1683). Pokud se zaměříme na posloupnost bukoveckých hospodářů na jednotlivých statcích ve vsi v 17. století, zjistíme z dochovaných pramenů, že bude mít podobu, kterou znázorňuje tabulka 6:

Tabulka 6: Vývoj majitelů bukoveckých usedlostí v letech 1651–1683

1651	1677	1683	„Č.P.“ ²⁸⁸
Sedláci			
Jiřík Valenta	Jiří Smazal	Jiří Smazal	15
Kilián Blažek	Kilián Blažek	Kilián Blažek	14
Jan Schitlandt	Bastl Weiss	Bastl Weiss	13
Petr Bláha	Jiří Rzach	Jiří Rzach	12
Michal Chmelíř	Michal Chmelíř	Michal Chmelíř	6

²⁸⁶ M. POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, s. 55.

²⁸⁷ M. POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, s. 56.

²⁸⁸ Číslo popisné v této době ještě používáno nebylo a bylo nemovitostem přiřazeno až v 70. letech 18. století. V tomto případě se tedy jedná jen o zpětné označení sloužící k lepší identifikaci nemovitosti.

Tomáš Cikán	Martin Schwab	Martin Schwab	3
Pavel Krejza	Josef Fronk	Josef Fronk	25
Matouš Špinka	Matouš Špinka	Matouš Špinka	17
Jan Venda	Jan Venda	Jan Venda	5
Matěj Pernglo	Tomáš Taus	Tomáš Taus	4
Petr Vaňka	Jan Kireš	Jan Kireš	24
Jiřík Chmelíř	Jan Vavřinec	Jan Vavřinec	21
Michal Kapoun	Ulrich Vurm	Ulrich Vurm	16
Chalupníci (zahradníci)			
Mikoláš Prokop	Mikoláš Prokop	Leonhard Paulus	?
Jakub Valentin	Jakub Valentin	Jakub Valentin	?

Zdroj: Iva ČADKOVÁ – Magda ZAHRADNÍKOVÁ, Berní rula. Svazek 24, Díl 2, Kraj Plzeňský, Praha 2002 a SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 673, Sign. 11, Kart. č. 6, Revizitace Berní ruly

Díky pramenům, které nám umožňují zrekonstruovat posloupnost bukoveckých hospodářů na jednotlivých statcích, můžeme některým těmto nemovitostem přiřadit i čísla popisná, kterých se jim reálně dostalo až o více než století později. Samozřejmě nevím, zda poloha budovy statku je totožná s polohou stavby, které bylo číslo popisné během číslování přiřazeno, takže tato čísla je zapotřebí brát spíše jen jako orientační určení statku. Situaci rovněž komplikuje skutečnost, že různé urbáře často uváděly jednotlivé hospodáře v rozdílném pořadí.

V prvních letech 18. století bohužel nemůžeme sledovat všechny domy ve vsi, protože z tohoto období existuje pouze jmenný seznam bukoveckých hospodářů z roku 1705. Ten je následně doplněn *fassi* k *Tereziánskému katastru*, jež vznikla roku 1713 a nakonec opět jmenným seznamem majitelů usedlostí, tentokrát z roku 1716. Vývoj v tomto období, zahrnujícím první dvě desetiletí 18. století, znázorňuje tabulka 7:

Tabulka 7: Vývoj majitelů bukoveckých usedlostí v letech 1705–1716

1705	1713	1716	„Č.P.“
Sedláci			
Jan Smazal	Jan Smazal	Jan Smazal	15
Matěj Smazal	Matěj Smazal	Matěj Smazal	14
Bastl Weiss	Bastl Weiss	Bastl Weiss	13
Matěj Bubla	Martin Vaňka	Martin Vaňka	12
Vít Mikiš	Vít Mikiš	Vít Mikiš	6
Mikuláš Pernglo	Mikuláš Pernglo	Mikuláš Pernglo	3
Hans Weiss	Hans Weiss	Hans Weiss	25
Tomáš Král	Tomáš Král	Tomáš Král	17
Jan Venda	Jan Venda	Jan Venda	5
Tomáš Taus	Tomáš Pernglo	Tomáš Pernglo	4
Jiří Vaňka	Jiří Vaňka	Jiří Vaňka	24
Jan Platzký	Jan Platzký	Jan Platzký	21
Chalupníci			
Jiří Fronk ²⁸⁹	Jiří Fronk	Jiří Fronk	16
Domkáři			
-	-	Hans Zobl	?
-	-	Jakub Valentin	?

Zdroj: Seznam hospodářů z r. 1705, NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., Horšovský Týn, panství – fasse, Seznam hospodářů z r. 1716

Jelikož mezi lety 1683 a 1705, která od sebe dělí poslední sloupec pozorování tabulky 6 a první sloupec pozorování tabulky 7 uplynulo relativně dost času (22 let), na

²⁸⁹ V tomto roce je Jiří Fronk uveden ještě mezi sedláky, viz NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., Horšovský Týn, panství – fasse.

většině bukovských gruntů došlo za tuto dobu ke změně hospodáře. Zatímco na některých statcích došlo i ke změně rodiny, která jej obhospodařovala, na jiných statcích nastoupila do správy nová generace téže rodiny. Pouze na dvou nebo na třech statcích zůstal za celou dobu stejný hospodář.²⁹⁰

Kompletní změnu doznaly rovněž „nesedlácké“ kategorie. Pozoruhodné je především „přeřazení“ usedlosti „č.p. 16“ z kategorie statků do kategorie chalup. Nutno podotknout, že tato změna byla poměrně opodstatněná: Již podle *revizitace Berní ruly* z roku 1683 náleželo k této usedlosti pouze 14 ½ strychů polností a její majitel nedisponoval žádnými potahy. Jak uvádí Josef Pekař ve své *Knize o Kosti*, v základní rovině mohl být rozdíl mezi sedlákem a chalupníkem představován velikostí jejich pozemkového majetku, když za sedláka byl považován hospodář, který měl více než 3/8 lánu. Chalupník disponoval pozemky o rozloze 1/8–3/8 lánu a majitel domu, který neměl ani 1/8 lánu, byl domkář.²⁹¹ Problémem tohoto rozdělení je, že lán původně neznačil jednotku pozemkové výměry a rozloha, kterou tento pojem označuje, proto není jednotná. Pekař uvádí, že se pohybovala v rozmezí 60–64 strychů (korců).²⁹² Podle tohoto určení se tedy usedlost „č.p. 16“ skutečně řadí mezi usedlosti chalupnické.

Druhým možným členěním, které Pekař pozoroval na kostecku, ale může být zcela jistě použito i pro Bukovec, je jednoduché rozdělení na základě vlastnictví potahů, podle něhož je sedlákem každý, kdo disponuje alespoň jedním potahem (dvěma koňmi či voly).²⁹³ Jak již bylo zmíněno, majitel usedlosti „č.p. 16“ žádné potahy nevlastnil, a proto je jeho zařazení mezi chalupníky nanejvýš oprávněné.

Ne zcela jednoznačná je situace ohledně Hanse Zobla a Jakuba Valentina. Jejich jména byla totiž na seznam bukovských hospodářů z roku 1716 dopsána až druhotně (navíc v kategorii sedláků!). Vzhledem k tomu, že Hans Zobl je v roce 1722 *očitou vizitací Tereziánského katastru* uveden mezi domkáři, předpokládám, že tento stav platí i pro rok 1716 (ve kterém ani u jednoho z těchto hospodářů není zaznamenáno vlastnictví žádné půdy). Zmíněnou situaci v roce 1722 znázorňuje tabulka 8:

---

²⁹⁰ Přesné určení není možné, protože nám to neumožňují chybějící matriční záznamy.

²⁹¹ Josef PEKAŘ, *Knihy o Kosti, díl druhý*, Praha 1935, s. 92.

²⁹² *Ibidem*, s. 106–107.

²⁹³ *Ibidem*, s. 92.

Tabulka 8: Vývoj majitelů bukoveckých usedlostí v letech 1722–1772

1722	1757	1772	Č.P.
Sedláci			
Jan Smazal	Jan Smazal	Lorenz Raschka	15
Matěj Smazal	Matěj Smazal	Adam Smazal	14
Hanuš Smazal	Hanuš Smazal	Wenzl Weiss	13
Martin Vaňka	Martin Vaňka	Andreas Mahal	12
Jan Mikiš	Jan Mikiš	Josef Weiss	6
Tomáš Král	Tomáš Král	Benedikt Wandlik	3
Jan Venda	Jan Venda	Šimon Smazal	25
Tomáš Pernglo	Tomáš Pernglo	Václav Pernglo	17
Tomáš Klíma	Tomáš Klíma	Wolf Sierba	5
Eva Weissová	Eva Weissová	Hans Weiss	4
Jiří Vaňka	Jiří Vaňka	Havel Vaňka	24
Jan Platzký	Jan Platzký	Šimon Medek	21
Chalupníci			
Jiří Fronk ²⁹⁴	Jiří Fronk	Lorenz Raschka	16
Domkáři			
Caspar Felix	Caspar Felix	Hans Kagr	10
Hans Zobl	Hans Zobl	Hans Schwab	20
Petr Burda	Petr Burda	Matěj Lorentz	26
Matěj Karban	Matěj Karban	Tomáš Liška	27
Hans Modling	-	-	-

²⁹⁴ V tomto roce je uveden ještě mezi sedláky, viz NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

Nově postavené domy			
-	-	Hans Stierba	8
-	-	Kryštof Valentin	9
-	-	Šimon Platzký	11
-	-	Martin Smazal	19
-	-	Adam Mikeš	22
-	-	Šimon Draxmandl	23
-	-	Obecní kovárna	7
-	-	Dům obecního pastýře	18
Ostatní			
-	-	Fara	1
-	-	Škola	2

Zdroj: NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., Horšovský Týn, panství – fassa a SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 9, K. 9, Urbář panství Čečovice 1772

Z této tabulky je patrný prudký rozvoj kategorie domkářů. Tento vývoj odpovídá trendu, jehož počátky spadají do konce 17. století. Ivana Němečková ve své práci zabývající se sociální stratifikací panství Horšovský Týn od 17. do 19. století uvádí, že v této době (od konce 17. století) začala být osidlována obecní půda, takže výměra velkých statků se nesnižovala, ale vedle nich vyrůstaly nové domy, které měly jen minimální, často i vůbec žádnou pozemkovou držbu.²⁹⁵

Výrazný nárůst počtu domů ve vsi pozorujeme mezi lety 1757 a 1772. Zajímavé je, že urbář z roku 1772 uvádí mezi novými domy i obecní kovárnu a domek obecního pastýře. Obecní pastýři byli ve vsi pochopitelně již dřív, podle údajů z roku 1587 musel platit bukovecký pastýř jednu libru pepře (přes půl kilogramu) roční daně. Zdá se však, že někdy před rokem 1772 bylo pro vykonavatele tohoto povolání vystavěno v Bukovci nové obydlí. Jelikož se jedná o „projekt obecního charakteru“, mohli bychom uvažovat o

²⁹⁵ I. NĚMEČKOVÁ, *Sociální stratifikace panství Horšovský Týn v 17.–19. století*, s. 62.

tom, že k tomu došlo v roce 1771 v rámci výrazných stavebních úprav, které ve vsi realizoval majitel panství.²⁹⁶

Konečně dva poslední seznamy, které v této práci uvedu, vycházejí z takzvaného *Josefínského katastru* z roku 1787 a ze *Stabilního katastru*, k němuž se podklady v Bukovci shromažďovaly roku 1838. Výsledky těchto šetření znázorňuje tabulka 9:

Tabulka 9: Vývoj majitelů bukoveckých usedlostí v letech 1787–1838

1787	1838	Č.P.
Fara	Fara	1
Škola	Škola	2
Michael Wollitzer	Wenzl Schübl	3
Johann Weiss	Mathes Teinor	4
Wolfgang Stierba	Johann Weiss	5
Martin Weiss	Mathes Weiss	6
Georg Wondra	Georg Wondra	7
Johan Stierba	Josef Stierba	8
Andreas Sachenz	Johann Geigl	9
Franz Füchtel	Johann Füchtel	10
Šimon Platzký	Antonín Medek	11
Andreas Mahal	Adam Schübl	12
Wenzl Weiss	Georg Weiss	13
Adam Smazal	Jiří Smazal	14
Jan Smazal	Jiří Smazal	15
Michael Schübl	Martin Raschka	16
Vít Weiss	Andreas Weiss	17
Tomáš Routscha	Jakob Teinor	18

²⁹⁶ Touto investicí se blíže zabývám v kapitole *Bukovecká farnost*.

Georg Weiss	-	19
Adam Stadtherr	Georg Reindl	20
Jiří Medek	Josef Steinbach	21
Matěj Mikiš	Jiří Šesták	22
Paul Woutz	Mathes Steinbach	23
Havel Vaňka	Wolfgang Vaňka	24
Wolfgang Straka	Georg Straka	25
Matěj Lorenz	Georg Straka	26
-	Martin Raschka	27
Jakub Gabriel	Mathes Stierba	28
-	Mathes Stierba	29

Zdroj: NA Praha, fond č. 55 – Josefský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, Bukovec a NA Praha, fond č. 57 – Stabilní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, Bukovec

Je třeba upozornit na skutečnost, že především ve *Stabilním katastru* došlo přímo v pramenu k řadě pozdějších úprav, ve kterých byla jména hospodářů u jednotlivých čísel popisných škrtnuta a přepsána jmény novými, patřícími vesměs pozdějším majitelům. V těchto případech jsem porovnal konkrétní vlastnictví s údajem uvedeným na *Indikační skice* a přednost dostalo jméno, které tato skica uváděla.

Stabilním katastrem, který zachycuje situaci v první polovině 19. století, ukončíme naše sledování vlastnického vývoje jednotlivých bukoveckých usedlostí. Při celkovém zhodnocení je nejvíce patrná poměrně značná nestálost v majetkovém vztahu bukoveckých rodin k jednotlivým usedlostem: Žádný ze sledovaných statků nevydržel za zaznamenané období (dlouhé necelých dvě stě let) v majetku jedné rodiny.

5.1. Tereziánský katastr

Výměra polností

Zkraje 18. století, konkrétně z roku 1713, je zachycena rozloha jednotlivých bukoveckých statků, která byla zjišťována v rámci příprav pro vznik nového katastru, který později vstoupil ve známost jako *první (rustikální) katastr tereziánský*. Tento katastr začal být připravován pravděpodobně již záhy po začátku 18. století, ovšem práce na něm

se oproti původním očekáváním výrazně protáhly a dokončeny byly až krátce před polovinou 18. století. Pozoruhodné navíc je, že tento nový katastr, jehož vznik si vyžádal mimořádně vysoké náklady, byl platný pouze devět let a v roce 1757 byl vystřídán takzvaným *druhým tereziánským katastrem*, který však vycházel ze stejných podkladů.²⁹⁷

Sběr těchto podkladových materiálů začal na panství Horšovský Týn v roce 1713, ve kterém vrchnost podle vladařova nařízení sestavila a podala takzvané *rustikální fasse* (dnešní terminologií bychom tento archaický pojem mohli nazvat „přiznáním k pozemkové dani“), zaměřené na poddanskou půdu v jednotlivých obcích, které panství patřily. Jednotlivé *fasse* sestavovali a potvrzovali panští úředníci. Aby bylo zajištěno, že nebudou při vyplňování *fassí* podvádět (tedy nejčastěji podhodnocovat skutečné výměry pozemků), musely být jednotlivé *fasse* potvrzeny rychtáři a úředníky z okolních panství.²⁹⁸ Přesto, jak si záhy ukážeme, k podhodnocování v hojně míře docházelo (mnohdy dokonce k velmi výraznému).

První tereziánský katastr zachycoval poměrně širokou škálu jednotlivých typů pozemků. V první řadě se koncentroval na polnosti, které rozdělával podle jejich kvality na „dobré“, „prostřední“ a „špatné“. Vedle toho zaznamenával i lada, pastviny, ostatní zarostliny a louky.²⁹⁹ U jednotlivých pozemků pak uváděl nejen jejich rozlohu, ale i polohu, zaznamenanou podle názvů polních a lučních cest a tratí.³⁰⁰ Z podrobnosti informací, které katastr obsahoval, je zřejmé, že s ním měla centrální vláda velké plány: Josef Pekař uvádí, že v průběhu příprav byl dokonce občasně označován i jako „stabilní katastr“, takže se jednoznačně očekávalo, že bude v platnosti po velmi dlouho dobu.³⁰¹ Rozdělení polností v Bukovci, jak bylo zapsáno do *rustikálního přiznání (fasse)* v roce 1713, zachycuje tabulka 10:

Tabulka 10: Polnosti v Bukovci dle rustikální fasse z roku 1713

Jméno	Počet polí	Výsev		Lada		Pusté a zarostlé		Revizitace Berní ruly
		Str.	Věr.	Str.	Věr.	Str.	Věr.	Str.
Jan Smazal	22	24	-	2	-	2	-	28

²⁹⁷ J. PEKAŘ, *České katastry 1654–1789*, s. 101.

²⁹⁸ *Ibidem*, s. 108.

²⁹⁹ *Ibidem*, s. 109.

³⁰⁰ *Ibidem*.

³⁰¹ *Ibidem*, s. 111.

Matěj Smazal	26	-	-	24	-	4	-	28
Bastl Weiss	14	20	-	6	-	3	2	27
Martin Vaňka	19	21	-	8	2	4	-	33
Vít Mikiš	13	21	2	5	-	1	3	28
Mikuláš Pernglo	10	16	-	4	-	1	1	21
Hans Weiss	13	16	-	3	1	1	1	20
Tomáš Král	13	21	-	3	2	3	-	28
Jan Venda	15	21	-	6	2	3	3	31
Tomáš Pernglo	12	30	-	2	-	1	2	33
Jiří Vaňka	9	11	1	3	-	1	2	16
Jan Platzký	9	12	-	5	-	-	-	16
Jiří Fronk	8	9	-	2	2	2	3	14 ½
Celkem	183	246	3	49	9	26	17	323 ½

Zdroj: NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., Horšovský Týn, panství – fasse

Tabulka v prvním sloupci obsahuje jména hospodářů, kterým statek v roce 1713 patřil. Druhý sloupec informuje o počtu polí, do kterých byl jejich celkový polní majetek rozdělen. Toto číslo nám však nevyovídá nic o jeho celkové rozloze; v tomto ohledu jsou důležité až sloupce „Výsev“, „Lada“ a „Pustá a zarostlá“ (pole). Jednotlivé sloupce jsou pak pro zpřesnění rozděleny na *strychy* a *věrtel*, přičemž platí, že jeden strych se rovná čtyřem věrtelům.³⁰² Pod položkou „Výsev“ je zamýšlena plocha polí, kterou hospodář skutečně oséval a na níž aktivně hospodařil. „Lada“ pak představují polnosti, které (jak vyplývá z názvu), ležely ladem, to znamená, že se na nich aktivně nehospodařilo, ačkoliv toto hospodaření bylo fakticky možné. Konečně „Pustá a zarostlá“ pole byla taková, na nichž se nehospodařilo delší dobu (minimálně několik let) a aby

³⁰² 1 strych odpovídal v roce 1713 rozloze přibližně 2 837 metrům čtverečním, později, od roku 1763 přibližně 2 877 metrům čtverečním. Zajímavé je, že strych byl rovněž jednotkou objemu, která se rovnala přibližně 93 litrům. Plošný strych byl pak definován jako plocha, kterou lze osít jedním strychem obilí. Alternativním názvem pro strych byl „korec“ a výměra 1 strychu byla velmi podobná jako výměra 1 „jitra“, takže se rovněž tato dvě jednotková označení mohla mezi sebou volně zaměňovat.

mohla být obdělána, muselo by se nejprve vynaložit značné množství práce na jejich přípravu. Pro možnost porovnání s předchozím stavem byly připojeny i hodnoty obsažené v rámci *revizitace Berní ruly* z roku 1683, které tvoří poslední sloupec tabulky. Ještě upozorním, že půda byla již v rámci *fasse* rozdělena podle kvality (dobrá, prostřední, špatná), této otázce se však budeme věnovat podrobněji níže.

Z tabulky je patrné, že příznání se od výsledků obsažených v rámci *revizitace* liší jen nepatrně, v některých případech vůbec. Například pozemky Bastla Weisse narostly podle příznání o 2 strychy a 2 věrtele, zatímco pozemky Tomáše Krále se zmenšily o 2 věrtele. Pozemky Jiřího Fronka pak zůstaly takřka beze změny. Celkově se plocha bukoveckých polností mírně zvýšila: Jestliže podle *revizitace* z roku 1683 měla celkovou výměru 323 strychů a 2 věrtele, podle *fasse* z roku 1713 to bylo 328 strychů a 1 věrtel.

Jak se později ukázalo, tyto proklamované hodnoty se od reálného stavu zásadně lišily. Josef Pekař již ve své *Knize o Kosti* upozorňuje, že v příznáních z let 1713 a 1714 byla tendence výměry značně podhodnocovat.³⁰³ Z toho důvodu byla ustanovena zvláštní komise, která měla tato příznání přezkoumat a potvrdit jejich pravdivost.³⁰⁴ Tato šetření, pro která se používalo označení „očítá vizitace“ (*Ocular Visitation*) byla prováděna speciálně vybranými komisaři velmi detailně a z toho důvodu probíhala velmi pomalu. Josef Pekař píše, že se komise na větších panstvích mohla zdržet i na několik měsíců, protože za den zvládla přeměřit průměrně jen 3,8 usedlostí.³⁰⁵

Kromě přezkoumání údajů, které obsahovaly *fasse*, zjišťovala tato komise i údaj nový, takzvanou „areu“. Josef Pekař ji popisuje takto: „*Co polí orných se týče, stanoví (komise) jednak všude nově plochu osevu podle tříd jakostních dle výnosu zrn, jednak plochu arey. Zdá se, že celek orné půdy ve vsi daly zhruba vyměřiti. Ale stanoví areu rolí i u každého jednotlivého gruntu, a to vedle výměry podle osevu (...). Na Kostecku je patrně nepochybně, že čím pole je horší, tím menší udává se plocha arey na rozdíl od plochy osevu.*“³⁰⁶ Z toho je patrné, že plocha „arey“ se přesně nerovná součtu výměr všech polí (tedy součtu výměry všech osetých bonitních tříd, lad a pustých a zarostlých polí), ale této hodnotě odpovídá jen přibližně.

---

³⁰³ J. PEKAŘ, *Knihy o Kosti, díl druhý*, s. 35.

³⁰⁴ J. PEKAŘ, *České katastry 1654–1789*, s. 113.

³⁰⁵ J. PEKAŘ, *České katastry 1654–1789*, s. 115.

³⁰⁶ *Ibidem*.

Na Bukovci proběhlo šetření této komise v roce 1722, tedy jen devět let od doby, kdy bylo podáno původní přiznání. Výsledky, které byly v rámci tohoto šetření zjištěny, uvádí tabulka 11.

Tabulka 11: Počty a výměry polí bukoveckých hospodářů dle očitě vizitace Tereziánského katastru z roku 1722

Jméno	Počet polí	Celková výměra (area)		Výsev		Lada		Pusté a zarostlé	
		Str.	Věr.	Str.	Věr.	Str.	Věr.	Str.	Věr.
Jan Smazal	22	69	1 ¾	52	½	3	1 ½	11	2 ¼
Matěj Smazal	26	79	½	63	1	-	1	13	2
Hanuš Smazal	21	55	2	43	3 ¼	-	-	9	3 ¾
Martin Vaňka	29	69	3 ½	58	2	-	1	9	1
Jan Mikiš	19	61	¾	53	1 ¾	-	-	7	1 ¾
Tomáš Klíma	20	45	¼	34	2 ¾	1	2	7	½
Eva Weissová	22	45	2 ¾	34	2 ½	-	3	8	3 ½
Tomáš Král	22	64	-	50	1 ½	-	-	12	½
Jan Venda	22	64	3 ½	54	1 ¾	-	2	7	3 ½
Tomáš Pernglo	25	93	2 ¾	76	1 ½	-	-	14	1 ¾
Jiří Vaňka	17	43	3 ¾	36	-	-	-	6	2 ¾
Jan Platzký	21	51	1 ½	40	3 ¼	-	-	8	2
Jiří Fronk	16	31	2 ¼	23	2	-	-	4	-
Caspar Felix	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hans Zobl	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Petr Burda	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Matěj Karban	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Hans Modling	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Obecní pole	11	92	-	5	-	9	-	78	-
Celkem	293	867	1 ¼	626	3 ¾	15	2 ½	202³⁰⁷	1 ¼

Zdroj: NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., Horšovský Týn, panství – fasse

Z tabulky je na první pohled zřejmé, že se výsledky, k nimž dospěla komise, od údajů, které obsahovala *fasse*, zcela diametrálně liší. Zatímco podle přiznání z roku 1713 nebyl ve vsi ani jeden „celoláník“, ³⁰⁸ očitá vizitace provedená komisí jich nachází hned sedm (podle „celkové výměry“, která odpovídá výše popsanému pojmu „area“). Podle výsevu pak byli ve vsi dva sedláci, kteří toto kritérium splňovali, dalších pět pak bylo těsně jen pod touto hranicí (počítáno od 50 osetých strychů výše).

Při tomto zjištění se nabízí zcela zřejmá otázka: Jak je možné, že existoval tak diametrální rozdíl mezi roky 1713 a 1722? A jaký byl skutečný stav? Odpověď na druhou otázku je přitom podstatně jednodušší: S ohledem na pozdější údaje (zaznamenané například takzvaným *Josefínským katastrem* z roku 1787) se domnívám, že lze věřit výsledkům, které uvedla *očitá vizitace* v roce 1722. Otázku, která byla položena jako první, takto jednoduše zodpovědět nelze. Dle mého názoru existují tři možné scénáře, které tuto situaci vysvětlují:

Podle prvního z nich se jedná o pokus o „daňový podvod“, při němž byla udána záměrně podhodnocená rozloha s nadějí, že skutečné hodnoty nebude nikdo ověřovat. Druhý možný scénář je takový, že do *fasse* byly v podstatě jen přepsány a mírně poupraveny výsledky *revizitace*, ale ke skutečnému přeměrování pozemků v té době nedošlo. Konečně třetí hypotetická možnost je taková, že sedláci získali novou půdu, které se domohli buďto na úkor půdy panské (dominikálu) či půdy církevní, anebo vymýcením lesních pozemků. Prameny, které by dokládaly třetí možnost, se mi však nepodařilo dohledat, a tak ji nepovažuji za příliš pravděpodobnou.

Pokud se zaměříme na první dva scénáře, tak ty mají spolu hodně společného. Především to, že oba vycházejí z *Berní ruly*. Protože totiž *Berní rula* i její *revizitace* vykazují velmi podobné hodnoty jako *fasse* z roku 1713, mohlo by to znamenat, že i oba

³⁰⁷ V tomto případě se však jedná o chybu výpočtu v prameni. Správná hodnota by měla být 199 strychů.

³⁰⁸ Majitel polností o rozloze alespoň 60 strychů.

předchozí prameny byly (s nejvyšší pravděpodobností záměrně) podhodnocené. První scénář by byl pak takový, že by tento stav byl odhalen, ale záměrně tajen s nadějí, že když budou výsledky odpovídat předchozím oficiálním údajům, nebudou vykazované hodnoty vzbuzovat žádnou výraznou pozornost. Druhý scénář je pak v podstatě stejný s tím rozdílem, že k přeměření pozemků ani nedošlo a byly uvedeny jen odhady založené právě na předchozích zaznamenaných výsledcích.

Každopádně je jisté, že *očitá vizitace* tuto situaci změnila zcela zásadním způsobem. Z původně ne příliš movitých hospodářů se najednou stávají relativně bohatí statkáři. Nejbohatším z nich byl příslušník tradiční bukovecké rodiny Tomáš Pernglo, který měl oseto celkem 76 strychů a 1,5 věrtelů polí. Dalších téměř 14,5 strychů polí měl zarostlých a pustých. To je velmi výrazný rozdíl oproti původně uváděným 30 osetým strychům a 3 strychům, které měly ležet ladem nebo být zarostlé, jak to uvádí *fasse*. Podobě tak „zázračně zbohatli“ všichni bukovečtí sedláci, a tyto výsledky se jasně projeví i na celkových hodnotách za celou ves. Zatímco podle *fasse* měla mít plocha osetých polí jen 328 strychů a 1 věrtel, *očitá vizitace* nalezla oseto celkem 626 strychů a 3 $\frac{3}{4}$ věrtelů polí, což představuje takřka dvojnásobný nárůst. Žádný z bukoveckých sedláků si pochopitelně oproti roku 1713 majetkově nepohoršil.

Na skutečnost, že komise poměrně výrazně skutečný výsev polí navyšovala, upozorňuje i Josef Pekař.³⁰⁹ Situace v Bukovci se však zdá být možná až příliš vysoká, takže lze uvažovat o možnosti, že bukovečtí sedláci skutečně nějakou novou půdu získali (ačkoliv k tomu patrně neexistují žádné doklady).

Konečně ve vizitační zprávě se rovněž objevuje nová položka „Obecní pole“, která z pohledu „arey“ zabírá druhou nejvyšší rozlohu, hned po pozemcích náležejících ke statku Tomáše Perngla, které jsou z hlediska výměry ještě o 1 strych a 2 $\frac{3}{4}$ věrtelů rozlehlejší. Užitná hodnota obecních polí však byla velmi malá. Oseto bylo jen 5 strychů, zato drtivá většina jejich rozlohy (celých 78 strychů) byla dlouhodobě nevyužívaná a zarostlá. Na závěr této problematiky uvádím v tabulce 12 shrnutí dosavadních výsledků.³¹⁰

---

³⁰⁹ J. PEKAŘ, *České katastry 1654–1789*, s. 115.

³¹⁰ Současně bych čtenáře rád upozornil, že se tyto výsledky mírně liší od těch, které uvádějí autoři publikace *Tereziánský katastr český*. Podle jejich podání v Bukovci hospodařilo 17 hospodářů (chybí zde jeden hospodář s pozemky o výměře do 1 strychu) na osetých polí o rozloze 629 strychů a 3 věrtelů. Mírně se liší i plocha lad a pustých a zarostlých polí. Srov. A. CHALUPA – M. LIŠKOVÁ – J. NUHLÍČEK – F. RAJTORAL, *Tereziánský katastr český. Svazek 2*, s. 13.

Tabulka 12: Souhrn majetku bukoveckých hospodářů k roku 1722

Počet hospodářů	Do 1 str.	15,1–30 str.	31–60 str.	60 a více str.	Pole		Lada		Pastviny (Pusté a zarostlé)	
					St.	V.	St.	V.	St.	V.
18	5	1	10	2	626	3 ¾	15	2 ½	202	1 ¼

Zdroj: NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., Horšovský Týn, panství – fasse

Kvalita polí

Další aspekt, který *Tereziánský katastr* (jak jeho *fasse*, tak i *očítá vizitace*) uvádí, je kvalita půdy. Vzhledem k tomu, jakým způsobem byla vyplněna *fasse* co se týče rozlohy polností, asi příliš nepřekvapí, že všichni bukovečtí sedláci měli podle tohoto přiznání hospodařit pouze na půdě III. třídy, která byla z hlediska kvality (bonity) definována jako „špatná“. Rovněž v tomto ohledu však došlo během *očité vizitace* ke značné korekci, jak to znázorňuje tabulka 13, avšak je pravdou, že poměrně výrazná převaha „špatné půdy“ zůstala zachována.

Tabulka 13: Bonita půdy podle očité vizitace z roku 1722

Jméno	Dobrá půda		Prostřední půda		Špatná půda	
	Str.	Věr.	Str.	Věr.	Str.	Věr.
Jan Smazal	7	2	7	3 ½	36	3
Matěj Smazal	6	-	11	1 ½	45	3 ½
Hanuš Smazal	5	1	4	-	34	2 ¼
Martin Vaňka	8	1	8	-	42	1
Jan Mikiš	4	-	8	1	41	¾
Tomáš Klíma	6	1 ½	4	½	24	¾
Eva Weissová	3	1/2	5	1/2	26	1 ½

Tomáš Král	5	1	11	1 ½	33	3
Jan Venda	7	-	10	3	36	2 ¾
Tomáš Pernglo	11	1 ½	14	1	50	3
Jiří Vaňka	7	2 ½	5	2	22	3 ½
Jan Platzký	6	½	5	-	29	2 ¾
Jiří Fronk	4	-	2	1	17	1
Caspar Felix	-	-	-	-	-	-
Hans Zobl	-	-	-	-	-	-
Petr Burda	-	-	-	-	-	-
Matěj Karban	-	-	-	-	-	-
Hans Modling	-	-	-	½	-	-
Obecní pole	-	-	-	-	5	-
Celkem	81	3 ½	97	3 ½	447	¾

Zdroj: NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., Horšovský Týn, panství – fasse

Jak vyplývá z tabulky, „dobrou půdu“ našla vizitační komise jen u zhruba 13 % bukoveckých polních pozemků. O něco více, přibližně 15,5 % polní půdy, bylo zařazeno do kategorie „prostřední“ a zbylých 71,5 % výměry polností ve vsi pak bylo tvořeno půdou „špatnou“. Do poslední kategorie patřila i všechna obecní pole.

Největším vlastníkem půdy s dobrou kvalitou byl Tomáš Pernglo (11 strychů). Žádný jiný bukovecký sedlák neměl nad 10 strychů kvalitní půdy. Nejblíže se tomuto stavu blížil Martin Vaňka (8 strychů) a trojice hospodářů tvořená Janem Smazalem, Janem Vendou a Jiřím Vaňkou, kteří měli každý po 7 strychích dobré půdy. Naopak nejméně kvalitní půdy náleželo ke statku, na němž hospodařila vdova Eva Weissová (3 strychy). Jen o strych bonitní půdy více pak měli Jan Mikiš a Jiří Fronk.

U „prostřední“ půdy jsou hodnoty o něco vyšší. Nejmajetnějším bukoveckým sedlákem je v tomto ohledu opět Tomáš Pernglo (14 strychů), 10 a více strychů měli ještě Matěj Smazal (11 strychů), Tomáš Král (11 strychů) a Jan Venda (10 strychů). Vzato

z opačného konce, nejméně „prostřední půdy“ náleželo Jiřímu Fronkovi (2 strychy), po čtyřech strychích pak měli Hanuš Smazal a Tomáš Klíma.

Konečně nejhorší („špatná“) půda, jejíž výnosy byly opravdu neuspokojivé (mnohdy nedosahovaly ani dvojnásobku osevu), zabírala největší díl bukoveckých polí. Půda mohla být za neúrodnou považována z řady důvodů. Tím nejmarkantnějším z nich zřejmě bylo výrazné zvrásnění terénu, ve kterém Bukovec leží, což způsobovalo, že se živiny během dešťů z půdy poměrně rychle odplavily a půda měla tendenci být písčité až kamenitá.

Nejvíce špatné půdy měly statky Tomáše Perngla (50 strychů), Matěje Smazala (45 strychů), Martina Vaňky (42 strychů) a Víta Mikiše (41 strychů). Nejméně měl opět Jiří Fronk (17 strychů) a relativně málo „špatné“ půdy osévali i Jiří Vaňka (22 strychů), Tomáš Klíma (24 strychů), Eva Weissová (26 strychů) a Jan Platzký (29 strychů). Na neúrodné půdě se nacházela i veškerá osetá obecní pole (celkem 5 strychů).

Louky

Rozloha luk, podobně jako rozloha polí, nebyla primárně udávána v plošných jednotkách, ale v jednotkách užitných. Zatímco hodnota strychu byla vyjádřena určitým množstvím osiva, u luk byla situace přesně opačná – měrnou jednotkou byla hodnota sklizně, přesněji řečeno průměrného množství sklizených vozů *sena* a *otavy*.³¹¹

Seno byla tráva z takzvané „první seče“. Ta se prováděla někdy na začátku léta (často v červnu), kdy byla tráva na loukách v důsledku jarního rozkvětu poměrně vysoce narostlá a dala se dobře sekat. Oproti tomu *otava* byla tráva pocházející ze druhé seče, která probíhala někdy koncem srpna (případně pak ještě znovu na začátku podzimu, pokud tráva stihla dostatečně narůst). Je pochopitelné, že tráva během léta vyrostla do podstatně nižší výšky, než během jara (což bylo dáno především vyšší mírou slunečního záru), takže seno a otava se od sebe kvalitativně i vzhledově odlišovaly.

Při sklizení těchto produktů, které měly zásadní význam především pro krmení dobytka během zimních měsíců, se pro jejich odvoz z luk používaly vozy, které posloužily i jako měrná jednotka rozlohy luk. Základní jednotkou byla jedna čtyřspřežní fůra, která vydala za dvě dvouspřežní fůry. Josef Pekař spočítal, že na jednu dvouspřežní fůru (to znamená jednu polovinu čtyřspřežní fůry) sklizeného sena, byla zapotřebí rozloha louky rovnající se přibližně jednomu strychu (korci) osetého pole. Pro otavu však byla tato hodnota dle jeho odhadů odlišná.³¹²

---

³¹¹ J. PEKAŘ, *České katastry 1654–1789*, s. 109.

³¹² J. PEKAŘ, *Kniha o Kosti, díl druhý*, s. 36.

Bukovecké louky se nacházely z větší části v údolí, které vymlel potok Chuchla,³¹³ jenž protéká na severním okraji vsi, a přiléhaly až k panskému rybníku, který je prvně zaznamenán již v roce 1587, ve kterém se nazývá „Pod Bukovcem“ (*Pod Bukowczem*), přičemž se jedná spíše o popisné označení nežli skutečné jméno.³¹⁴ Podle *indikační skici* se tento rybník jmenuje poněkud zvláště „Doluvka“, ovšem již na *skice* byl později ručně připsaný dodnes platný název „Horymír“ (*Hora Teich*).

Výměry bukoveckých luk, uvedené ve výše popsanych měrných jednotkách, udává tabulka 14.

Tabulka 14: Louky ve vlastnictví bukoveckých hospodářů a jejich výnosy podle očitě vizitace z roku 1722

Jméno	Počet luk	Louky ³¹⁵			
		Seno		Otava	
		4	2	4	2
Jan Smazal	5	-	3	-	1 ¼
Matěj Smazal	6	-	4	-	1 ½
Hanuš Smazal	5	-	3	-	1 ½
Martin Vaňka	5	-	2 ¾	-	1 ¼
Jan Mikiš	3	-	2	-	1 ½
Tomáš Klíma	4	-	3	-	1
Eva Weissová	4	-	3	-	1 ¼
Tomáš Král	4	-	4	-	2
Jan Venda	4	-	2	-	1
Tomáš Pernglo	5	-	3 ½	-	1 ½

³¹³ Dodnes platné pojmenování „Chuchla“ jsem poprvé dohledal u Johanna Sommera v jeho *Das Königreich Böhmen* z roku 1839, kde píše: „Ueber Mogolzen und Zetschowitz läuft das von den Sieben Bergen kommende Kukulwasser“. Viz J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Klattauer Kreis*, s. 167.

³¹⁴ Název je vyvozen z věty: „Potuczek zaczyna se od rybniku Wostromeczkeho a gde tim dolem az do rybniku pod Bukowczem“. Viz Gustav HOFMANN, *Zeměpisná jména na Horšovskotýnsku na sklonku 16. století*, in: Zpravodaj místopisné komise ČSAV 8, Praha 1967, s. 358–360, s. 359.

³¹⁵ Hodnoty udávají, kolik čtyř- a dvojsprežních vozů sena či otavy lze z těchto luk získat.

Jiří Vaňka	3	-	1 ½	-	½
Jan Platzký	2	-	1 ½	-	½
Jiří Fronk	1	-	½	-	¼
Caspar Felix	-	-	-	-	-
Hans Zobl	-	-	-	-	-
Petr Burda	-	-	-	-	-
Matěj Karban	-	-	-	-	-
Hans Modling	-	-	-	-	-
Obecní pole	-	-	-	-	-
Celkem	51	-	33 ¾	-	15

Zdroj: NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., Horšovský Týn, panství – fuisse

Z této tabulky je zřejmé, že největším vlastníkem luk co do jejich počtu byl v Bukovci Matěj Smazal, zatímco co do výnosu Tomáš Král. K dalším „velkým“ vlastníků luk patřili Jan Smazal, Hanuš Smazal, Martin Vaňka, Eva Weissová a Tomáš Pernglo. Naopak nejméně luk měl již tradičně Jiří Fronk. Není mi zcela zřejmé, proč zapisující komisaři uváděli hodnoty větší než 2 nadále do dvouspřežních fůr, když logické zařazení by bylo již do fůr čtyřspřežních. Domnívám se, že tak odráželi skutečný stav, během něhož se v Bukovci čtyřspřežní fůry pravděpodobně v této době vůbec nepožívaly. Dohromady bylo ve vsi celkem 51 luk, které vyprodukovaly 33 ¾ fůr sena a 15 fůr otavy.

Stav k roku 1772

Jak vypadala situace v Bukovci padesát let po provedení *očitě vizitace Tereziánského katastru*, zachycuje urbář trauttmansdorffského dominia v Horšovském Týně, vzniklý v roce 1772. Historie vzniku tohoto urbáře je poměrně zajímavá: V rámci svých snah o určitou reformu robotních povinností (o nichž ještě bude řeč) rozhodla Marie Terezie v roce 1771, že jednotlivé české vrchnosti mají předložit zvláštní „urbární komisi“ soupisy povinností svých poddaných, aby mohla být posouzena jejich přiměřenost. Kamil Krofta ve svém *Přehledu dějin selského stavu v Čechách a na Moravě* k tomu píše: „Ze všech českých pánů jediný hrabě Trauttmansdorff předložil urbáře svých panství, jak se o nich dohodl s poddanými (první koncem r. 1772, ostatní na podzim

1773). Císařovna potvrdila tyto urbáře, prohlašujíc, že veřejnost i ona pro vždy přiznávají hraběti čest, že »první jednal tak dobře a křesťansky.«³¹⁶ Zdá se, že hrabě Trauttmansdorff dodal příslušné urbáře ke kontrole jako jediný z českých feudálů.

Mám za to, že oním urbářem, který hrabě Trauttmansdorff komisi předložil, je urbář z roku 1772, jenž je doposud uložen v archivu velkostatku Horšovský Týn. Údaje, které tento urbář obsahuje a jež se vztahují k půdě ve vsi Bukovec, uvádí tabulka 15.

Tabulka 15: Pozemky bukoveckých hospodářů dle urbáře z roku 1772

Jméno hospodáře	Číslo domu	Orná půda a zahrady		Lada, pastviny a porostliny ³¹⁷		Louky (seno a otava)
		Str.	Věr.	Str.	Věr.	Fůry
Sedláci						
Lorenz Raschka	15	52	1	14	3 ¾	4 ¼
Adam Smazal	14	63	1 ¼	13	3	5 ½
Wenzl Weiss	13	44	¼	9	3 ¾	4 ½
Andreas Mahal	12	59	½	9	2	4
Josef Weiss	6	53	2 ¼	7	1 ¾	3 ½
Benedikt Wandlik	3	50	2 ¼	12	½	6
Šimon Smazal	25	54	3	8	1 ½	3
Václav Pernglo	17	76	2 ½	14	1 ¾	5
Wolf Sierba	5	34	3 ½	8	2 ½	4
Hans Weiss	4	34	3 ¼	9	2 ½	4 ¼
Havel Vaňka	24	36	1 ½	6	2 ¾	2
Šimon Medek	21	40	3 ¾	8	2	2

³¹⁶ Kamil KROFTA, *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, Praha 1919, s. 180–181.

³¹⁷ V originále: „Triesch Feldern, Huttwayden und Verwachsungen“.

Chalupníci						
Lorenz Raschka	16	23	2 ³ / ₈	7	-	³ / ₄
Domkáři						
Hans Kagr	10	-	-	-	-	-
Hans Schwab	20	-	-	-	-	-
Matěj Lorentz	26	-	-	-	-	-
Tomáš Liška	27	-	-	-	-	-
Nové domy						
Hans Stierba	8	-	-	-	-	-
Kryštof Valentin	9	-	-	-	-	-
Šimon Platzký	11	-	-	-	-	-
Martin Smazal	19	-	-	-	-	-
Adam Mikeš	22	-	-	-	-	-
Šimon Draxmandl	23	-	-	-	-	-
Obecní kovárna	7	-	-	-	-	-
Dům obecního pastýře	18	-	-	-	-	-
Ostatní						
Fara	1	-	-	-	-	-
Škola	2	-	-	-	-	-
Celkem	-	626	3 ³/₈	130	3 ³/₄	48 ³/₄

Zdroj: SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 9, K. 9, Urbář panství Čechovice 1772

Z urbáře je na první pohled zřejmé relativně značné rozšíření vsi: Přibylo pět nových domků pro domkáře (zatímco jeden ze starých, které uvádí *Tereziánský katastr*

zřejmě zanikl). Kromě toho ve vsi přibyla i obecní kovárna a na seznamu je uveden pod č.p. 18 dům pro obecního pastýře, který zřejmě nahradil starší obecní pastoušku. Žádný z nově postavených domků však nedisponoval vlastním pozemkovým vlastnictvím. Skutečnost, že žádné polnosti ani louky podle tohoto urbáře nevykazuje ani fara a škola, má velmi jednoduché vysvětlení: Ani jedna z těchto budov nepodléhala panskému zdanění a nebyla povinna plnit robotní povinnosti tak, jak k tomu byli vázáni majitelé statků, chalup a domků.

Struktura rozdělení bukoveckých pozemků zůstala oproti *Tereziánskému katastru* bez výraznějších změn. Nejbohatší statek ve vsi i nadále držela rodina Pernglo. Sedlák Václav Pernglo k tomuto roku oséval 76 strychů a 2 ½ věrtele polí, což je jen o 1 věrtel více, nežli oséval jeho předek Tomáš Pernglo k roku 1722. Druhým největším statkem byl i nadále statek č.p. 14, který k roku 1722 vlastnil Matěj Smazal a o padesát let později na něm hospodařil jeho dědic Adam Smazal. Ten oséval o ¼ věrtele více nežli jeho předek.

Mírný nárůst oseté plochy (o 2 ½ věrtele) lze spatřovat i u třetího největšího bukoveckého statku, který k roku 1772 obhospodařoval Andreas Mahal, zatímco v roce 1722 na něm hospodařil Martin Vaňka. Podobně tak tradiční doména rodiny Vendů, statek č.p. 25, na němž v roce 1772 hospodařil Šimon Smazal, měl oproti stavu zaznamenanému padesát let před tím oseto o 1 ¼ věrtele více.

Stejným způsobem bychom mohli postupovat i u dalších statků, přičemž by se potvrdilo, že hodnoty v obou porovnávaných výkazech jsou si velmi podobné a za padesát let, které dělí roky 1722 a 1772, nedošlo ve struktuře ani v rozsahu osévaných polí v Bukovci k žádné výrazné změně. Jen upozorním, že urbář uvádí bukovecké hospodáře v jiném pořadí, nežli je uvádí *Tereziánský katastr*, takže při porovnávání je zapotřebí vycházet ze seznamu, který znázorňují tabulky 7 a 8 na začátku této kapitoly.

Co se týče výměry lad, pastvin a porostlin (tedy zarostlých polí), tak jejich výměra se oproti roku 1722 značně snížila. Zatímco podle *Tereziánského katastru* bylo takových pozemků v Bukovci takřka 220 strychů, v roce 1772 to bylo pouze něco přes 130 strychů. To představuje pokles na zhruba 60 % původní hodnoty. Tento vývoj si vysvětlují tak, že některé ze starších porostlin mohly přerůst za oněch padesát let v les, čímž se změnila kategorie jejich zařazení.

Konečně, jak vyplývá z urbáře, k žádné změně nedošlo ani u rozlohy luk. Z urbáře tak vyplývá, že k roku 1772, ve kterém trval v Čechách již od předchozího roku rozsáhlý hladomor, jemuž podlely stovky tisíc obyvatel země a jenž, jak jsme si ukázali,

s vysokou pravděpodobností zapříčinil i úmrtí několika obyvatel Bukovce, se do výměry oseté půdy nijak nepromítl.

5.2. Josefínský katastr

V roce 1787, tedy relativně krátkou dobu po sestavení urbáře z roku 1772 byla půda v Bukovci opět mapována, tentokrát za účelem sběru podkladů pro takzvaný *Josefínský katastr*. Ten byl v mnoha ohledech přelomový: Dosavadní berní jednotka „usedlost“ byla nově nahrazena „pozemkem“, přičemž v rámci katastru měly být zmapovány veškeré produktivní pozemky v zemi. Dále měly být rozlišeny jejich druhy a určena jejich výměra i výnosnost a samozřejmě muselo být rovněž zaznamenáno, komu který pozemek patří.

Namísto několika málo položek, které doposud obsahovaly pozemkové knihy, urbáře a katastry a které byly vázány na konkrétní hospodáře, respektive jejich usedlosti, zachycuje *Josefínský katastr* v celé katastrální obci Bukovec na 878 jednotlivých pozemků (topografických čísel), rozdělených podle svého druhu na pole, louky a lesy (katastr rozlišoval i vinice, ovšem ty se v Bukovci nenacházely). Celá katastrální obec Bukovec byla dále rozčleněna do devíti menších částí, takzvaných „honů“ (*Fluren*), z nichž každý nesl své specifické pojmenování: I. hon „Místní plac“³¹⁸ (*I. Flur Ortsplatz*), II. hon „K Čechovicím“ (*II. Flur gegen Czetschowitz*), III. hon „Ke Svaté Barboře“ (*III. Flur gegen s. Barbara*), IV. hon „K Černovicím“ (*IV. Flur gegen Czarlowitz*), V. hon „K Nemněnicím“ (*V. Flur gegen Nemlowitz*), VI. hon „Ke Šlovicím“ (*VI. Flur gegen Schlewitz*), VII. hon „K Týnu“ (*VII. Flur gegen Teinitz*), VIII. hon „K Malahovu“ (*VIII. Flur gegen Mallowa*) a IX. hon „Ke Staňkovu“ (*IX. Flur gegen Stankau*).³¹⁹

Za nejzajímavější sdělení, které *Josefínský katastr* poskytuje, považuji informaci o výnosnosti na jochy a sáhy,³²⁰ která se uváděla u každého konkrétního pozemku. Podle typu pozemku se pak jednotlivé výnosnosti rozlišovaly: U polí byla zaznamenávána výnosnost u pšenice, žita, ječmene a ova, přičemž uváděna byla v měřících.³²¹ Louky byly sledovány z pohledu jejich produktivity sena a otavy a konkrétní výnosnost byla

---

³¹⁸ Označení „*Ortsplatz*“ se standardně používalo pro pojmenování území, na němž se rozprostírala vesnická zástavba.

³¹⁹ NA Praha, fond č. 55 – Josefínský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, *Bukovec*.

³²⁰ Plošná jednotka „joch“ je totožná s „katastrálním jitre“ a má výměru 5755 čtverečních metrů. Jeden joch (neboli jedno katastrální jitro) je složeno z 1 600 sáhů. Pro potřeby této práce budeme používat označení jednotky „joch“, ačkoliv se běžněji vyskytuje označení „jitro“.

³²¹ 1 měřice = 62,1 litru.

zaznamenána v centýřích.³²² Konečně u lesa se rozlišovalo, zda v něm roste měkké či tvrdé dřevo a měrnou jednotkou byly sáhy.³²³

Uvádět výsledky tohoto šetření pro každý jednotlivý pozemek by bylo myslím kvůli jejich vysokému počtu značně kontraproduktivní, ovšem pro celkový přehled uvedu sumarizované informace pro celou ves, rozdělenou do devíti honů. Výsledky budou pro přehlednost rozděleny do dvou tabulek, z nichž tabulka 16 bude zaznamenávat polnosti a tabulka 17 zbývající typy pozemků, které se v Bukovci nacházely.

Tabulka 16: Rozdělení polí ve vsi dle Josefského katastru

Hon	Pole					
	Výměra		Obilní výnosnost			
			Pšenice	Žito	Ječmen	Oves
	Jochy	Sáhy	Měřice			
I.	-	-	-	-	-	-
II.	40	156	116 ⁸ / ₃₂	271 ²² / ₃₂	169 ²³ / ₃₂	231 ¹⁰ / ₃₂
III.	33	41	15 ¹⁶ / ₃₂	252	72 ²⁸ / ₃₂	195 ²² / ₃₂
IV.	91	1165	79 ⁵ / ₃₂	573 ²⁵ / ₃₂	130 ¹⁴ / ₃₂	533 ¹⁴ / ₃₂
V.	57	652	41 ⁴ / ₃₂	381 ¹⁰ / ₃₂	109 ²² / ₃₂	319 ²⁵ / ₃₂
VI.	123	1059	93 ¹⁵ / ₃₂	777 ¹ / ₃₂	200 ¹⁶ / ₃₂	693 ²² / ₃₂
VII.	60	9	-	354 ²⁶ / ₃₂	42 ²² / ₃₂	331 ⁴ / ₃₂
VIII.	37	1082	-	224 ¹¹ / ₃₂	29 ²³ / ₃₂	218 ¹⁶ / ₃₂
IX.	74	822	40 ¹⁶ / ₃₂	422 ²² / ₃₂	55 ⁷ / ₃₂	432 ²⁶ / ₃₂
Celkem	518	186	386	3 263 ²¹/₃₂	810 ²⁷/₃₂	2 956 ¹¹/₃₂

Zdroj: NA Praha, fond č. 55 – Josefský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, Bukovec

³²² 1 centýř = 61,6504 kg.

³²³ 1 sáh dřeva = přibližně 6,8 m³ (sáh vídeňský krychlový).

Celková výměra polností v Bukovci dosahovala v roce 1787 výše 518 jochů a 186 čtverečných sáhů.³²⁴ Nejvyšší obilní výnosnost byla zaznamenána u žita (3 263 ²¹/₃₂ měřice) a u ovsa (2 956 ¹¹/₃₂). Naopak relativně málo se v Bukovci pěstoval ječmen (jeho obilní výnosnost byla pouze 810 ²⁷/₃₂ měřice) a nejméně pšenice (386 měřice).

Z tabulky je patrné, že nejvýznamnější část polností se nacházela na území šestého honu (Ke Šlovicím), zatímco první hon, který byl tvořen samotnou vsí, žádné polnosti nevykazoval. Mírně odlišná byla situace u luk a lesů, o jejichž stavu nás informuje tabulka 17.

Tabulka 17: Rozdělení nepolích pozemků ve vsi dle Josefského katastru

Hon	Louky				Lesy			
	Výměra		Seno	Otava	Výměra		Tvrdé	Měkké
	Jochy	Sáhy	Centýře		J.	S.	Sáhy	
I.	4	409	39 ⁸⁷ / ₁₀₀	19 ⁸⁵ / ₁₀₀	-	-	-	-
II.	12	505	51 ⁹⁸ / ₁₀₀	25 ⁷⁴ / ₁₀₀	-	-	-	-
III.	3	395	3 ²² / ₁₀₀	1 ⁹ / ₁₀₀	-	-	-	-
IV.	11	130	16 ⁷ / ₁₀₀	5 ³² / ₁₀₀	49	1 592	-	45
V.	2	1 067	4 ²⁴ / ₁₀₀	1 ²² / ₁₀₀	-	-	-	-
VI.	44	914	94 ⁷⁵ / ₁₀₀	41 ⁵² / ₁₀₀	-	-	-	-
VII.	67	844	50 ¹³ / ₁₀₀	1 ⁶⁴ / ₁₀₀	-	800	-	²⁹ / ₆₄
VIII.	1	290	³⁵ / ₁₀₀	-	-	-	-	-
IX.	28	150	25 ⁵⁶ / ₁₀₀	9 ¹ / ₁₀₀	23	825	-	21 ¹⁰ / ₆₄
Celkem	144	1 504	286 ¹⁷/₁₀₀	105 ³⁹/₁₀₀	74	17	-	66 ³⁹/₆₄

Zdroj: NA Praha, fond č. 55 – Josefský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, Bukovec

³²⁴ V Bukovci podle tohoto měření tedy bylo po přepočtení necelých 300 hektarů polností.

Dohromady byl ze 144 jochů a 1 504 sáhů bukoveckých luk výnos 286 ¹⁷/₁₀₀ centýřů sena a 105 ³⁹/₁₀₀ centýřů slámy. Nejvíce luk se nacházelo v sedmém honu (K Týnu) a poté opět v šestém honu (Ke Šlovicím), tedy na západní straně vsi.

Konečně lesů v Bukovci příliš nebylo. Nacházely se pouze ve čtvrtém, devátém a sedmém honu, ovšem v posledním jmenovaném byla jejich výměra jen zanedbatelná. Na celkové výměře 74 jochů a 17 sáhů lesů rostlo pouze „měkké“ dřevo (pravděpodobně především smrky), jehož produkce dosahovala výše 66 ³⁹/₆₄ sáhů dřeva,³²⁵ tedy asi 450 metrů krychlových.

5.3. Stabilní katastr

Posledním pramenem, kterým se budeme v rámci rozboru bukoveckého hospodaření zabývat, je *Stabilní katastr*. V roce 1838 proběhlo v Bukovci podkladové šetření, při němž byla vyměřena celková rozloha „katastrální obce“, jež dosáhla výše 1 018 jochů a 370 sáhů. Území obce na severu sousedilo s Nemněnicemi a Hradišťanami (*Namlowitz und Radlstein*), na východě s Čečovicemi (*Zatschowitz*), na jihu s Malým Malahovem a Podražnicemi (*Klein Mallowa und Podrassnitz*) a na západě s Pocinovicemi a Šlovicemi (*Potzowitz und Schlewitz*).³²⁶

Rozloha půdy náležející k Bukovci byla rozdělena tak, že 594 jochů a 1 070 sáhů tvořily polnosti, louky měly výměru 58 jochů a 1 100 sáhů, zahrady 4 jochy a 1 225 sáhů, pastviny 137 jochů a 420 sáhů a konečně lesy 198 jochů a 520 sáhů. Dohromady tyto pozemky tvořily kategorii produktivní půdy, jež měla celkovou výměru 985 jochů a 860 sáhů.

Neproduktivní část celkové výměry obce, která byla tvořena například zastavěnou plochou (2 jochy a 1 480 sáhů), potokem Chuchlou a bukoveckými rybníky (850 sáhů) či cestami (25 jochů a 940 sáhů), zabírala celkově rozlohu 29 jochů a 1 230 sáhů.³²⁷

Považuji za důležité upozornit na skutečnost, že proti těmto výsledkům byla podána řada protestů za strany jednotlivých majitelů půdy a situace se v průběhu doby také mírně měnila, proto docházelo (opakovaně) k aktualizaci původně zaznamenaného stavu. Originální hodnoty, zapsané černým inkoustem, byly při takovýchto úpravách přeškrtnuty inkoustem červeným a tím samým inkoustem byla zapsána i hodnota nová. Některé doplňující či zpřesňující protokoly pocházejí například z října až listopadu roku

---

³²⁵ 1 sáh dřeva = přibližně 6,8 m³ (sáh vídeňský krychlový)

³²⁶ NA Praha, fond č. 57 – Stabilní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, *Bukovec*.

³²⁷ *Ibidem*.

1845, dále z let 1850, 1851 či z roku 1854, ve kterém byla například upravena celková suma stavebních parcel. Další „revizitaci“ vedl již 18. ledna 1855 Matyáš Beran, a podobně.³²⁸

Pro účely této práce však vycházím z hodnot originálních, jednak proto, že u opravených hodnot není vždy možné spolehlivě určit, v jakém roce byly zapsány a také proto, že celkové hodnoty pocházející z originálního záznamu jsou běžně používány i v dokumentech mladšího data. Souhrnný pohled na využití půdy v Bukovci k roku 1838 znázorňuje tabulka 18.

Tabulka 18: Rozdělení pozemků ve vsi dle Stabilního katastru

Pozemek	Třída	Počet parcel	Dominikál		Rustikál		Celkem	
			Jochy	Sáhy	Jochy	Sáhy	Jochy	Sáhy
Pole	I.	58	17	1 015	64	805	82	220
	II.	115	20	560	123	215	143	775
	III.	63	15	600	46	1055	62	55
	IV.	411	-	-	307	20	307	20
Louky	I.	44	9	550	12	495	21	1045
	II.	115	4	550	32	1105	37	55
Zahrady	-	43	1	300	3	-	4	12
Pastviny	-	398	6	595	130	1425	137	420
Lesy	I.	9	3	60	67	450	70	510
	II.	81	9	925	110	410	119	1335
Celkem produktivní	-	1336	87	355	898	505	985	860
Celkem³²⁹	-	1428	88	880	929	1 090	1 018	370

Zdroj: NA Praha, fond č. 57 – Stabilní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, Bukovec

³²⁸ Viz NA Praha, fond č. 57 – Stabilní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, Bukovec.

³²⁹ Včetně neproduktivní půdy.

Z tabulky vyplývá, že dominikál v roce 1838 zabíral pouze necelých 9 procent celkové půdy ve vsi. Zbýlých 91 % tvořila půda poddanská, přičemž největší zastoupení měly polnosti. *Indikační skica* ukazuje, že pozemky jednotlivých hospodářů ve vsi nebyly koncentrovány do jednoho místa, ale naopak byly rozprostřeny po celém katastrálním území obce.³³⁰

Zpravidla mívaly jednotlivé pozemky více či méně obdélníkový tvar, přičemž byly relativně velmi úzké, a naopak značně dlouhé. Tento tvar má především u polí své logické opodstatnění, protože díky němu se minimalizoval počet obrátek orného zařízení, které musel hospodář při orání polní půdy vykonávat.

Pokud ležely polnosti ve svahu, byly většinou orientovány tak, že delší strana více méně kopírovala vrstevnice kopce. Také tato poloha měla své praktické opodstatnění: Jelikož jednotlivá pole byla od sebe oddělena mezemi, vznikala tak ve svahu řada zátaras, které zadržovaly vodu, jež při deštích stékala a kromě toho, že mohla zaplavit blátem louky a domy v údolí, by také vyplavovala živiny z půdy. Meze samozřejmě tento problém zcela vyřešit nemohly, výrazně však přispěly k jeho zmírnění.

Jak vyplývá z předcházejícího textu, jednotlivé pozemky ve vsi i jejich vlastníci doznávali v rozmezí let 1700–1850 poměrně častých změn. Lze však předpokládat, že jejich základní struktura byla vytvořena již ve středověku, čemuž napovídá poměrně značně pravidelné rozmístění jednotlivých pozemků. Velcí statkáři mívali své majetky zastoupeny ve všech devíti honech,³³¹ zatímco drobní hospodáři měli jen velmi malý majetek, v některých případech sestávající jen z jejich domku a zahrady, která jej obklopovala.³³²

5.4. Robotní a další povinnosti bukoveckých

Již od časů středověku bylo poddanské obyvatelstvo vázáno povinnostmi odvádět své vrchnosti berně (nejprve v naturální podobě, později i v penězích) a jeho drtivá část musela rovněž pro svého pána robotovat. Tyto povinnosti, především pak robotní, však nebyly až do doby bitvy na Bílé Hoře příliš tvrdé.

Stav v Bukovci k roku 1587 zachycuje urbář obsažený v dílčí ceduli z tohoto roku, podle něhož byli bukovecští poddaní povinováni robotou na podzim, na jaře a během

---

³³⁰ ČÚZK: *Stabilní katastr. Indikační skici a císařské otisky. Čechy - 0665-1 Bukovec – původně Mogolzen (Bukowec) – mapováno 1838*, 2011 [online]. [cit. 30. 3. 2017].

³³¹ Pro rozdělení do honů viz podkapitulu zabývající se Josefským katastrem.

³³² ČÚZK: *Stabilní katastr. Indikační skici a císařské otisky. Čechy - 0665-1 Bukovec – původně Mogolzen (Bukowec) – mapováno 1838*, 2011 [online]. [cit. 30. 3. 2017].

senoseče. Na podzim musela většina bukoveckých hospodářů robotovat 4 dny, stejně tak na jaře a k tomu ještě museli pro vrchnost pracovat ½ dne během senoseče. Hned deset z celkem třinácti bukoveckých hospodářů tak muselo své vrchnosti obětovat ročně 8 ½ dne, zbylí hospodáři ještě podstatně méně.³³³

Vedle toho museli hospodáři platit již zmíněné berně, a to vždy na sv. Jiří (24. dubna) a na sv. Havla (16. října). Největší berně ve vsi, kterou platil Tůma (Tomáš) Taus, dosahovala výše 2 kop grošů mišenských a 12 grošů placených dvakrát do roka. Ostatní hospodáři platili méně, někdy i výrazně. K tomu musela většina z nich odvádět vrchnosti ještě čtyři slepice ročně.³³⁴

Z uvedených údajů, především pak z těch, které se týkají roboty, je zřejmé, že zatížení venkovského obyvatelstva na panství Horšovský Týn koncem 17. století nebylo příliš velké, ačkoliv výše berně rozhodně zanedbatelná nebyla. Při kritice robotní povinnosti a panské berně se však mnohdy zapomíná na jeden podstatný fakt: Půda, na níž poddaní hospodařili, patřila jejich vrchnosti a poddaní ji měli v podstatě „propachtovanou“. Na berni a robotu se tak musí pohlížet jako na „nájemné“ za půdu, kterou vrchnost svým poddaným svěřila k užívání. Z tohoto pohledu nepovažují zatížení většiny usedlostí za nepřiměřené.

Situace se však radikálně změnila po bitvě na Bílé Hoře. V tomto období je zaznamenán všeobecný nárůst dávek, které museli poddaní odvádět, míry roboty, a naopak pokles osobní svobody poddaných.³³⁵ Ne vždy však ležela celá odpovědnost za tento stav přímo na majiteli panství, ale v některých případech se o něj zasloužili příliš agilní panští úředníci. Je například doloženo, že Jan hrabě ze Schwarzenbergu ve druhé polovině 17. století dokonce napomínal své úředníky, aby robotní zátěž poddaných snížili a nestanovovali ji „podle toho, čeho vrchnost vůbec potřebuje, nýbrž co poddaní mohou zastati tak, aby při tom mohli si opatřiti obživu.“³³⁶ Tento přístup však bohužel nebyl příliš častý.

Aby bylo postavení poddaných nějakým způsobem chráněno, vydal v roce 1680 císař Leopold I. robotní patent, podle něhož se „zapovídají všechny roboty ve dny sváteční a nedělní, jakož i ukládání takových robot, aby poddaní pro ně byli nuceni pracovati o

---

³³³ *Dílčí cedule 1587*, fol. 70v–72r.

³³⁴ Pro detailní rozbor urbáře vzhledem ke vsi Bukovec viz M. POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, s. 55–65.

³³⁵ Pro bližší informace viz K. KROFTA, *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, s. 101–117. a 124.

³³⁶ K. KROFTA, *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, s. 127.

nedělích a svátcích“.³³⁷ Určitou nevýhodou tohoto patentu však bylo, že se nevztahoval na období žní a pak také to, že v praxi většině poddaných příliš úlevy nepřinesl. To se týká rovněž dalších robotních patentů, vydaných v letech 1717 a 1738.

Rozsah robotních povinností byl v 18. století skutečně zdrcující: Robotující musel na poli trávit v podstatě celý den (od úsvitu do západu slunce, k čemuž se musí připočítat ještě doba cesty do jejich obydlí). A to nesmíme zapomínat na skutečnost, že robota nepředstavovala jedinou formu zátěže poddanského obyvatelstva; to muselo platit nadále berně své vrchnosti, ale také státní daně. Josef Pekař ve své *Knize o Kosti* spočítal, že celkové odvody průměrného statku v Čechách v 1. polovině 18. století dosahovaly výše 70–80 % jeho úhrnných výnosů.³³⁸ Již Kamil Krofta označuje tuto hodnotu za pravděpodobně nadnesenou,³³⁹ faktem ale zůstává, že zatížení venkovského obyvatelstva bylo na hranici únosnosti.

O státní kontribuci se zmíníme jen okrajově. Skládala se v podstatě z trojí daně: *Militare* (daň vojenská), *cemerale* (k dispozici králi, respektive císaři) a *domesticale* (zemská vydání),³⁴⁰ platila se z usedlosti a po polovině 18. století oscilovala okolo částky 60 zlatých. V roce 1748 byla například 60 zlatých z usedlosti, roku 1772 vyrostla na 66 zlatých, po následující dva roky se z usedlostí platilo „pouze“ 57 zlatých, ale poté kontribuce narostla opět na 60 zlatých.³⁴¹

V 70. letech 18. století zintenzívněly snahy o změnu těchto pořádků, které vyvrcholily vypuknutím selských nepokojů v Čechách. Poddaní se totiž mylně domnívali, že je Marie Terezie zbavila robotních povinností, ale vrchnost jim tuto skutečnost úmyslně zatajuje. Ačkoliv na těchto domněnkách nebylo nic pravdivého a Marie Terezie počínání vzbouřenců razantně odsoudila, přesto byl pod tlakem okolností 13. srpna 1775 vydán nový robotní patent, který stanovoval maximální přípustnou výši roboty podle výše kontribuce, kterou jednotlivé usedlosti či poddaní platili.³⁴² Povinnosti pro jednotlivé kontribuční třídy uvádí tabulka 19.

---

³³⁷ K. KROFTA, *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, s. 129.

³³⁸ J. PEKAŘ, *Knihy o Kosti, díl druhý*, s. 200.

³³⁹ K. KROFTA, *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, s. 142.

³⁴⁰ J. PEKAŘ, *České katastry 1654–1789*, s. 57–63.

³⁴¹ K. KROFTA, *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, s. 168.

³⁴² Pro podrobnější informace k této problematice viz K. KROFTA, *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, s. 182–186.

Tabulka 19: Míra robotního zatížení obyvatelstva podle robotního patentu z roku 1775

Třída	Výše kontribuce	Míra roboty	Poznámka
I.	0	13 dní ruční roboty ročně, jedna osoba	Bezzemci (podruzi)
II.	do 57 kr.	26 dní ruční roboty ročně, jedna osoba	Chalupníci
III.	Od 57 kr. do 2 zl. a 51 kr.	1 den v týdnu ruční roboty, jedna osoba	Chalupníci
IV.	Od 2 zl. a 51 kr. do 4 zl. a 45 kr.	-	Chalupníci
V.	Od 4 zl. a 45 kr. do 7 zl. a 7 ½ kr.	-	Chalupníci
VI.	Od 7 zl. a 7 ½ kr. do 9 zl. a 30 kr.	-	Chalupníci
VII.	od 9 zl. a 30 kr.	3 dny v týdnu pěší roboty, jedna osoba	Na I. – VII. třídu se nevztahovala robota potahem
VIII.	Do 14. zl. a 5 kr.	3 dny v týdnu potažní robota, jeden kus dobytka	Sedláci
IX.	Od 14. zl. a 15 kr. do 28 zl. a 30 kr.	3 dny v týdnu potažní robota, dvojspřežní	Sedláci
X.	Od 28 zl. a 30 kr. do 42 zl. a 45 kr.	3 dny v týdnu potažní robota, tři kusy dobytka	Sedláci
XI.	Nad 42 zlatých a 45 krejcarů	3 dny v týdnu potažní robota, dva dvojspřežní potahy	Na VIII. – XI. třídu se také vztahovala povinnost od sv.

			Jana Křtitele do sv. Václava vykonávat 1, 2 nebo tři dny v týdnu jednou osobou pěší robotu, ovšem robotník musel dostávat od vrchnosti chléb.
--	--	--	---

Zdroj: Karel KADLEC, *O poddanství a robotě v zemích českých, Brno 1899*

S dalšími reformami pokračoval i císař Josef II., který se (podobně jako jeho matka) snažil nadále zvyšovat míru osobní svobody poddaných. Na sklonku roku 1781 vydal poměrně známý patent rušící nevolnictví, ovšem jeho význam je dodnes přinejmenším sporný. Řada historiků (včetně Josefa Pekaře) totiž namítá, že v Čechách nevolnictví nikdy nebylo, protože tu bylo pouze dědičné poddanství.³⁴³ Samotné poddanství bylo v monarchii zrušeno až v roce 1848. Z tohoto důvodu se jako zásadnější pro běžný život běžného poddaného té doby jeví další rozhodnutí císaře z roku 1781, kterým značně rozšířil práva poddaných k jejich majetkům: Nadále je mohli svobodně zastavovat, směňovat nebo dokonce i prodávat.³⁴⁴

Zato uvolnění náboženských poměrů, zdá se, nemělo pro Bukovec žádný význam. Jeho obyvatelstvo nadále zůstávalo věrné římskokatolickému vyznání, protestanty ani Židy, natož příslušníky jiných náboženství, jsem ve vsi nezaznamenal.

Vraťme se však zpět k robotním povinnostem poddaných. Jak vyplývá z tabulky 19, robota se dělila na robotu potahem a robotu ruční (pěší). Ruční robota byla doménou chudší části poddaných, kteří nevlastnili žádnou půdu, anebo jí vlastnili relativně málo. Jednalo se tedy o podruhy, domkáře a chalupníky.

Bylo by však chybou na tyto tři zástupce tvořící kategorie vesnického obyvatelstva, jež robotovali bez potahu (tedy ručně), pohlížet jako na nějakou homogenní skupinu. Ve skutečnosti mezi nimi byly značné rozdíly ve společenské hierarchii. Zatímco podruzi, kteří nevlastnili žádný majetek, byli skutečně vnímáni jako nejnížší řádná kategorie (ještě níže byli pochopitelně „lidé na okraji“, například žebráci),

³⁴³ K. KROFTA, *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, s. 196.

³⁴⁴ *Ibidem*, s. 200.

chalupáři oproti nim byli považováni téměř „za pány“, což bylo dáno tím, že měli vlastní hospodářství a s tím spojené jistoty, jimiž podruzi nedisponovali. Vlastní bydlení a často i řemeslo měli rovněž domkáři, kteří tvořili jakousi meziúroveň oddělující podruhy a chalupníky.

Velikost majetku byla tedy přímo úměrná míře, s jakou musel jeho poddanský majitel plnit robotní povinnosti. Vycházelo se při tom z jednoduchého předpokladu: Majitelé velkých statků měli od vrchnosti svěřeno více pozemků, a proto museli odvádět větší množství dávek a roboty. Hospodář přitom mnohdy nerobotoval sám, ale posílal za sebe pracovat některého ze svých čeledínů či příbuzných (nejčastěji potomků).

Období roboty se na horšovskotýnském panství dělilo na dvě části: Na takzvané „dlouhé dny“, které nastávaly od svátku svatého Jiří (24. dubna) a trvaly až do svátku svatého Havla (16. října) a na „krátké dny“, které trvaly od svatého Havla do svatého Jiří. Z tohoto časového vymezení je zjevné, že daleko větší díl robotních povinností spadl do „dlouhých dní“, kdy byla zapotřební především práce na panských polích. V „krátkých dnech“, ve kterých příliš polní práce nebylo, se robotovalo podstatně méně.

Určitá nesnáze spojená s robotou byla přeprava pracovníků na místo výkonu práce. Panská pole totiž mohla být od obydlí poddaných značně vzdálená a robotní práce začínaly (alespoň oficiálně) při východu slunce, kdy již měli být poddaní i s potahy připraveni na polích. Z tohoto důvodu, aby mohli být poddaní využiti ve vzdálenějších částech panství k vykonání práce soustavnějšího charakteru, se občas přistupovalo k takzvané „celotýdenní robotě“, která oproti normálnímu stavu probíhala celý týden v kuse. Je zřejmé, že většina takto robotujících poddaných se během této roboty domů vůbec nevracela a nocovala kde se dalo, nejčastěji přímo na poli.

Míra robotních povinností v Bukovci byla v let značně proměnlivá. Již jsme si ukázali, že v době předbělohorské nebylo zatížení jeho obyvatel příliš vysoké. Poté se však výrazně zvýšilo a kulminovalo okolo poloviny 18. století. Jako příklad robotního zatížení bukoveckých v této době uvádí tabulka 20 údaje k roku 1772.

Tato tabulka obsahuje následující rubriky: *Jména hospodářů*, jejichž usedlosti (statky, chalupy a domky) byly vázány robotní povinností, jejich *povinnost roboty s potahem* (vztahovala se jen na sedláky), rozdělená na robotu v dlouhých a krátkých dnech a poté zatížení *ruční (pěší) robotou*, opět rozdělenou do dlouhých a krátkých dnů. U každého časového intervalu dvou zmíněných typů roboty je pak uvedeno, kolik dní celkem museli v tomto období robotovat a kolik týdnů z toho tvořily celotýdenní roboty.

Nakonec je uvedena rubrika, která shrnuje *celkový počet robotních dní*, které musela usedlost daného hospodáře během jednoho roku odpracovat.

Tabulka 20: Robotní zatížení bukoveckých hospodářů k roku 1772

Roční robot	S potahem se dvěma voly				Ruční robot				Celkem
	Od sv. Jiří do sv. Havla (dlouhé dny)		Od sv. Havla do sv. Jiří (krátké dny)		Od sv. Jiří do sv. Havla (dlouhé dny)		Od sv. Havla do sv. Jiří (krátké dny)		
Jméno hospodáře	Celotýdenní	Celkem v dlouhých dnech	Celotýdenní	Celkem v krátkých dnech	Celotýdenní	Celkem v dlouhých dnech	Celotýdenní	Celkem v krátkých dnech	Roboty celkem
Sedláci									
Lorenz Raschka	2	67	1	26	1	46	-	-	139
Adam Smazal	2	52	2	52	2	62	1	26	192
Wenzl Weiss	2	64	1	26	1	44	-	-	134
Andreas Mahal	2	52	2	52	2	62	1	26	192
Josef Weiss	2	64	1	26	1	44	-	-	134
Benedikt Wandlik	2	64	1	26	1	44	-	-	134

Šimon Smazal	2	52	2	52	2	62	1	26	192
Václav Pernglo	2	70	2	52	2	53	2	52	227
Wolf Sierba	1	41	1	26	1	31	-	-	98
Hans Weiss	1	41	1	26	1	31	-	-	98
Havel Vaňka	1	41	1	26	1	31	-	-	98
Šimon Medek	1	41	1	26	1	31	-	-	98
Chalupníci									
Lorenz Raschka	-	-	-	-	3	96	1	26	122
Domkáři									
Hans Kagr	-	-	-	-	-	-	-	15	15
Hans Schwab	-	-	-	-	-	-	-	15	15
Matěj Lorentz	-	-	-	-	-	-	-	15	15
Tomáš Liška	-	-	-	-	-	12	-	-	12
Nově postavené domy									
Hans Stierba	-	-	-	-	-	12	-	-	12
Kryštof Valentin	-	-	-	-	-	12	-	-	12

Šimon Platzký	-	-	-	-	-	12	-	-	12
Martin Smazal	-	-	-	-	-	12	-	-	12
Adam Mikeš	-	-	-	-	-	12	-	-	12
Šimon Draxmandl	-	-	-	-	-	12	-	-	12
Obecní kovárna	-	-	-	-	-	12	-	-	12
Dům obecního pastýře	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Celkem	20	649	16	416	19	733	6	201	1 999

Zdroj: SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 9, K. 9, Urbář panství Čechovice 1772

Z tabulky vyplývá, že míra robotních činností obyvatel vsi bylo opravdu velmi vysoká. Celkem za rok museli odpracovat 1 999 robotních dní. Nejvíce zatížený byl pochopitelně největší statek ve vsi, který patřil sedláku Tomáše Pernglovi. Tato usedlost musela ročně zajistit celkem 227 robotní dny (které jsou rozdělené mezi mírně převažující dny roboty vykonávané s potahem a dny roboty ruční). Pokud by byly tyto práce vykonávány postupně (ve skutečnosti mnohdy posílal hospodář robotovat například dva čeledíny současně: Jednoho s potahem, druhého k pěší robotě), pak by musel někdo ze statku robotovat v podstatě každý pracovní den v roce (jelikož o většině neděl a církevních svátků, kterých bylo v této době slaveno velké množství, se nerobotovalo).

Velmi vysoké robotní povinnosti (192 dní roboty ročně) měly i další tři bohaté bukovecké statky, z nichž první patřil Adamu Smazalovi, druhý Andreasi Mahalovi a třetí Šimonu Smazalovi. Podstatně nižší robotní zatížení doléhalo na statek Lorenze Raschky (139 dní) a ještě o pět dní méně (tedy 134 dní) musely robotovat statky náležející Wenzlu

Weissovi, Josefu Weissovi a Benediktu Wandlikovi. Nejmenší bukovecké statky pak byly zatíženy robotou v rozsahu 98 dní do roka.

Až překvapivě vysokou míru robotních povinností byla zatížena i chalupa náležející Lorenzovi Raschkovi. Naopak podstatně méně robotních povinností museli vykazovat drobní domkáři. Zatímco „starousedlíci“ robotovali (až na jednu výjimku) 15 „krátkých“ dní ročně, domkář Tomáš Liška a majitelé nových domků museli na panském pracovat 12 dní do roka v období dlouhých dnů. Robotní povinností byla vázána i obecní kovárna, zatímco obecní pastýř byl této práce ušetřen. Stejně tak nemusel robotovat ani učitel a pochopitelně ani bukovecký farář.

Kromě roboty museli bukovečtí hospodáři platit rovněž daně: Státní kontribuce (*Die Gantzjährige Steuer*) a „úroky z gruntů“ (*Grund-Zünß*), který byl splatný dvakrát do roka na svatého Jiří a na svatého Havla. Tyto daně se platily ve zlatých, krejcarech a denárech.³⁴⁵ Nejvíce odváděl opět Tomáš Pernglo, který musel platit roční daň ve výši 40 zlatých, 13 krejcarů a $\frac{3}{4}$ denáru a k tomu ještě vrchnosti 5 zlatých a 8 krejcarů dvakrát do roka. Větší bukovečtí sedláci pak platili ročně okolo 28–35 zlatých a na „úroku z gruntů“ něco mezi 3 a 4 zlatými dvakrát do roka. Menší sedláci odváděli okolo 20 zlatých ročně a méně než 3 zlaté dvakrát do roka. Nejméně „úroku z gruntu“ platil Havel Vaňka, a to jen 1 zlatý a 10 krejcarů dvakrát ročně.

Roční kontribuce jediného bukoveckého chalupníka Lorenze Raschky dosahovala výše 11 zlatých, 20 krejcarů a $3\frac{3}{4}$ denáru, což je o něco málo více než polovina toho, co musel platit nejchudší bukovecký sedlák. K tomu musel odvádět dvakrát ročně své vrchnosti ještě 1 zlatý a 17 krejcarů.

Nejmenší daňové zatížení dopadalo pochopitelně na majitele malých domků. Ti platili kontribuci v rozmezí od 30 krejcarů a $5\frac{5}{8}$ denáru po 1 zlatý, 1 krejcar a $5\frac{3}{4}$ denáru. Povinnost „úroků z gruntu“ se pak u nich pohybovala mezi 0 až 30 krejcarů. Dohromady bukovečtí hospodáři zaplatili ročně 357 zlatých, 50 krejcarů a $3\frac{3}{4}$ denárů státní kontribuce a dvakrát do roka své vrchnosti odvedli na „úrocích z gruntu“ 37 zlatých, 45 krejcarů a 4 denáry. Vedle toho museli odvádět i naturální dávky, například vejce.

Konečně na obyvatele Bukovce se vztahovaly rovněž povinnosti vojenského charakteru. Obecně nebyly příliš velké, ovšem jejich intenzita v různých obdobích (jako byly například napoleonské války) pochopitelně stoupala. Jak uvádí Josef Pekař, rekruti do císařské armády se určovali poměrně podle osedlostí: Pokud bylo rekrutováno

---

³⁴⁵ 1 zlatý se rovnal 60 krejcarům a 1 krejcar 6 denárům.

například 6 000 mužů, z každých 10 osedlostí v zemi byl odveden jeden rekrut. Průměrnou českou vesnici přitom tvořilo něco okolo pěti osedlostí (což znamená, že v průměru připadal jeden rekrut na 2 vesnice).³⁴⁶ Odveden však nemohl být kdokoliv, nástupu do vojska se vyhnul například jak usedlý poddaný (tedy hospodář), tak jeho jediný (nebo nejstarší) syn.³⁴⁷ Na Bukovci jsem se s vojáky setkal jen ojediněle. Například k roku 1791 je zaznamenán voják Šimon Brosch, který později žil v domě čp. 17.³⁴⁸

5.5. Povolání bukoveckých

Robotní povinnosti však pochopitelně nebyly jedinou prací, kterou museli obyvatelé Bukovce v té době vykonávat. Roboty byla v podstatě jen forma platby za to, že jim vrchnost svěřila k užívání nějakou půdu. Ovšem k tomu, aby se uživil, museli poddaní tuto půdu obdělávat. Práce v zemědělství byla nejčastější formou obživy obyvatel Bukovce v té době. Podle údajů obsažených ve stabilním katastru v zemědělství pracovalo více než 96 % obyvatel vsi.³⁴⁹

Pro drtivou většinu z nich navíc byla práce v zemědělství jediným zdrojem příjmů. Jen nepatrný zlomek obyvatel Bukovce měl i jinou živnost. Ale i pokud dělali někteří bukovečtí obyvatelé primárně nějakou živnost, přesto se často alespoň částečně podíleli i na zemědělské výrobě.

Z řemeslníků jsou v Bukovci uváděni například kováři. Tím byl i Jiří Wondra, který bydlel v č.p. 7 k roku 1775.³⁵⁰ Řemeslo bylo zdá se dědičné, protože jej vykonával i jeho stejnojmenný syn, připomínaný na stejném č.p. v roce 1817.³⁵¹ O deset let později je pak jako kovář uváděn Wenzel Fitztum.³⁵²

Dalšími řemeslníky ve vsi byli tesaři (k roku 1820 je připomínán tesař Jan Smazal),³⁵³ švec (například Josef Magnus v roce 1818)³⁵⁴ a podobně. V obci fungovala i hospoda, jejíž počátky spadají snad již do 15. století.³⁵⁵

---

³⁴⁶ J. PEKAŘ, *České katastry 1654–1789*, s. 71.

³⁴⁷ *Ibidem*.

³⁴⁸ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 115.

³⁴⁹ NA Praha, fond č. 57 – Stabilní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, *Bukovec*.

³⁵⁰ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 11v.

³⁵¹ *Liber baptizatorum VI 1803–1835*, fol. 85v.

³⁵² *Ibidem*, fol. 97v.

³⁵³ *Ibidem*, fol. 89v.

³⁵⁴ *Ibidem*, fol. 87v.

³⁵⁵ M. POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století*, s. 64.

Zcela zvláštní postavení měli v Bukovci tři jeho obyvatelé: Farář (případně i jeho kaplani), obecní pastýř a učitel. Bukoveckými faráři jsme se již dopodrobna zabývali v jedné z předešlých kapitol, a tak nyní přiblížím dvě zbývající specifická povolání.

S funkcí obecního pastýře se lze ve vsi setkat v písemných pramenech z konce 16. století, existovala však nepochybně již dlouho předtím. Někdy ve druhé polovině 18. století byla snad původní obecní pastouška nahrazena novým domem pro obecního pastýře, který měl původně č.p. 18, později pak č.p. 28. V č.p. 18 je jako pastýř doložen k roku 1776 Vít Teynor,³⁵⁶ ovšem již v roce 1780 je zde uváděn Petr Stierba.³⁵⁷ Nevím, na jakém principu docházelo ke změnám pastýřů, ale již o rok později je zmiňován jako pastýř, tentokrát již v č.p. 28, jistý Augustin Rippl.³⁵⁸ Ani on však tuto práci nevykonával dlouho a nejpozději do roku 1784 byl nahrazen Jakubem Gabrielem.³⁵⁹ Konečně roku 1794 je jako obecní pastýř sídlící v č.p. 28 uváděn Matěj Stierba.³⁶⁰ Lze se tedy domnívat, že funkce pastýře nebyla stálá, ale byla časově omezená, přičemž střídání zdá se, nebylo úplně pravidelné. Někdo tak mohl být pastýřem jen rok, zatímco jiný i několik let.

Mnohem stálejší bylo z pochopitelných důvodů místo učitele. I přes relativně značné zlepšení úrovně gramotnosti obyvatelstva, ke kterému za sledované období došlo, byl učitel a farář nadále zdaleka nejvzdělanějšími lidmi ve vsi. Ostatně jakkoliv nechci obyvatele Bukovce té doby podezřívát z analfabetismu, některé z jejich podpisů na dokumentech úředního charakteru jsou ještě na počátku 19. století psány jednoznačně nevypsanou rukou a ve shodě s Petráňem souhlasím, že je dost dobře možné, že pisatelé neuměli kromě svého jména napsat nic jiného.³⁶¹

Samotná škola v Bukovci měla č.p. 2 a stála pod kostelem na místě, kde dnes stojí dům se stejným popisným číslem. Ve vsi stála nejpozději koncem 17. století, k roku 1700 se uvádí jako bukovecký kantor Václav Samuel Škarda z Domažlic, který později přešel na školu ve Staňkově. Po něm v bukovecké škole vyučoval jistý Pavel Široký a k roku 1712 se připomíná učitel Jan Ernst, který v tomto roce česky sepsal pašijové hry.³⁶² Jan Ernst je zaznamenán například ještě v roce 1721 (jako *Bukoveny Cantor*), později, k roku

---

³⁵⁶ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 12r.

³⁵⁷ *Ibidem*, fol. 23v.

³⁵⁸ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 24v.

³⁵⁹ *Ibidem*, fol. 33r.

³⁶⁰ *Ibidem*, fol. 60v.

³⁶¹ Josef PETRÁŇ, *Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic*, Praha 2011, s. 227.

³⁶² *Kronika obce Bukovec*, fol. 9.

1775, je uváděn „*ludi rector Buk*.“ Jeroným Ernst³⁶³ a v roce 1797 učitel Michael Ernst.³⁶⁴ Rodina Ernstů pak v Bukovci vyučovala až do konce 19. století.³⁶⁵

Učitel bydlel se svou rodinou v budově školy, živobytí mu obstarávaly peníze, které mu rodiče platili za vyučování svých potomků, dále polnosti, které ke škole patřily a podobně. Sluší se dodat, že škola na svém původním místě vydržela až do roku 1885, ve kterém byla vystavěna nová školní budova na jih od kostela.

Původní budova školy byla vystavěna ze dřeva. Přitom je pozoruhodné, že ještě v polovině 19. století bylo v Bukovci kamenných domů relativně málo. Na *Indikační skice* jsem ve vsi napočítal celkem 62 staveb všeho druhu, z nichž bylo kamenných jen 20, tedy necelá jedna třetina. Jednalo se především o kostel, sídlo farnosti a přilehlé hospodářské budovy (až na jednu dřevěnou stodolu), statek Wenzla Schübla č.p. 3, dále domy č.p. 7, 10, 13 a 16 a o některé hospodářské stavby.³⁶⁶

5.6. Dobytek ve vsi

Chov dobytka byl klíčovou součástí života vesnické společnosti nejen v 18. a 19. století. Zvířata sloužila jednak k živočišné výrobě, tedy k produkci masa, mléka, a dalších důležitých komodit, ale byla také využívána jako významný zdroj pracovní síly. Podle účelu, pro který byl dobytek chován, se základně dělil do dvou kategorií: Na dobytek soužící „k chovu“ a na dobytek sloužící „k potahu“.

Do kategorie chovného dobytka patřily například krávy a jalovice, ovce, prasata či kozy. Přirozeně se sem řadí ještě značné množství dalších živočišných druhů, jako například drůbež, která byla na všech hospodářstvích hojně zastoupená, obdobně tak do této kategorie spadá i chov králíků a podobně.

Takzvané „potahy“ pak byly tvořeny koňmi a voly. Jak již bylo zmíněno, samotné vlastnictví potahů do značné míry reflektovalo postavení hospodáře ve vsi a jeho majetkové možnosti. Podle toho, zda hospodář vlastnil či nevlastnil potah se v mnohých oblastech (Bukovec pravděpodobně nevyjímaje) rozhodovalo, zda bude řazen mezi sedláky nebo bude považován za chalupníka. Samozřejmě však hlavním kritériem zůstávalo jeho pozemkové vlastnictví. Samostatnou kategorií pak tvořili psi a kočky, kteří pochopitelně ve většině případů (s výjimkou období hladomoru, například v letech 1771–

---

³⁶³ *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*, fol. 11v.

³⁶⁴ *Ibidem*, fol. 61r.

³⁶⁵ *Kronika obce Bukovec*, fol. 9.

³⁶⁶ Viz ČÚZK: *Stabilní katastr. Indikační skici a císařské otisky. Čechy - 0665-1 Bukovec – původně Mogolzen (Bukowec) – mapováno 1838*, 2011 [online]. [cit. 30. 3. 2017].

1772) nesloužili ani k produkci potravin, ani jako pracovní síla, ale k ochraně majetku a snad, alespoň částečně, i k obveselení obyvatelstva.

Co se chovného dobytka týče, tak k roku 1722 bukovečtí hospodáři chovali z vlastního dobytka celkem 16 krav, 8 jalovic, 47 ovcí, 9 prasat a 1 kozu, tedy celkem 81 kusů dospělého chovného dobytka.³⁶⁷ Vedle toho někteří bukovečtí sedláci chovali i dobytek, který jim svěřil bukovecký farář: Z takto svěřeného dobytka jsou zaznamenány celkem dvě krávy a 37 ovcí.³⁶⁸ Pozoruhodné je, že *Tereziánský katastr* uvádí nejen údaje o tom, kolik kusů jakého dobytka hospodáři chovali (*halten Vieh*), ale také kolik jej na základě výnosů svých luk chovatí mohli (*halten können*). Tato stanovená hranice byla k roku 1722 v některých případech překročena: Podle ní se v Bukovci mohlo chovat nanejvýš 15 krav, 10 jalovic, 25 ovcí, 13 prasat a 2 kozy.³⁶⁹

Podobně můžeme uvést i potahy. Koní bylo v Bukovci v tomto období celkem 10 kusů, volů pak vlastnili bukovečtí hospodáři celkem 31 kusů s tím, že další 4 patřili bukoveckému faráři. Rovněž v této kategorii byly překročeny stanovené limity, protože se počítalo, že by ve vsi neměl být chován kůň žádný a volů nanejvýš 23 kusů.³⁷⁰

Z hlediska chovu dobytka byl nejbohatším bukoveckým hospodářem v roce 1722 sedlák Jan Smazal, který vlastnil celkem 17 kusů dobytka všeho druhu a vedle toho pečoval bukoveckému faráři ještě o 9 ovcí. Z potahů měl Jan Smazal 2 koně a 4 voly, chovný dobytek pak byl na jeho hospodářství zastoupen 2 krávami, jalovicí, 7 ovcemi a prasetem.

Jen o jeden kus dobytka méně vlastnil jeho příbuzný Matěj Smazal. Ten měl 2 koně a 2 voly, k tomu pak 2 krávy, jalovici, 8 ovcí a prase. Do správy mu nebyl svěřen dobytek žádný.

Hned dva bukovečtí sedláci vlastnili 12 kusů dobytka. Byli jimi Jan Mikiš, jenž měl 3 voly, vlastní krávu a krávu svěřenou farářem, 2 jalovice, 5 ovcí a prase, zatímco Tomáš Pernglo, majitel co do rozlohy největší bukovecké usedlosti, vlastnil 4 voly, 2 krávy, 2 jalovice, 3 vlastní a 2 svěřené ovce a k tomu prase.

Další dva hospodáři vlastnili o jedno zvíře méně. Eva Weissová chovala celkem 2 voly, krávu, jalovici, 6 ovcí a prase, zatímco Jiří Vaňka vlastnil rovněž 2 voly, krávu a

---

³⁶⁷ Jalovice počítám již mezi dospělého dobytek.

³⁶⁸ NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

³⁶⁹ *Ibidem*.

³⁷⁰ *Ibidem*.

8 ovcí. Podstatně méně dobytka pak měl Hanuš Smazal, který vlastnil 4 koně, vola, 2 ovce a prase. K tomu ještě choval 6 farářových ovcí.³⁷¹

Hospodáři Tomáš Král a Jiří Fronk měli každý 7 kusů dobytka. V případě prvního jmenovaného se jednalo o 4 voly, 2 krávy a prase, přičemž ještě choval 9 farních ovcí, zatímco Jiří Fronk vlastnil pouze jednoho vola, krávu, jalovici a 4 ovce. Právě nedostatečné vlastnictví potahů spolu s malou výměrou pozemků zapříčinilo, že byl později uváděn jako chalupník.

Martin Vaňka choval pouze 4 voly, krávu a prase, takže dohromady 6 kusů dobytka, o dalších 6 ovcí se však staral farářovi. O 1 kus dobytka méně choval Jan Venda, který měl 2 voly, vlastní a farářovu krávu a 2 vlastní a 2 farní ovce. Z bukoveckých sedláků měl nejméně zvířat Tomáš Klíma, který vlastnil pouze 2 koně a kozu. Domkář Hans Modling pak vlastnil ještě jednu krávu, ostatní domkáři však nemají uveden dobytek žádný.

Na stav dobytka ve vsi měla pochopitelně vliv celá řada různých více či méně nahodilých událostí. Například během napoleonských válek jeho počty znatelně poklesly, což bylo způsobeno rekvírováním zvířat pro vojenské účely. Podobný trend bychom nepochybně mohli sledovat ve všech případech pohybů vojsk v okolí Bukovce, jako byly například války o dědictví rakouské a podobně. Pro ilustraci vývoje uvedu celkový stav dobytka na konci námi sledovaného období, k roku 1846. V této době bylo v Bukovci celkem 9 koní, 46 volů, 46 krav a dokonce 115 ovcí. Jalovice, prasata ani kozy k tomuto roku nebyly zaznamenány žádné.³⁷²

---

³⁷¹ NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

³⁷² NA Praha, fond č. 57 – Stabilní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, *Bukovec*.

Závěr

Během přibližně 150 let, k nimž se v této práci upínala naše pozornost, prodělala ves Bukovec, která byla součástí trauttmansdorffského dominia s centrem v Horšovském Týně, poměrně značný kvalitativní pokrok: Na počátku tohoto období se ve vsi nacházelo jen 13 usedlostí, kostel, bývalé panské sídlo (v té době již nejspíš využívané jako fara), hospoda a pravděpodobně také budova školy a několik dalších nemovitostí, které soudobé prameny nezachycují (jako byla například obecní pastouška). Na konci sledovaného období pak v Bukovci stálo na třicet obytných domů s číslem popisným a další řada nemovitostí, které těmto domům vytvářely patřičné hospodářské zázemí.

Vývoj množství nemovitostí šel ruku v ruce s růstem počtu bukoveckých obyvatel, který se za sledované období v podstatě zdvojnásobil. Zdá se, že výraznou převahu začalo mít německy hovořící obyvatelstvo, ačkoliv řada rodin, které v Bukovci v té době hovořily německy, měla prokazatelně český původ: Usuzuji tak nejen na základě jejich českých příjmení (Smazal, Platzký, Mikiš), ale také ze skutečnosti, že před rokem 1700 je řada z těchto rodin zachycena v dobových matrikách, kde jsou jména jejich členů psána v české podobě (na rozdíl od příslušníků původem německých rodin, jako byly rody s příjmením Weiss, Schübl a podobně). Určitá míra germanizace především velkých selských rodů v této oblasti je zcela pochopitelná: Horšovskotýnská vrchnost, představovaná rodinou Trauttmansdorffů, byla po celou dobu německá a německy hovořící a z toho důvodu i její panská správa tento jazyk výrazně preferovala.

Otázkou vrchnosti jsme se zabývali v první kapitole této práce. Zde byla zároveň přiblížena značná část dějinného kontextu, protože konkrétní informace pro samotnou vesnici po většinu sledovaného období scházejí.

Jelikož Bukovec v době, o které tato práce pojednává, již dávno netvořil samostatnou správní jednotku (ve smyslu panství), a to ani v rámci horšovskotýnského dominia, ve kterém spadal pod panství Čechovice, má smysl o něm hovořit především jako o centru poměrně rozsáhlé a významné farnosti.

Proto byla ve druhé kapitole zevrubně představena historie farnosti v 18. století a v první polovině století následujícího. Pozornost byla věnována jak jednotlivým kněžím, z nichž řada představovala poměrně výrazné osobnosti regionální církevní hierarchie, tak i farnímu sídlu. Za pozornost stojí rovněž skutečnost, že hostem bukoveckého faráře Václava Krčmy byl nepochybně i známý český obrozenec Josef Dobrovský, který navíc s jiným bukoveckým farářem, Johannem Kleinem, spolupracoval na vytvoření a vydání

biografického díla významných osobností města Horšovský Týn. Tento projekt se však oběma mužům nepodařilo zdárně dokončit.

V následující kapitole se naše pozornost zaměřila nejprve na bukoveckou společnost jako celek, posléze na jednotlivé bukovecké rodiny. Díky farním matrikám jsme mohli sledovat vývoj bukovecké společnosti v čase a zachytit tak jeho dynamiku. Tento vývoj byl doplněn o některé statické údaje, jako jsou počty obyvatel či věková struktura společnosti v konkrétních letech.

Co se popisu rodin týče, byly k zevrubnějšímu představení vybrány jen čtyři nejvýznamnější bukovecké rody. Řada dalších pak byla představena alespoň heslovitě. Pokud bychom přesáhli námi vymezené časové období, zjistili bychom, že většina z představených rodin v Bukovci v současné době již nežije. To je do značné míry spojeno s procesem germanizace, o němž již byla řeč. Německé rodiny pak musely po druhé světové válce z Bukovce odejít.

Za zmínku rovněž stojí, že popisované období, především jeho druhá část, je spojené se začínajícím procesem urbanizace, zapříčiněným významným technickým pokrokem a technologickými změnami. Ačkoliv je doloženo několik případů, že i z Bukovce odešli někteří jeho nejméně majetní obyvatelé hledat své štěstí do měst (například do nedalekého Staňkova), celkově tento trend na život ve vsi, jak se zdá, příliš velký vliv neměl.

Konečně poslední kapitola umožnila vytvoření představy o majetkových poměrech bukoveckých obyvatel. Vzhledem k povaze pramenů byla věnována pozornost především bukoveckým sedlákům. Dokud se urbáře a katastry zaměřovaly na jednotlivé hospodáře, snažil jsem se být v rámci práce co možná nejvíce konkrétní. Když se však na konci 18. století změnila orientace katastrů ve prospěch jednotlivých pozemků, kterých byly v katastrální obci Bukovec stovky, rozhodl jsem se pro udržení přehlednosti představovat jen sumarizační údaje za celou ves. V závěru jsem pak nastínil i jednotlivá povolání, která bukovečtí obyvatelé vykonávali a popsal stav dobytka formou sondy, který chovali.

V úvodu byl vytyčen cíl, podle něhož měla být v rámci práce popsána bukovecká společnost, její struktura, majetek i historický kontext, ve kterém žila v 18. století a v první polovině 19. století. Domnívám se, že předkládaná práce tento cíl naplňuje. To však neznámá, že zde neexistuje prostor pro další rozvoj: Tím by mohlo být především srovnání vsi s jejím okolím – trauttmansdorffským dominiem v Horšovském Týně – přičemž této problematice bych se chtěl věnovat ve svém dalším studiu.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Natalita v Bukovci v letech 1721–1850 vyjádřená v absolutních hodnotách	44
Tabulka 2: Počty sňatků v Bukovci v letech 1721–1850, vyjádřeno v absolutních hodnotách.....	48
Tabulka 3: Mortalita v Bukovci v letech 1721–1850, vyjádřeno v absolutních hodnotách	52
Tabulka 4: Průměrný věk dožití obyvatel Bukovce v letech 1721–1850.....	53
Tabulka 5: Věková struktura obyvatelstva vsi Bukovec a panství Čečovice k roku 1767	54
Tabulka 6: Vývoj majitelů bukoveckých usedlostí v letech 1651–1683	71
Tabulka 7: Vývoj majitelů bukoveckých usedlostí v letech 1705–1716.....	73
Tabulka 8: Vývoj majitelů bukoveckých usedlostí v letech 1722–1772	75
Tabulka 9: Vývoj majitelů bukoveckých usedlostí v letech 1787–1838	77
Tabulka 10: Polnosti v Bukovci dle rustikální fásse z roku 1713	79
Tabulka 11: Počty a výměry polí bukoveckých hospodářů dle očitě vizitace Tereziánského katastru z roku 1722	82
Tabulka 12: Souhrn majetku bukoveckých hospodářů k roku 1722	85
Tabulka 13: Bonita půdy podle očitě vizitace z roku 1722	85
Tabulka 14: Louky ve vlastnictví bukoveckých hospodářů a jejich výnosy podle očitě vizitace z roku 1722.....	88
Tabulka 15: Pozemky bukoveckých hospodářů dle urbáře z roku 1772	90
Tabulka 16: Rozdělení polí ve vsi dle Josefinského katastru	94
Tabulka 17: Rozdělení nepolích pozemků ve vsi dle Josefinského katastru	95
Tabulka 18: Rozdělení pozemků ve vsi dle Stabilního katastru.....	97
Tabulka 19: Míra robotního zatížení obyvatelstva podle robotního patentu z roku 1775	101
Tabulka 20: Robotní zatížení bukoveckých hospodářů k roku 1772.....	104

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj počtu narozených dětí v Bukovci v letech 1721–1850	43
Graf 2: Vývoj počtu sňatků v Bukovci v letech 1721–1850	47
Graf 3: Srovnání vývoje počtu křtů a počtu sňatků v Bukovci v letech 1721–1850.....	49
Graf 4: Mortalita v Bukovci v letech 1721–1850	51
Grafy 5 a 6: Věková struktura obyvatelstva vsi Bukovec a panství Čečovice k roku 1767	55

Seznam obrazových příloh

Obrázek 1: Bukovec dle indikační skici z roku 1838 123

Obrázek 2: Pečeť a podpis vikáře (dříve bukoveckého faráře) Maximiliana Wenera 124

Seznam literatury

Nevydané prameny

NA Praha, fond č. 54 - Tereziánský katastr, Inv. č. 1233, Kart. č.: 404, *Horšovský Týn, panství (včetně Příznávací tabelky duchovenské)*.

NA Praha, fond č. 54 – Tereziánský katastr, Inv. č. 1451, Kart. č. 447 fasc., *Horšovský Týn, panství – fasse*.

NA Praha, fond č. 55 – Josefínský katastr, Inv. č. 4298, Kart. č. 2129, 2130, *Bukovec*.

NA Praha, fond č. 57 – Stabilní katastr – dupl., Inv. č. 5565, Kart. č. 2500, *Bukovec*.

NA Praha, fond č. 110 Archiv pražské arcidiecéze I, Inv. č. 3085, Sign. D 39, Kart. č. 1474, *Recepta 1771, II*.

SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 26 Místní národní výbor Bukovec, Inv. č. 29, K19, *Kronika obce Bukovec*.

SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 01, *Liber baptizatorum, copul. et mortuorum 1672–1696*. SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 02, *Liber baptiz., copul. et mortuorum 1721–1771*.

SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 03, *Liber baptizatorum III./IV. 1771–1789 (1798)*.

SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 08, *Liber mortuorum IV. 1790–1802*.

SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 11, *Liber mortuorum V. 1803–1852*.

SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Bukovec 12, *Liber baptizatorum VI 1803–1835*.

SOA Plzeň, fond č. 1014 Sběrka matrik, Sign. Křakov 16, *Sterbbuch der Pfarrei Krzakau 1805–1858*.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 667, Sign. 3, Kart. č. 1, *Liber memorabilium civitatis Tyn-Horssoviensis 1539–1767 (opis z roku 1954)*.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 667, Sign. 3, Kart. č. 1, *Dílčí cedule 1587*.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 9, K. 9, *Urbář panství Čechovice 1772*.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 673, Sign. 11, Kart. č. 6, *Revizitace Berní ruly*. (Dále jen „*Revizitace Berní ruly*“).

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 673, Sign. 11, Kart. č. 6, *Seznam hospodářů z r. 1705*.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 673, Sign. 11, Kart. č. 6, *Seznam hospodářů z r. 1716*. (Dále jen „*Seznam hospodářů z r. 1716*“.)

SOA Plzeň, pracoviště Klášter u Nepomuka, fond č. 20036 Velkostatek Horšovský Týn, Inv. č. 677, Sign. 17, Kart. č. 43, *Soupis obyvatel čečovického panství z roku 1767*.

SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 27 Farní úřad Bukovec, Inv. č. 1, K1, *Pamětní kniha bukovecké farnosti*.

SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 27 Farní úřad Bukovec, Inv. č. 2, *Inventář kostela, nedatováno (před r. 1941)*.

SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 147 Arciděkanský úřad Horšovský Týn (1341) 1581-1953, Inv. č. 2, Sign. K2, *Kronika farnosti (1658–1860)*. (Dále jen „*Kronika farnosti HT (1658–1860)*“).

SOkA Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond č. 156 Archiv města Horšovský Týn, Inv. č. 45, číslo knihy K10, *Liber memorabilium civitatis Tyn-Horssoviensis (1539)1555–1768*. (Dále jen „*Liber memorabilium civitatis Tyn-Horssoviensis*“).

Vydané prameny

Aleš CHALUPA a kol., *Tereziánský katastr český, svazek 2: Rustikál (kraje K–Ž)*, Praha 1966.

Iva ČADKOVÁ – Magda ZAHRADNÍKOVÁ, *Berní rula. Svazek 24, Díl 2, Kraj Plzeňský*, Praha 2002.

Die Feldzüge des Jahres 1805, Berlín 1847.

Österreichischen Militärischen Zeitschrift, Der Feldzug des Jahres 1809 in Süddeutschland. Svazek I, Vídeň 1865.

František Antonín TINGL, *Libri quinti confirmationum*, Praha 1865.

František Antonín TINGL, *Liber primus confirmationum (I/I)*, Praha 1867.

Literatura

Paul Claude ALOMBERT-GOGET – Jean LAMBERT – Alphonse COLIN, *La Campagne de 1805 en Allemagne: Saint Poelten et Krems*, Paříž 1908.

Bonaventura ANDRES, *Neue Frankische Chronik*, Würzburg 1809.

Rainer CADENBACH – Oliver KORTE – Nancy TANNEBERGER, *Beethoven aus der Sicht seiner Zeitgenossen in Tagebüchern, Briefen, Gedichten und Erinnerungen: Adamberger-Kuffner*, Mnichov 2009.

Martin ČECHURA, *Archeologický výzkum kostela Nanebevzetí Panny Marie v Bukovci*, in: ZPP 67/6, 2007, s. 470–472.

Martin ČECHURA, *Raně středověké sídlo (?) u kostela Nanebevzetí Panny Marie v Bukovci (okr. Domažlice). Předběžná zpráva o archeologickém výzkumu*, in: AH 37/2012/2, 2012.

Tomáš DITTRICH, *Románské stavby z okruhu kladrubského kláštera*, in: Umění XXVIII, 1980, s. 133–134.

Jiřina DOLEŽALOVÁ, *Děti pětileté růže*, Praha 2002.

- Hans Friedrich VON EHRENKROOK, *Genealogisches Handbuch des Adels. Svazek 149, Limburg an der Lahn* 2011.
- Clive EMSLEY, *Napoleonic Europe*, Londýn a New York 2014.
- Jan FRIDRICH, *Horšovský Týn za války třicetileté*, in: MZK XVIII, Plzeň 1982, s. 185–198.
- Genealogisches taschenbuch der adeligen häuser Österreichs*, Svazek IV, Vídeň 1910/11.
- Wolfgang GRAF, *Österreichische SS-Generäle. Himmlers verlässliche Vasallen*, Klagenfurt am Wörthersee – Lublaň – Vídeň 2012.
- Handbuch des Königreiches Böhmen für das Jahr 1845*, Praha 1845.
- Handbuch des Königreiches Böhmen für das Jahr 1846*, Praha 1846.
- Gustav HOFMANN, *Zeměpisná jména na Horšovskotýnsku na sklonku 16. století*, in: Zpravodaj místopisné komise ČSAV 8, Praha 1967, s. 358–360.
- Gustav HOFMANN, *Inventář velkostatku Horšovský Týn 1544–1947*, Klatovy 1978.
- Peter HOFMANN – Franz MASSER – Ferdinand ZWIEDINEK VON SÜDENHORST-SCHIDLO, *Oesterreichischer Erbfolge-Krieg 1740-1748. Svazek VI*, Vídeň 1902.
- Aleš CHALUPA – Marie LIŠKOVÁ – Josef NUHLÍČEK – František RAJTORAL, *Tereziánský katastr český. Svazek 2*, Praha 1966.
- Richard JEŘÁBEK, *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2007, s. 1013.
- Hermenegild JIREČEK, *Vzpomínka na rod Vršovský*, Vysoké Mýto 1908.
- Karel KADLEC, *O poddanství a robotě v zemích českých*, Brno 1899.
- Jan KAIGL, *Románské drobnosti z Bukovce a Úboče*, in: ZPP 67/6, 2007, s. 460–469
- Jan KAIGL, *K architektuře a datování některých vesnických kostelů v horšovském arcijáhenství ve 14. století. Studie a poznámky z přímého průzkumu staveb s využitím dendrochronologie (2. část)*, in: ZPP 69/ 4, 2009, s. 288–299.
- Ernst KLEE, *Das Personenlexikon zum Dritten Reich*. Frankfurt nad Mohanem 2007.
- Ernst Heinrich KNESCHKE, *Neues allgemeines deutsches Adels-Lexicon. Svazek IX*, Lipsko 1870.
- Vilém KNOLL, *Páni z Velhartic*, Praha 2015.
- Kamil KROFTA, *Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě*, Praha 1919.
- Milena LENDEROVÁ a kol., *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století. Život všední a sváteční. II. díl*, Pardubice 2005.
- Milena LENDEROVÁ – Tomáš JIRÁNEK – Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*, Praha 2013.
- Milena LENDEROVÁ, *K hříchu i k modlitbě*, Praha 2017.

Petr MAŠEK, *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003.

Dobrava MOLDANOVÁ, *Naše příjmení*, Praha 2004.

Karl Gottfried NAUMANN, *Genealogische Geschichte der europäischen Staaten: als Hilfsmittel bei histor. Studien u. zum Gebrauch höherer Lehranstalten*, Jena 1855.

Ivana NĚMEČKOVÁ, *Sociální stratifikace panství Horšovský Týn v 17.–19. století* (diplomová práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2013.

František PALACKÝ, *Popis Království Českého (etc.)*, Praha 1848.

Josef PEKAŘ, *České katastry 1654–1789*, Praha 1932.

Josef PEKAŘ, *Kniha o kosti, díl druhý*, Praha 1935.

Josef PETRÁŇ, *Počátky českého národního obrození*, Praha 1990.

Josef PETRÁŇ, *Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic*, Praha 2011

Martin POLA, *Dějiny Bukovce do konce 17. století* (bakalářská práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2015.

Blažena RYNEŠOVÁ, *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka: 1418–1462. Svazek I. 1418–1437*, Praha 1929.

Josef František Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen. Svazek XII*, Praha a Vídeň 1789.

Schematismus des Königreiches Böhmen für das Jahr 1844, Praha 1844.

Karin SCHNEIDER – Eva Maria WERNER – Brigitte MAZOHL, *Europa in Wien: Who is Who beim Wiener Kongress 1814/15*, Kolín – Vídeň – Výmar 2015.

August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého 9*, Praha 1893.

Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Klattauer Kreis, Svazek VII*, Praha 1839.

Drahomír SUCHÁNEK – Václav DRŠKA, *Církevní dějiny: Antika a středověk*, Praha 2013.

Ladislav SVOBODA, *Bukovec čp. 1: Nálezová zpráva*, Rokytnice v Orlických horách 2014.

Hanskarl VON THÜNGEN, *Das Haus Thüngen, 788-1988. Geschichte eines fränkischen Adelsgeschlechts*, Würzburg 1988.

Daniela TINKOVÁ, *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*, Praha 2004.

Karel VAVŘÍNEK, *Almanach českých šlechtických a rytířských rodů 2010*, Praha 2009.

Josef VOLF – Josef PÁTA, *Dopisy Josefa Dobrovského s B.A. Veršauerem a V. Krčmou*, Praha 1937.

Friedrich Karl WATTERICH VON WATTERICHSBURG, *Handwörterbuch der Landeskunde des Königreichs Böhmen, Svazek I*, Praha 1845.

Jan ŽUPANIČ – Michal FIALA – František STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001.

Internetové zdroje

ČÚZK: *Stabilní katastr. Indikační skici a císařské otisky. Čechy - 0665-1 Bukovec – původně Mogolzen (Bukowec) – mapováno 1838*, 2011 [online]. Český úřad zeměměřický a katastrální. [cit. 30. 3. 2017]. Dostupný z WWW:
<http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c0665-1>.

JIHOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH: *KOHOUTÍ KŘÍŽ Šumavské ozvěny. JOSEF BERNKLAU*, 2017 [online]. Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích. [cit. 30. 3. 2017]. Dostupný z WWW:
<http://www.kohoutikriz.org/data/w_bernk.php>.

Příloha 1 – Bukovec dle indikační skici z roku 1838

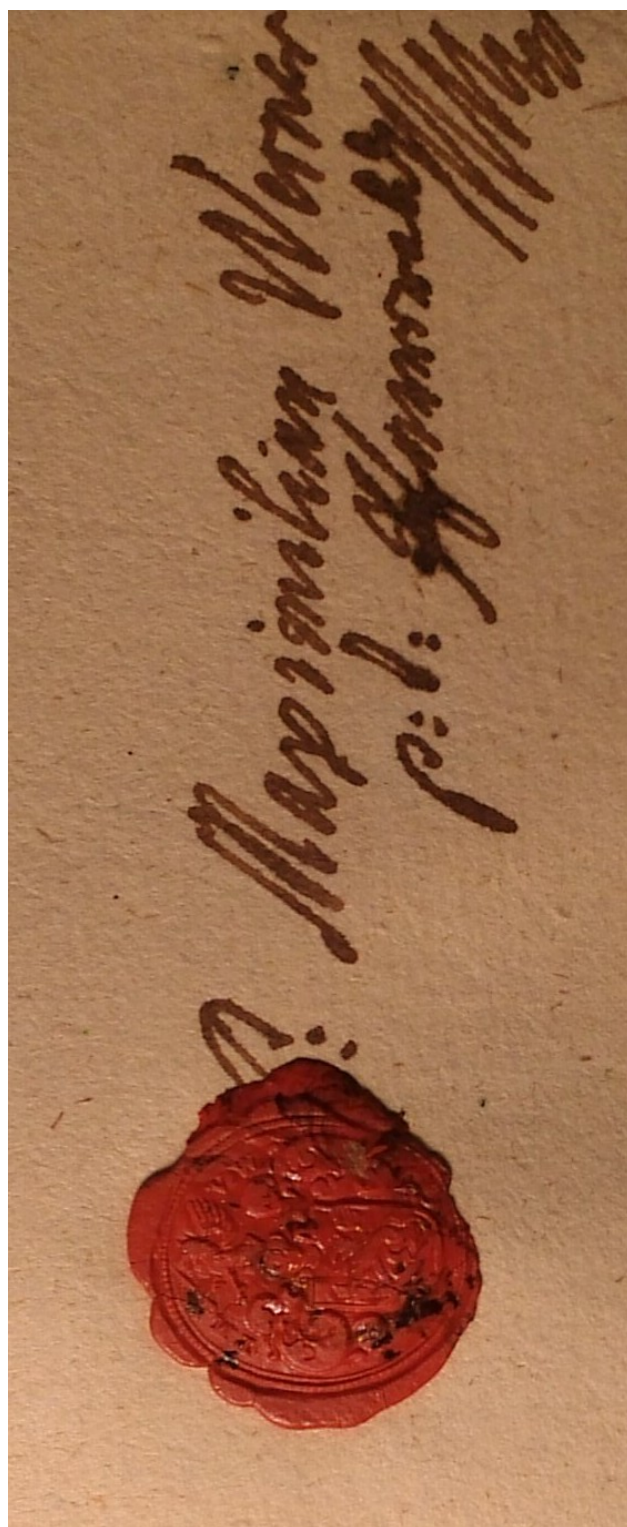
Obrázek 1: Bukovec dle indikační skici z roku 1838

Zdroj: Národní archiv, 1838

Příloha 2 – Pečeť a podpis bukoveckého faráře Wenera

Obrázek 2: Pečeť a podpis vikáře (dříve bukoveckého faráře) Maximiliana Wenera

Zdroj: Národní archiv, 1770